Finansutskottets betänkande 1987/88:20

om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m.m. (prop. 1987/88:100 bil. 1 och bil. 2 punkt 7)

FiU 1987/88:20

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet riktlinjerna för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen.

Tillväxten av den inhemska efterfrågan har nu blivit så kraftig att ekonomin är överhettad inom flera områden. Samtidigt pekar flera faktorer på att expansionen i världsekonomin kommer att dämpas. Situationen i Sverige förbättras inte av att de senaste årens gynnsamma utveckling grundats på en konsumtionsledd tillväxt.

Skall en bestående tillväxt kunna upprätthållas krävs att kapitalbildningen ökar, dvs. investeringar och nettoexport måste öka. Det är därför nödvändigt att konsumtionsökningen dämpas genom en fortsatt stram finanspolitik. Utrymmet för nominella löneökningar är också mycket begränsat under både 1988 och 1989 om det skall vara möjligt att uppnå reallöneökningar.

Utskottet ansluter sig till regeringens bedömning av det ekonomiska läget och biträder de i propositionen föreslagna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Utskottet avstyrker samtidigt förslag till åtgärder som framförs i motioner eftersom dessa, enligt utskottets bedömning, ytterligare skulle försvaga bytesbalansen och inte heller skapa förutsättningar för en lugnare avtalsrörelse.

Företrädare för moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern redovisar i en gemensam reservation ett alternativ till inriktningen av den ekonomiska politiken. Reservanterna gör en annan bedömning av behovet av åtgärder och föreslår bl.a. att marginalskatterna sänks 1989 för att man på så sätt skall skapa förutsättningar för låga avtal i nästa avtalsrörelse. För att finanspolitiken inte skall försvagas föreslås samtidigt vissa budgetförstärkningar.

Vänsterpartiet kommunisterna reserverar sig till förmån för de riktlinjer som anges i partimotionen om den ekonomiska politiken och som innebär att delar av efterfrågan och konsumtionen omfördelas till förmån för de sämst ställda.

I ett antal motioner krävs att löntagarfonderna skall avvecklas. Utskottet avstyrker motionerna.

Utskottet anger i betänkandet också vissa riktlinjer för kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken.

En annan fråga som tas upp i betänkandet gäller utgiftsramen för löneökningar inom den statliga sektorn.

1 *Riksdagen 1987/88. 5 saml. Nr 20*

Utskottet tillstyrker vidare regeringens förslag till budgetpolitiska riktlinjer som innebär en fortsatt stram utgiftsprövning. Statsbudgeten kan inte tillåtas späda på ekonomin ytterligare. Erforderliga satsningar måste åstadkommas genom omfördelningar inom given eller minskad budgetram. På denna punkt har fyra reservationer avgivits, i vilka företrädarna i utskottet för moderata samlingspartiet, folkpartiet, centern och vänsterpartiet kommunisterna knyter an till förslagen i sina respektive partimotioner.

Inledning

I proposition 1987/88:100 (budgetpropositionen) har regeringen i *bilaga 1 Finansplanen* (finansdepartementet) – efter föredragning av statsrådet Kjell-Olof Feldt –

dels föreslagit

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i propositionen,
2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i propositionen,
3. att riksdagen för budgetåret 1988/89, i avvaktan på slutliga förslag i kompletteringspropositionen och i enlighet med vad som förordats i propositionen,
   a) beräknar statsbudgetens inkomster,
   b) beräknar förändringar i anslagsbehållningarna,
   c) beräknar förändringar i dispositionen av rörliga krediter,
   d) beräknar Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto,
4. att riksdagen godkänner förslaget till förändrade bokföringsprinciper för statsskuldväxlar,
5. att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1988/89, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,
6. att riksdagen bemyndigar regeringen att besluta om medelstilldelning för särskilda personalförsörjningsåtgärder i enlighet med vad som förordats i propositionen,
7. att riksdagen godkänner förslaget om avveckling av tjänstebrevsrätten i enlighet med vad som förordats i propositionen,

dels berett riksdagen tillfälle ta del av vad som anförts i propositionen beträffande

8. beräkningen av statens avkastningsränta och statens utlåningsränta,
9. utnyttjandet av finansfullmakten,
10. statliga garantier,
11. utgiftsramen för löneökningar,
12. budgettekniska utvecklingsfrågor.

Vid bilaga 1 Finansplanen har fogats som

bilaga 1.1 Preliminär nationalbudget för 1988,
bilaga 1.2 Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning,
bilaga 1.3 Vissa tabeller rörande den statsfinansiella utvecklingen m.m.

Finansutskottet kommer att behandla finansplanens hemställan under 3 i samband med kompletteringspropositionen. Övriga delar av finansplanen behandlas i detta betänkande.

I proposition 1987/88:100 *bilaga 2 Gemensamma frågor* har regeringen – efter föredragning av statsrådet Bengt K Å Johansson – berett riksdagen tillfälle ta del av vad som anförts under punkt 7 Den allmänna lönenivån för statsanställda m.m.

I detta sammanhang behandlar utskottet följande under allmänna motionstiden väckta motioner:

1987/88:Fi201 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m)
Avskaffande av löntagarfonderna,

1987/88:Fi202 av Anders Björck (m)
Frisläppande av investeringsfonderna,

1987/88:Fi203 av Karl-Gösta Svenson m.fl. (m,c)
Frisläppande av investeringsfonder i sydöstra Sverige,

1987/88:Fi204 av Marianne Karlsson m.fl. (c,m,fp)
Avskaffande av löntagarfonderna,

1987/88:Fi205 av Olle Grahn m.fl. (fp,m,c)
Vinstandelssystem,

1987/88:Fi206 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
Lönebildningens betydelse för sysselsättningen,

1987/88:Fi207 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Utbyggnad av förnyelsefonderna,

1987/88:Fi208 av Gullan Lindblad och Sten Andersson i Malmö (m)
Skatter och avgifter på vinstandelar, i vad avser yrkande 1.

1987/88:Fi209 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Cash-limit i skolanslagen,

1987/88:Fi210 av Grethe Lundblad (s)
En analys av inflationens orsaker i industri och handel,

1987/88:Fi211 av Per Stenmarck och Rune Rydén (m)
En gemensam nordisk aktiemarknad,

1987/88:Fi213 av Carl Bildt m.fl. (m,fp,c)
Avveckling av löntagarfonderna m.m.,

1987/88:Fi214 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Budgetpropositionen och den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–2 och 4–11,

1987/88:Fi216 av Siw Persson m.fl. (fp)
Om fria kapitalrörelser mellan Sverige och Danmark,

1987/88:Fi217 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
Slopande av de sociala avgifterna på företagsanknutna vinstandelar,

1987/88:Fi218 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
Slopande av valutaregleringen, m.m.,

1987/88:Fi219 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Miljö och arbete,

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m.fl. (c)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–8 och 11,

1987/88:Fi221 av Göte Jonsson (m)
Om frisläpp av investeringfonder,

1987/88:Fi222 av Pär Granstedt m.fl. (c)
Utgiftsram för löneökningar,

1987/88:Fi223 av Carl Bildt m.fl. (m)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–6,

1987/88:Fi224 av Alf Svensson (c)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–3 och 6,

1987/88:Fi225 av Ivar Franzén (c)
En helhetssyn vid ekonomiska bedömningar och beslut,

1987/88:Fi226 av Alf Svensson (c)
Avskaffande av löntagarfonderna,

1987/88:Fi227 av Lars Werner m.fl. (vpk)
Utredning om samhällsfonder inför 1990-talet,

1987/88:Fi228 av Mona Saint Cyr (m)
Riksdagens prövning av motiverade prisregleringar,

1987/88:Fi229 av Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c)
Antalet polistjänster,

1987/88:Fi230 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m)
Frisläpp av investeringsfonderna, i vad avser yrkande 1,

1987/88:Fi231 av Christer Eirefelt m.fl. (fp)
Vinstandelssystem, m.m., i vad avser yrkande 1,

1987/88:Fi232 av Bengt Westerberg m.fl. (fp)
Den ekonomiska politiken, i vad avser yrkandena 1–3,

1987/88:Fi308 av Jörn Svensson (vpk)
Ett politiskt-fackligt råd för styrning av investeringspolitiken,

1987/88:Fi324 av Stina Gustavsson (c)
Skatteutjämningen i Kronobergs län, m.m., i vad avser yrkande 2,

1987/88:Fi613 av Carl Bildt m.fl. (m)
Hushållssparande och ägandespridning, i vad avser yrkande 8,

1987/88:Fi618 av Gunnel Jonäng och Gunnar Björk (c)
Rätt att i vissa fall starta företag med obeskattade medel, m.m., i vad avser yrkande 2,

1987/88:Fi703 av Britta Bjelle (fp)
Differentierad ränta till jordbruket.

De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken

1987/88:Fi214 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som i motionen förordas,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utarbetandet av en ny ekonomisk strategi för arbetarrörelsen,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ekologisk-ekonomisk politik,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för regional utjämning,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nationalisering av affärsbanker, investmentbolag, finansbolag, kreditinstitut och försäkringsbolag,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inrättande av ett fackligt råd för samhällsekonomiskt inriktade investeringar,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principerna för en rättvis skatte- och fördelningspolitik.

1987/88:Fi219 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nödvändigheten av att skapa en ekologiskt grundad ekonomisk politik som sätter mänsklighetens behov före profiten,

2. att riksdagen hos regeringen begär att en arbetsgrupp tillsättes med uppgift att klarlägga sambandet mellan miljöförstöring och hotet mot en sund samhällsekonomi och sysselsättningen.

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken som förordats i motionen.

3. att riksdagen godkänner vad i motionen anförts vad gäller god miljö som ett mål för den ekonomiska politiken,

5. att riksdagen beslutar godkänna vad i motionen anförts om fördelningspolitiken.

1987/88:Fi223 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som föreslås i motionen.

1987/88:Fi224 av Alf Svensson (c) vari yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om målen för den ekonomiska politiken,

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som redovisas i motionen.

1987/88:Fi225 av Ivar Franzén (c) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en helhetssyn i ekonomiska bedömningar och beslut.

1987/88:Fi227 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att senast 1989 lägga fram ett förslag till fondsystem inför 1990-talet med utgångspunkt i de riktlinjer motionen anger.

1987/88:Fi232 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordats i motionen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av stabila spelregler.

1987/88:Fi308 av Jörn Svensson (vpk) vari yrkas att riksdagen beslutar att ett politiskt fackligt råd inrättas med avgörande inflytande över investeringarna i den privata delen av ekonomin.

Lönebildningen och utgiftsram för löneökningar

1987/88:Fi206 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:A219 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om SAMAK-rapporten.

1987/88:Fi209 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:Ub267 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om cash-limit inom skolanslag.

1987/88:Fi214 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgiftsram för löneökningar.

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

4. att riksdagen godkänner vad i motionen anförts angående lönebildningen,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om medelstilldelningen för särskilda personalförsörjningsåtgärder.

1987/88:Fi222 av Pär Granstedt m.fl. (c) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:Ub361 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgiftsram för löneökningar.

1987/88:Fi229 av Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) vari yrkas att riksdagen i enlighet med vad i motionen anförts avslår regeringens begäran om bemyndigande att anpassa tjänster i den ordinarie polisorganisationen.

Statsskulds-, kredit- och valutapolitiken

1987/88:Fi211 av Per Stenmarck och Rune Rydén (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att underlätta en gemensam börsnotering av aktier i de nordiska länderna.

1987/88:Fi214 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att hävda det nationella oberoendet.

1987/88:Fi216 av Siw Persson m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:N300 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fria kapitalrörelser mellan Sverige och Danmark.

1987/88:Fi218 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:N304 – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag till avskaffande av valutaregleringen i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag om valutaregleringens avskaffande.

1987/88:Fi223 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

5. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad i motionen anförts om statsskuldspolitiken,

6. att riksdagen som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad i motionen anförts om kredit- och valutapolitiken.

1987/88:Fi224 av Alf Svensson (c) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avveckling av valutaregleringen.

1987/88:Fi703 av Britta Bjelle (fp) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär en översyn av möjligheterna att införa differentierad ränta för jordbruket.

Avveckling av löntagarfonderna

1987/88:Fi201 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m) vari yrkas att riksdagen beslutar att avskaffa löntagarfonderna.

1987/88:Fi204 av Marianne Karlsson m.fl. (c,m,fp) vari yrkas att riksdagen beslutar avskaffa de kollektiva löntagarfonder som infördes genom proposition 1983/84:50.

1987/88:Fi213 av Carl Bildt m.fl. (m,fp,c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar upphäva lagen om vinstdelningsskatt fr.o.m. 1988 års taxering,

2. att riksdagen beslutar sänka tilläggspensionsavgiften med 0,2 procentenheter fr.o.m. den 1 juli 1988,

3. att riksdagen hos regeringen begär förslag till avveckling av löntagarfonderna i enlighet med vad som anförts i motionen.

1987/88:Fi226 av Alf Svensson (c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar att de kollektiva löntagarfonderna skall avskaffas i enlighet med vad som anförts i motionen,

2. att riksdagen beslutar att 4 miljarder av löntagarfondernas medel skall avsättas till utveckling och förbättringar av sjuk- och åldringsvården,

3. att riksdagen beslutar att resterande del av löntagarfondernas medel skall överföras till AP-fonderna.

1987/88:Fi205 av Olle Grahn m.fl. (fp,m,c) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar avskaffa arbetsgivaravgifter på bidrag arbetsgivare lämnar till s.k. vinstandelsstiftelser.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i övrigt anförts i motionen om vinstandelssystem.

1987/88:Fi208 av Gullan Lindblad och Sten Andersson i Malmö (m) vari yrkas

1. att riksdagen beslutar avskaffa socialavgifter på vinstandelar.

1987/88:Fi217 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas att riksdagen beslutar avskaffa sociala avgifter på företagsanknutna vinstandelar enligt vad som anförts i motionen.

1987/88:Fi218 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:N304 – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att underlätta uppkomst av andel-i-vinst-system.

1987/88:Fi226 av Alf Svensson (c) vari yrkas

4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till stimulansåtgärder för vinstdelningssystem på företagen och för enskilt aktiesparande enligt vad som anförts i motionen.

1987/88:Fi231 av Christer Eirefelt m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:N322 – yrkas

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att skapa gynnsamma förutsättningar för lokala andel-i-vinst-system.

1987/88:Fi613 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

8. att riksdagen beslutar avskaffa sociala avgifter på företagsanknutna vinstandelar i enlighet med vad som anförts i motionen.

Utnyttjande av investeringsfonderna m.m.

1987/88:Fi202 av Anders Björck (m) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att investeringsfonderna snarast skall frisläppas för investeringar i maskiner och inventarier.

1987/88:Fi203 av Karl-Gösta Svenson m.fl. (m,c) vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag om generellt frisläppande av investeringsfonder och allmän investeringreserv i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionen.

1987/88:Fi218 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:N304 – yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om frisläppande av investeringsfonder och användningen av medlen för FoU-investeringar.

1987/88:Fi221 av Göte Jonsson (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:Sk450 – yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om omedelbart frisläppande av investeringsfonderna.

1987/88:Fi223 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om frisläppande av de allmänna investeringsfonderna.

1987/88:Fi230 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:Sk475 – yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag som innebär att investeringsfonderna snarast släpps fria för investeringar i maskiner och inventarier.

1987/88:Fi324 av Stina Gustavsson (c) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:A489 – yrkas

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av att släppa investeringsfonderna fria i Lessebo, Tingsryds, Uppvidinge och Markaryds kommuner.

1987/88:Fi618 av Gunnel Jonäng och Gunnar Björk (c) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:A468 – yrkas

2. att riksdagen hos regeringen begär att investeringsfonderna släpps fria i Hälsingland samt Ockelbo, Hofors och Sandviken.

Förnyelsefonderna

1987/88:Fi207 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär förslag om en utbyggnad av förnyelsefonderna med avsättningar baserade på företagens vinster 1987 och 1988 enligt de riktlinjer som anges i motionen,

2. att riksdagen hos regeringen begär förslag till en teknisk-humanistisk vuxenutbildning finansierad genom en utbyggnad av förnyelsefonderna.

Prisbildning och prisreglering

1987/88:Fi210 av Grethe Lundblad (s) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en övergripande utredning om kostnader, prisbildning och prissättning i industri, distribution och handel.

1987/88:Fi218 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari – med hänvisning till motiveringen i motion 1987/88:N304 – yrkas

3. att riksdagen beslutar upphäva lagen om förlängning i tillämpningen av den allmänna prisregleringen.

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

6. att riksdagen hos regeringen begär förslag om den allmänna prisregleringslagens avskaffande.

1987/88:Fi223 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om avvecklingen av kvarvarande rester av tidigare prisstopp.

1987/88:Fi228 av Mona Saint Cyr (m) vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om administrativa prisregleringars negativa effekter på den fria konkurrensen och på konsumentpriserna samt om riksdagens prövning av åtgärder och tillämpning.

Budgetpolitiken

1987/88:Fi214 av Lars Werner m.fl. (vpk) vari yrkas

2. att riksdagen med avslag på regeringens förslag i motsvarande del godkänner de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen som i motionen förordas.

1987/88:Fi220 av Olof Johansson m.fl. (c) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjerna för budgetpolitiken som förordats i motionen,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om målsättning och inriktning beträffande engångsförstärkningar av budgeten samt bemyndigar regeringen att genomföra erforderliga utförsäljningar.

1987/88:Fi223 av Carl Bildt m.fl. (m) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som föreslås i motionen.

1987/88:Fi224 av Alf Svensson (c) vari yrkas

3. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som redovisas i motionen.

1987/88:Fi232 av Bengt Westerberg m.fl. (fp) vari yrkas

2. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som förordats i motionen.

Propositionen

I propositionen konstateras att Sveriges ekonomi i väsentliga avseenden står stark och väl rustad inför framtiden. Budgetunderskottet har pressats ned till drygt 1 % av BNP. Den yttre balansen har förbättrats, arbetslösheten är låg och inflationen har halverats. Men vårt lands ekonomi, sysselsättning och välfärd står nu inför nya hot.

Ett hot är det försämrade internationella ekonomiska klimatet. Redan i år väntas en viss uppbromsning av tillväxt och handel. En ny kris för världsekonomin kan inte uteslutas. För Sveriges del innebär det under alla förhållanden skärpt konkurrens och kärvare marknadsutsikter.

Mot denna bakgrund måste produktiviteten, sparandet och investeringarna öka samtidigt som kostnadsstegringen dämpas.

Det andra hotet är delvis en följd av den ekonomiska politikens framgångar. Sverige närmar sig nu full sysselsättning i åtskilliga näringsgrenar och regioner. På vissa håll är de ekonomiska resurserna redan hårt ansträngda av en snabb efterfrågeökning. Ett resultat av denna utveckling är ett hårdare tryck upppåt på kostnader och priser. Lönekostnadernas utveckling spelar en avgörande roll för inflationen.

Föredraganden understryker att en betydligt högre inflation än omvärldens inte kan tillåtas om man samtidigt i en värld med avtagande tillväxt och ökande arbetslöshet skall upprätthålla full sysselsättning. I regeringens ekonomiska politik är full sysselsättning det övergripande målet. Därför måste kostnads- och prisutvecklingen anpassas till detta mål. Det betyder att inflationen måste pressas tillbaka. All tänkbar ansträngning bör därför göras av arbetsmarknadens parter för att förena full sysselsättning och låg inflation. Sveriges löntagare har som kollektiv intet att vinna men mycket att förlora på stora nominella lönestegringar.

Det tredje hotet mot Sveriges ekonomiska styrka uppstår om vi tar de uppnådda framgångarna i stabiliseringspolitiken till intäkt för att levnadsstandarden skulle kunna höjas utan motsvarande prestationer i form av ökad produktion. Inte heller kan staten sänka skatterna och öka utgifterna utan att skapa ekonomiskt utrymme för sådana åtgärder. I själva verket är det en källa till oro att konsumtionen både år 1986 och år 1987 ökat avsevärt mer än produktionen, liksom att vår utrikes balans på nytt visar ett växande underskott. Regering och riksdag får i detta läge inte fatta reformbeslut utan ekonomisk täckning. Utgiftspolitiken måste vara fortsatt stram.

Penningpolitiken måste även framgent utformas så att den bidrar till att motverka en alltför snabb ökning av den inhemska efterfrågan. Normen att staten inte skall låna i utlandet ligger fast.

Inom *arbetsmarknadspolitiken* prioriteras i propositionen en inriktning på utbudsstimulerande åtgärder. En av politikens främsta uppgifter är att dämpa överhettningen och avhjälpa brist på arbetskraft i olika regioner och sektorer. Detta innebär en fortsatt förskjutning i arbetsmarknadspolitiken mot insatser för att förbättra arbetsmarknadens funktionssätt och höja kunskapsnivån i arbetslivet. Samtidigt föreslås åtgärder mot långtidsarbetslöshet, för de deltidsarbetslösa och för de handikappade i arbetslivet.

För *budgetpolitiken* gäller att målet för årets budgetarbete varit att budgetunderskottet även vid en lägre löncökningstakt skall fortsätta att minska, inte bara mätt som andel av BNP utan även i nominella termer. Budgetunderskottet för budgetåret 1988/89 bedöms bli 11,9 miljarder kronor, vilket motsvarar 1,1 % av BNP. Detta innebär en nedgång jämfört med innevarande budgetår, då underskottet beräknas bli 14,7 miljarder kronor eller 1,4 % av BNP. Budgetsaldot för budgetåret 1988/89, liksom prognoserna för ekonomins utveckling under åren 1988 och 1989, baseras på antagandet att den nominella lönestegringen begränsas till 4 % båda åren.

Genom besparingar och omprioriteringar har det, framhåller föredraganden, blivit möjligt att inom ramen för en stram budget och ett fortsatt minskande budgetunderskott föreslå viktiga reformer på centrala områden.

Den mörkare internationella ekonomiska bilden skärper kravet på en fortsatt *finanspolitisk stramhet*. Budgetförslaget präglas av dessa krav. Inom ramen för ett stramt budgetarbete har det ändå, enligt föredraganden, varit möjligt att genom omprioriteringar lyfta fram särskilt angelägna områden. Bland besparingarna kan nämnas en neddragning av mjölksubventionerna med 250 milj. kr. till ca 1,8 miljarder kronor.

De bedömningar som görs av den *kommunala ekonomin* inför 1989 pekar inte mot att stora finansiella överskott kommer att skapas. Några kraftiga åtstramningar genom neddragningar i statsbidrag m.m. erfordras således inte. Sådana åtgärder har heller inte motiverats av statsfinansiella skäl.

Partimotionerna om den ekonomiska politiken

I *motion Fi223* (m) framhålls att den s.k. tredje vägens politik har misslyckats. Den har bara fört ekonomin i en cirkel och balansproblemen är nu tillbaka. Mot denna bakgrund är det allvarligt att regeringen förefaller inte bara stå helt utan konkreta åtgärder utan också vara tomhänt när det gäller ekonomisk-politisk strategi. Budgetpropositionen och finansplanen är unikt tunna till både omfattning och innehåll. Även om löneökningarna – mot förmodan – skulle hamna på den av regeringen förordade nivån, fortsätter ändå ekonomins försämring. Den ekonomiska politiken måste, enligt motionärernas uppfattning, läggas om så att den inhemska efterfrågan hålls tillbaka och den konkurrensutsatta sektorn ges ett ökat utrymme. Dessutom måste ekonomin ges den utvecklings- och tillväxtkraft som är nödvändig för att Sverige skall kunna återta platsen som en ledande industrination i den globala ekonomin.

Den allmänna inriktningen av *den ekonomiska politiken* som förordas i motion Fi223 innebär i korthet:

- Stram finanspolitik. Därigenom hålls inflationen tillbaka och den offentliga sektorns resursanspråk dämpas, vilket underlättar näringslivets utbyggnad och utveckling.
- Sänkt skattetryck med ungefär 1,5 procentenheter år 1989. I första hand skall marginalskatterna sänkas, så att det lönar sig bättre att arbeta och spara. Därigenom kan avtalsrörelsen underlättas och konkurrensläget stärkas.
- Ökat hushållssparande, för att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan och för att öka det totala sparandet. Detta kan ske genom generellt sett gynnsammare sparvillkor, stabila spelregler och stimulans av särskilda sparformer.
- Borttagande av förbud och regleringar som hämmar näringslivets expansion och utveckling, däribland pris- och valutaregleringarna.
- Anknytning av kronan till EMS. Därigenom skulle den fasta växelkurspolitiken på allvar manifesteras.
- Stabila spelregler och slut på den ryckighet och kortsiktighet som präglat den ekonomiska politiken under senare år. Därigenom skapas ett klimat som befrämjar långsiktiga investeringar i näringslivet.
- Bättre fungerande service till medborgarna genom att statliga och kommunala monopol bryts upp och privata alternativ släpps fram.

Enligt motionärernas mening bör *budgetpolitiken* inriktas på att de offentliga finanserna skall vara i balans. Självfallet måste detta mål ses över en konjunkturcykel. Som utgångspunkt för en politik som syftar till att hålla de offentliga finanserna i balans över en konjunkturcykel bör gälla, att offentliga underskott bemöts med utgiftssänkningar och offentliga överskott hanteras med skattesänkningar, vilket i sin tur förutsätter ett tillräckligt stort

sparande i den privata sektorn. I motionen understryks att för att en successiv sänkning av skattetrycket skall vara möjlig måste de offentliga utgifternas andel av BNP löpande sänkas. Motionärernas förslag till statsbudget för budgetåret 1988/89 innebär en utgiftsnivå som ligger 13,9 miljarder kronor lägre än regeringens förslag. Av dessa utgiftsminskningar är 5,7 miljarder kronor av mer eller mindre engångskaraktär. Vidare kan skatteintäkterna vid en statisk beräkning beräknas bli 5 miljarder kronor mindre än vad regeringen utgått från. Det kassamässiga underskottet blir därmed nästan 10 miljarder kronor mindre än vad regeringen föreslagit. Borträknas de icke-permanenta engångsåtgärderna kommer det föreslagna underskottet att bli drygt 3 miljarder kronor mindre än regeringens. Enligt motionärernas bedömning leder den oroande utvecklingen av bytesbalansen till att kravet på stramhet i finanspolitiken måste ställas högre än i regeringens förslag.

Vad gäller den *kommunala ekonomin* anförs bl.a. följande. Enligt finansplanen bör den kommunala konsumtionen öka med högst 1 % per år. I den preliminära nationalbudgeten redovisas emellertid att den väntas öka med 1,7 % både år 1988 och år 1989. Denna, enligt motionärerna, alltför stora volymökning förmår inte mer än att ungefär kompensera den produktivitetsförlust som samtidigt sker. Om den pågående produktivitetsminskningen i den offentliga sektorn genom i motionen föreslagna åtgärder upphörde, skulle – som motionärerna ser det – samma verksamhet kunna bedrivas inom ramen för oförändrade kommunala utgifter som nu sker vid en real kostnadsökning med bortåt 2 %. Den av motionärerna förordade nolltillväxten, dvs. att de sammanlagda kommunala utgifterna skall vara oförändrade i fast penningvärde, skulle mot den bakgrunden kunna förenas med höga ambitioner inom sådan verksamhet som i dag främst ombesörjs av kommunerna.

I *motion Fi232* (fp) anförs att trots gynnsamma yttre omständigheter under en följd av år har regeringen försummat att vidta de åtgärder som skulle kunna öka den ekonomiska tillväxten och göra ekonomin bättre rustad inför framtiden. Enligt motionärerna har den ekonomiska utvecklingen från och med år 1985 inte följt den strategi – att arbeta och spara sig ur krisen – som redan den borgerliga regeringen lade fast i början av 1980-talet och som socialdemokraterna döpte om till den tredje vägen.

Sammanfattningsvis konstateras att de strukturella obalanserna i den svenska ekonomin i allt väsentligt består. Enligt motionärerna står regeringen tomhänt inför problemen. I finansplanen saknas helt en diskussion om vilka förändringar i politiken som är nödvändiga för att skapa ett bättre utgångsläge framöver. Det enda konkreta budskapet är att regeringen frånsvär sig allt ansvar för årets avtalsrörelse – det skjuts i stället över helt på arbetsmarknadens parter. Den tredje vägens politik är inte en politik, den är retorik.

Vad gäller den allmänna inriktningen av *den ekonomiska politiken* anförs följande. I dagsläget kännetecknas delar av den svenska ekonomin av överhettningstendenser. De åtgärder som i dagsläget skulle få tillräckligt snabbt genomslag på efterfrågenivån, om så skulle bedömas nödvändigt, är skattehöjningar, t.ex. en höjd moms. Enligt motionärernas uppfattning

skulle det emellertid vara fel att höja momsen eller andra skatter. Sådana skattehöjningar skulle få omedelbart genomslag på inflationen och därigenom förvärra läget i avtalsrörelsen. I stället måste den ekonomiska politiken nu inriktas på att minska dessa strukturella obalanser. De områden som särskilt betonas gäller skatte- och utgiftspolitiken, lönebildningen och marknadsekonomins funktionssätt.

I motionen konstateras att det nu är för sent att förändra förutsättningarna för årets avtalsrörelse. Ambitionen måste därför inriktas på att dagens komplicerade läge inte upprepas nästa år. Folkpartiet anser därför att det är nu förutsättningarna måste läggas fast inför nästa års avtalsrörelse.

Motionärernas förslag inom skattepolitiken ses som ett led i en sådan politik. Sänkta marginalskatter och återinfört inflationsskydd skapar förutsättningar för lägre nominella löneökningar som inte försämrar konkurrenskraften men ändå medger reallöneökning efter skatt.

Vidare föreslås i motionen att arbetslöshetsförsäkringen reformeras. Syftet är att skapa inbyggda incitament för parterna att begränsa löneökningarna till en nivå som inte försämrar företagets kostnadsläge och konkurrenskraft och därigenom leder till ökad arbetslöshet.

Slutligen understryks i motionen att en rad förändringar i den ekonomiska politiken krävs för att förbättra marknadsekonomins funktionssätt. Löntagarfonderna måste avvecklas. Prisreglering får inte utnyttjas som ett permanent inslag i den ekonomiska politiken, jordbrukspolitiken bör läggas om, bostadsregleringen bör luckras upp och etableringskontrollen bör avvecklas. Valutaregleringen och lagen om regeringens godkännande av affärsbankernas styrelseordförande bör avskaffas. Slutligen framhåller motionärerna betydelsen av en skattereform med kraftigt sänkta marginalskatter för att öka ekonomins tillväxtförmåga.

Angående *budgetpolitiken* sägs i motionen att erfarenheterna från senare år visar att det verkliga budgetutfallet regelmässigt avviker kraftigt från det budgetförslag som presenteras i januari ett halvår innan budgeten börjar löpa. Det minskar budgetens användbarhet i stabiliseringspolitiska sammanhang. Det är mot denna bakgrund meningslöst att nu diskutera om regeringens budgetförslag för 1988/89 är rätt avvägt eller inte med hänsyn till konjunkturen under den aktuella perioden, huvudsakligen nästa kalenderår. Granskningen av budgeten har i stället inriktats på de mer långsiktiga, strukturella frågorna. Utgångspunkt har varit att utgiftsökningar, besparingar, skatteskärpningar och skattelättnader sammantaget skall gå jämnt ut, dvs. statsbudgeten skall ge samma saldo som redovisas av regeringen.

Utgiftsökningarna består främst av det gemensamma borgerliga förslaget om vårdnadsbidrag på 15 000 kr. per förskolebarn och år. Utgiftsminskningarna gäller i första hand sådana transfereringar som riktar sig till alla medborgare.

Förslagen innebär sammantaget en minskning av skattekvoten med ca 0,3 procentenheter främst genom en sänkning av marginalskatten.

Enligt motionärernas uppfattning är det samhällsekonomiskt nödvändigt att *kommunernas expansion begränsas* till 1 %. Detta utrymme bör fördelas i något högre grad till landstingskommunerna, både på grund av den väntade befolkningsutvecklingen och med hänsyn till folkpartiets prioritering av sjukvården.

Förslagen i motionen innebär att statens bidrag till kommunsektorn reduceras med netto 1,5 miljarder kronor.

I *motion Fi220* (c) framhålls att den tredje vägens politik har kommit in i en återvändsgränd. Den inleddes 1982 med en stor devalvering som gav ett uppsving för svensk exportindustri. Eftervården av devalveringen sköttes dock enligt motionärerna dåligt. Sveriges kostnadsutveckling har varje år varit för hög, vilket urgröpt resultatet av devalveringen. Den för höga kostnadsutvecklingen har emellertid dolts av dollar- och oljeprisfall, fallande internationell inflation och ränta. Detta går nu inte längre att dölja. Tillväxten i den svenska ekonomin väntas under år 1988 avta liksom den privata konsumtionen och industriinvesteringarna. Bytesbalansen försämras kraftigt.

Mot denna bakgrund kräver motionärerna en omläggning av inriktningen av *den ekonomiska politiken*. Centerns ekonomiska politik på kort sikt sammanfattas i motionen på följande sätt:

- Stimulera sparandet – begränsa den inhemska efterfrågan. En dämpning av den inhemska efterfrågan är nödvändig genom att ge kraftiga sparstimulanser till hushållen, bl.a. genom införande av personliga investeringskonton. Därutöver föreslås en dämpning av efterfrågan på sällanköpsvaror med högt importinnehåll genom införande av en differentierad moms. Detta krävs för att upprätthålla extern balans.
- I motionen föreslås åtgärder för att pressa ned räntan. Exempel på sådana åtgärder är en minskning av statens upplåningsbehov genom utförsäljning av statliga tillgångar samt ett avskaffande av valutaregleringen.
- Bekämpa inflationen – utveckla den svenska modellen. Förslag ges i motionen som syftar till att ge incitament för låga löneökningar. Bl.a. föreslås en differentierad moms, sänkta marginalskatter, begränsad offentlig konsumtionsökning som ger utrymme till reallöneökningar. Vidare föreslås införande av kassabegränsningar i den offentliga sektorn. De senare förutsätter förändrade anslagssystem, löneförhandlingar på myndighetsnivå och fastställda minimikrav på verksamheterna vilka ej får beröras av besparingar.

I motionen skisseras också partiets strategi för den ekonomiska politiken på lång sikt. Det betonas att miljöhänsynen måste byggas in i marknadsekonomin genom ekonomiska styrmedel, att investeringar i infrastruktur och utbildning är nödvändiga för att upprätthålla konkurrenskraften på sikt, att regionalpolitiken måste ta fasta på att skapa långsiktiga förutsättningar för utveckling, att den ekonomiska politiken skall styra ekonomin mot ett småskaligt samhälle, samt att en avreglering är nödvändig för att åstadkomma en ökad flexibilitet i ekonomin.

Vidare anförs i motionen att det i dag är ett problem att den svenska tillväxten är koncentrerad till några få geografiska områden. Detta skapar överhettning inom dessa områden med löneglidning och inflation som följd medan andra områden upplever en recession. Enligt motionärerna innebär detta att en generell stabiliseringspolitik är närmast omöjlig att genomföra.

I motionen understryks att den valda ekonomisk-politiska strategin är beroende av hur *budgetpolitiken* utformas. För det första bör budgetunder-

skottet pressas tillbaka för att uppnå balans i ekonomin. För det andra måste en stram finanspolitik föras dels för att pressa tillbaka konsumtionsökningen så att denna inte överstiger tillväxten, dels för att inte penningpolitiken skall behöva bära en alltför stor del av det stabiliseringspolitiska ansvaret.

I centerpartiets budgetalternativ föreslås insatser för bättre miljö, rättvisare fördelning och en varaktig tillväxt i ekonomin. Förslaget innebär även att skattetrycket sänks med 0,3 % av BNP under nästa budgetår och att budgetunderskottet minskar med drygt 1 829 milj. kr. Sänkningen av skattetrycket åstadkoms främst genom att löntagarfondskatterna avskaffas.

Vad gäller den *kommunala ekonomin* anförs följande. Enligt finansplanen kommer kommunernas tillväxttakt att öka till 1,7 % år 1988. Motionärerna konstaterar att pressen på kommuner och landsting är ökande. För detta talar inte bara det stora antalet äldre, utan också de långa köerna inom t.ex. ortopedi och ögonsjukdomar samt den hotande spridningen av sjukdomen AIDS. Kommunernas äldreomsorg blir också alltmer resurskrävande.

Centern har utöver regeringens ramar för den kommunala sektorn föreslagit besparingar på 1,8 miljarder kronor brutto för nästa år för att finansiera vårdnadsbidragsreformen.

Motionärerna föreslår en ökad ram för skatteutjämningen för att undvika kommunalskattehöjningar.

Förslagen innebär en nettobesparing motsvarande ungefär 0,3 procentenheter av den beräknade tillväxten i kommunsektorn under år 1988. Enligt motionärerna behöver ingen befintlig verksamhet skäras bort till följd av denna besparing. Ej heller skall skattehöjningar behöva vidtas.

I *motion Fi214* (vpk) understryks att det behövs en förnyelse i svensk arbetarrörelse. Rörelsen måste återerövra sin historiska roll som bärare av ett samhälleligt alternativ till kapitalismen. Den måste forma ett nytt ekonomiskt tänkande. En sådan förnyelse nödvändiggörs av samhällets själva utveckling och den politiska situationen. De transnationella kapitalen hotar både nationen och dess medborgare. Det behövs ett försvar och en utveckling av demokratin och den nationella självständigheten. De ökade klasskillnaderna skärper maktlöshet och utanförställdhet hos folkets breda lager. Samhällsstrukturen måste förändras genom en kraftfull jämlikhetspolitik. Den ekologiska krisen kräver nya arbetsprocesser och en annan organisering av produktionen. S.k. gröna partier saknar verkliga program härför, eftersom de är bundna till borgerliga maktstrukturer och ägandeformer och alltför mycket hämtar inspiration ur det förgångna. Endast arbetarrörelsen – i samverkan med miljöopinionen – kan gå i spetsen för uppgiftens lösning.

Den allmänna inriktningen för vänsterpartiet kommunisternas *ekonomiska politik* sammanfattas i motionen på följande sätt:

- Demokratisk styrning av övergripande riktlinjer för ekonomins utveckling. Det innebär ett slut på bankers och storföretags maktmonopol över investeringarna. Demokratisk beslutsordning via valda representantskap och styrelser i de samhälleliga fonderna.
- En ekologisk närings- och teknologipolitik som kan upphäva motsättningen mellan produktionssystem och natur.

- En omfördelning av resurser i samhället till de breda folklagrens förmån.
- Stärkt skolning och ökad social medvetenhet hos folkflertalet vilket gynnar både demokratin och den ekonomiska aktiviteten.
- Större resurser till infrastruktur och offentlig sektor.
- En teknologiutveckling som sprider makt och motverkar elitism.
- Kortare arbetsdag för alla.

I motionen framhålls att det är en felaktig föreställning och utgångspunkt för den ekonomiska politiken att låga löneökningar är en förutsättning för balans i ekonomin. Det av regeringen beslutade lönetaket avvisas samtidigt som det enligt motionärerna finns utrymme för viktiga reformer. Åtgärder måste vidtas mot hyreshöjningarna och de ständigt stigande matpriserna. Matmomsen bör slopas. En sänkning kan ske omedelbart med hjälp av ökade subventioner till viktiga livsmedel. En omläggning av skatteskalorna till förmån för de vanliga inkomsttagarna krävs med ett samtidigt ökat skattekrav på stora inkomster, förmögenheter, bolags- och spekulationsvinster. För en effektiv regionalpolitik krävs investeringsstyrning och långsiktig planering. Vidare framhålls att ett program för arbete åt alla, en reformerad arbetsmarknadspolitik med inriktning mot fler fasta arbeten i den offentliga sektorn samt en arbetstidsförkortning till sex timmars arbetsdag bör genomföras.

I motionen hävdas att en flerårig budgetplan bör utarbetas för hur den ekonomiska politiken och *budgetpolitiken* skall medverka i de av motionärerna föreslagna strukturella förändringarna av de ekonomiska och sociala förhållandena. Varje år bör eftersträvas en omfördelning från privat till offentlig sektor av en summa motsvarande den årliga ökningen av BNP. I anslutning till årets budgetförslag kräver motionärerna bl.a. högre anslag till skolan, kulturen, barnomsorgen och regionalpolitiken.

Vad gäller *den offentliga sektorn och den kommunala ekonomin* framhåller motionärerna nödvändigheten av en förstärkning av såväl verksamheterna som ekonomin. Samtidigt föreslås ekonomiska besparingar inom det militära försvaret, men också ökade satsningar inom civilförsvaret. Mot bakgrund av de angelägna behov som finns och den strategiska roll som den gemensamma sektorn har i ekonomin anser motionärerna att det finns starka skäl att låta denna växa utöver den begränsning till 1 % konsumtionstillväxt i kommunerna som regeringen förordar. Ett rimligare mål är en 3-procentig utveckling med inriktning mot att tillfredsställa de särskilda behov som utpekats i motionen.

Den ekonomiska politiken

Den internationella utvecklingen

De internationella förutsättningar som ligger till grund för propositionens bedömning av den svenska ekonomins utveckling under de två kommande åren anges i tabell 1.

Tabell 1. Internationella förutsättningar

	1986	1987	1988	1989
BNP i OECD, %	2,7	2 3/4	2 1/4	2
Konsumentpriser i OECD (KPI årsgenomsnitt), %	2,6	3 1/2	3 3/4	3 3/4
Arbetslöshet i OECD, %	8,3	8	8	8 1/4
Råoljepris, dollar/fat	14,5	18,3	18,0	18,0
Dollarkurs i kronor	7,12	6,35	6,00	6,00

Som utskottet framhöll i december vid behandlingen av proposition 1987/88:60 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder (FiU 1987/88:10), har tidigare i höstas gjorda prognoser för den internationella utvecklingen skrivits ned. Tillväxten i OECD-området, som under år 1987 uppgick till nära 3 %, väntas falla till endast drygt 2 % under år 1988 och till 2 % under år 1989.

Efter utskottets bedömning i december har konjunkturinstitutet (KI) och finansdepartementet presenterat nya prognoser. Av dessa framgår att omdömena om den internationella utvecklingen i stora drag överensstämmer med vad som redovisades i FiU 1987/88:10. Den stora skillnaden mellan de tre största OECD-ländernas bytesbalanser, som utgör det främsta hindret mot en fortsatt uppgång av den internationella konjunkturen, kvarstår oförändrad. Emellertid har obalansen i handeln mellan dessa länder utjämnats på grund av att dollardeprecieringen resulterat i en förbättring av Förenta Staternas konkurrenskraft och gett ett klart utslag i de reala handelsströmmarna med ökning av den amerikanska exportvolymen. Samtidigt har Japan och Västtyskland haft en relativt svag utveckling av exporten. Som framhålls i KI:s decemberrapport har fallet i dollarkursen inneburit att förändringarna i de tre största OECD-ländernas terms of trade varit större än volymeffekterna. Detta är orsaken till att varken handels- eller bytesbalanssaldona för dessa länder förändrats i någon avgörande utsträckning.

För år 1988 kommer sannolikt tillväxten i Förenta Staterna att dämpas främst på grund av en minskad tillväxt i den privata konsumtionen. Det leder till att importen stagnerar medan exportvolymen vid rådande dollarkurs kan förväntas expandera kraftigt.

I Japan har vissa försök gjorts för att tillgodose omvärldens krav på en expansiv finanspolitik. Ökningen av den inhemska efterfrågan bedöms kunna ligga kvar på samma höga nivå som år 1987. Mot den bakgrunden förutser OECD en ökning av importvolymen på inte mindre än 7,5 %. Det kan nämnas att den kraftiga importökningen som kom till stånd under år 1987 har inneburit att andelen färdigvaror i den japanska importen nu ökar.

Exportvolymen väntas samtidigt stagnera som följd av yenens kraftiga appreciering mot dollarn.

Såväl i finansplanen som i OECD:s decemberrapport förutses utvecklingen i Västtyskland bli fortsatt svag. Någon minskning av överskotten i handels- och bytesbalansen förväntas inte.

Som utskottet ser det borde en stabilisering av de gällande växelkursrelationerna och den här beskrivna utvecklingen av de reala handelsströmmarna leda till en reducering av de externa obalanserna även räknat i löpande priser. De senaste uppgifterna om utvecklingen av Förenta Staternas utrikeshandel tyder också på en förändring i denna riktning. Det är emellertid inte uteslutet att underskottet i den federala budgeten kan stiga under år 1988 även om stora nedskärningar gjorts under kongressens budgetbehandling. Oro på valutamarknaden med ytterligare fall för dollarn skulle kunna orsaka höjda räntor i Förenta Staterna. Aktiemarknadernas reaktion på sådana "signaler" från den amerikanska ekonomin innebär att nya störningar på de finansiella marknaderna inte kan uteslutas.

Förenta Staterna har sedan år 1983 varit motorn i den gynnsamma ekonomiska utvecklingen. Den nödvändiga anpassning som måste komma till stånd för att minska obalanserna i världshandeln förutsätter en lägre inhemsk efterfrågan i Förenta Staterna. Det kan nämnas att Förenta Staterna svarar för 40 % av hela OECD-områdets totala produktion och 23 % av världsimporten för bearbetade varor år 1987. Om den ekonomiska aktiviteten i OECD-länderna inte skall försvagas krävs att dämpningen av den inhemska efterfrågan i Förenta Staterna kan ersättas av en efterfrågeuppgång i andra länder. Som utskottet framhöll i december (FiU 1987/88:10) är det av stor vikt att den ekonomiska politiken i de stora industriländerna samordnas för att undvika att världsekonomin går in i en allmän recession.

Drygt en fjärdedel av den svenska exporten går till de nordiska grannländerna. Den ekonomiska tillväxten i Danmark och Norge har dämpats kraftigt under 1987. Detta skedde i stor utsträckning till följd av en restriktiv ekonomisk politik, vilken medförde en kraftig sänkning av den inhemska efterfrågan i dessa länder. I Finland däremot ökade bruttonationalprodukten förhållandevis kraftigt år 1987. Under år 1988 är en viss försvagning av tillväxttakten att vänta i Finland. Norge närmar sig med stor sannolikhet nolltillväxt i produktionen medan man för Danmarks del kan förutse en fortsatt minskning av den samlade produktionen.

Utskottet drar den slutsatsen att den förväntade dämpningen av tillväxten i världsekonomin, såväl i Kontinentaleuropa som i de skandinaviska länderna, kan komma att bidra till en svagare ekonomisk utveckling i Sverige.

Utvecklingen i Sverige

Den inhemska efterfrågan ökade starkt i den svenska ekonomin under år 1987. Den privata konsumtionen steg med inte mindre än 4 % och de totala investeringarna med ca 6 %. För industriinvesteringarna var uppgången nära 15 %. Inom flera branscher och olika delar av landet fanns tendenser till överhettning på arbetsmarknaden. År 1986 kännetecknades av fallande priser på olja och andra råvaror, vilket tillsammans med dollardepreciering-

en medförde en markant förbättring av bytesförhållandet. I volym ökade emellertid importen mer än exporten. När bytesförhållandet stabiliserades under år 1987 och den negativa reala utvecklingen i handeln med utlandet fortsatte fick detta till följd att överskottet i bytesbalansen vändes till ett underskott. Som framgår av tabell 2 gav bytesbalansen ett underskott år 1987 på ca 5 miljarder kronor, vilket i jämförelse med år 1986 var en försämring med 12 miljarder kronor.

Tabell 2. Försörjningsbalans och nyckeltal 1987–1989
Årlig procentuell förändring

	Miljarder kr. löp. priser 1986	1987	1988	1988		1989	
			KI	Finansplanen		Finansplanen	
				Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II
BNP	933,7	2,5	1,5	1,9	1,7	1,7	0,3
Privat konsumtion	480,3	4,0	1,5	2,0	2,5	2,0	1,5
Offentlig konsumtion	258,1	0,9	1,5	1,5	1,2	1,4	1,0
Statlig	70,5	– 0,3	1,0	1,0	0,5	0,9	– 0,1
Kommunal	187,6	1,4	1,7	1,7	1,5	1,7	1,5
Bruttoinvesteringar	170,0	5,8	1,7	2,5	2,5	2,2	– 1,7
Näringslivet	111,9	6,7	1,6	2,1	2,1	1,6	– 4,0
Därav industri	29,6	14,8	4,2	6,1	6,1	2,6	– 8,4
Lagerinvesteringar[1]	– 6,1	– 0,3	0,9	0,6	0,6	0,2	0,4
Export av varor och tjänster	308,8	2,9	1,5	2,5	1,8	2,5	0,8
Import av varor och tjänster	277,4	4,9	4,5	4,4	4,7	3,5	3,1
Inhemsk efterfrågan		3,2	2,5	2,6	2,7	2,1	1,1
Nyckeltal							
Industriproduktion		3,3	1,1	2,5	2,0	2,2	0,0
Prisökning, dec.–dec.		5,4	4,5	3,4	5,0	3,1	5,4
Prisökning, årsgenomsnitt		4,2	5,1	4,4	5,6	3,2	5,2
Löneökning		6,5–7	5,0	4,0	7,0	4,0	7,0
Arbetslöshet		2,0	2,1	1,8	1,9	1,8	2,3
Bytesbalans, miljarder kronor		**– 4,8**	**–15,4**	**–12,2**	**–14,2**	**–15,6**	**–21,0**

[1] Förändring i procent av föregående års BNP.

I tabell 2 beskrivs finansplanens utvecklingsscenario för de kommande två åren. Två alternativ anges. Alternativ I bygger på antagandet om en 4-procentig löneökning och alternativ II förutsätter en löneökning på 7 %. Avsikten med de angivna löneantagandena är att visa ekonomins känslighet för variationer i löneökningarnas storlek.

Som också framgår av tabell 2 kommer produktionstillväxten år 1988 enligt såväl KI som finansplanen att avta, främst beroende på att utvecklingen i världsekonomin har dämpats efter nedgången på börserna världen över och att ovissheten om valutakursutvecklingen ökat. KI och finansplanen skiljer sig emellertid åt vad gäller bedömningen av exportutsikterna och investeringsutvecklingen. I finansplanen förutsätts att den svenska industrin vid en löneökning på 4 % inte kommer att drabbas av några marknadsandelsförlus-

ter medan en 7-procentig löneökning ger förluster redan under år 1988 och leder till en stagnation för exporten år 1989. Konjunkturinstitutet däremot gör den bedömningen att de svenska företagen måste räkna med marknadsandelsförluster till följd av de försämrade relativpriserna åren 1986 och 1987.

Utskottet vill understryka att den internationella ekonomiska situationen, med såväl efterverkningarna av den tidigare oron på aktiebörserna världen över som de stora svårigheterna att rätta till balansbristerna i världsekonomin, gör det exceptionellt svårt att bedöma exportutvecklingen. Utskottet vill inte utesluta att exportprognosen i finansplanen för år 1988 kan vara för optimistisk, inte minst på grund av den tre veckor långa arbetsmarknadskonflikten mellan Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF) och Verkstadsföreningen (VF). Med hänsyn härtill kan även bedömningen av produktionstillväxten visa sig vara överskattad.

Bytesbalansen beräknas för år 1988 visa ett underskott på 12–15 miljarder kronor. Utskottet anser att detta är följden av en alltför hög inhemsk efterfrågan vid ett mycket högt kapacitetsutnyttjande. Som framgår av tabell 2 kommer en försvagning av svensk industris konkurrenskraft på grund av alltför kraftiga löneökningar att göra sig gällande först under år 1989. Vid löneökningar på 7 %, alternativ II, blir situationen kritisk med ett underskott som växer till över 20 miljarder kronor. Vid en sådan utveckling närmar sig produktionen total stagnation.

Mot denna bakgrund är det motiverat att närmare redovisa bytesbalansens utveckling för en längre period. Diagrammet visar utvecklingen under andra hälften av 1970-talet och fram t.o.m. år 1988.

Diagram. Bytesbalansen 1975–1988
Miljarder kronor

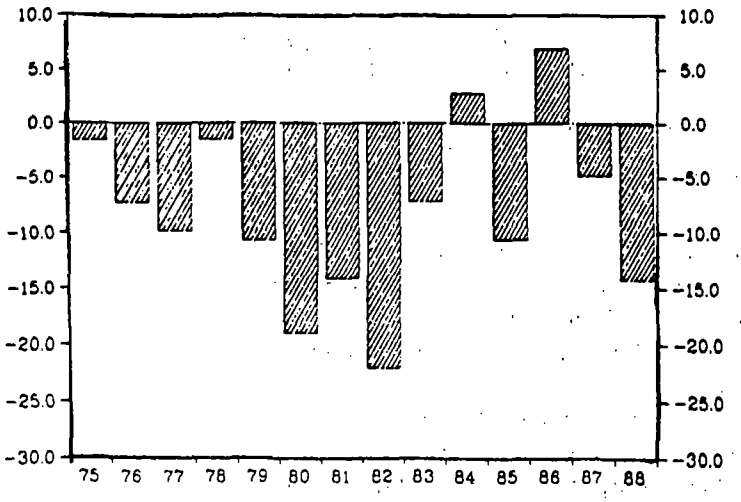

Som framgår av diagrammet har bytesbalansen gett ett underskott fr. o. m. år 1974 t. o. m. år 1983. Den främsta förklaringen till försämringen under denna tioårsperiod var emellertid inte att importvolymen låg över exportvolymen.

Däremot utvecklades efter den andra oljekrisen importpriserna mer oförmånligt än exportpriserna och bytesförhållandet försvagades därför med ca 2 % per år under dessa år. Den utlandsupplåning som blev resultatet medförde att räntenettot blev en svår belastning på bytesbalansen. Under perioden 1982–1987 har bytesbalansen uppvisat ett negativt räntenetto på mellan 15 och 24 miljarder kronor. Detta höga negativa räntenetto innebär en kraftig restriktion för den ekonomiska politiken. Det ställs under sådana förhållanden stora krav på den ekonomiska politiken om uppkomna obalanser och fördelningsproblem i den interna ekonomin skall kunna korrigeras.

Den ekonomiska politiken måste därför ges en sådan inriktning att landets produktionskapacitet byggs ut och att tillväxten i ekonomin får väsentliga bidrag från utrikeshandeln. Som framgår av diagrammet har ett bytesbalansöverskott kunnat uppnås för åren 1984 och 1986. Samtidigt har kapitalbildningen gett ett positivt bidrag till tillväxten under de senaste fem åren med undantag för år 1986. Tabell 3 visar dock att fr.o.m. år 1985 är tillväxten konsumtionsledd.

Tabell 3. Tillväxt i BNP och komponenternas bidrag åren 1983–1989
Årlig procentuell förändring

	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989		
						Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II
BNP	2,4	3,9	2,1	1,2	2,5	1,9	1,7	1,7	0,3
Bidrag från konsumtion	–0,7	1,4	2;0	2,5	2,3	1,4	1,6	1,4	1,1
Kapitalbildning[1]	3,1	2,5	0,1	–1,3	0,2	0,5	0,1	0,3	–0,8

[1] Nettoexport och investeringar.

Det framgår av tabellen att denna utveckling förstärks om avtalsrörelsen ger löneökningar av den storlek som antas i alternativ II (+7 %). I detta fall ger, allt annat oförändrat, kapitalbildningen ett negativt bidrag till tillväxten under år 1989. Utskottet vill starkt betona vikten av att en sådan utveckling undviks. Tillfälliga underskott i bytesbalansen är svåra att undvika men i det längre perspektivet får inte ekonomin återföras till en utveckling med ständiga underskott i bytesbalansen som gällde för åren 1974–1983. Handlingsutrymmet för den ekonomiska politiken skulle då under lång tid bli så allvarligt begränsat att det inte längre blir möjligt att upprätthålla en rimlig produktionstillväxt och hålla tillbaka en stigande inflation och arbetslöshet.

De bedömningar av den svenska ekonomins utveckling som redovisas i finansplanen har av naturliga skäl inte kunnat ta hänsyn till den tre veckor långa arbetsmarknadskonflikten mellan SIF och VF. Det är i dagsläget svårt att ge en fullständig bild av konfliktens konsekvenser för den svenska ekonomin. Utskottets kansli har emellertid i samarbete med konjunkturinstitutet gjort en överslagsberäkning för att utröna hur konflikten kommer att påverka utfallet för produktionen och bytesbalansen för år 1988. Utgångspunkten är beräkningar av bortfall i produktion, export och import av insatsvaror för de tre veckor som konflikten varade och uppskattningar av möjligheterna att genom övertidsarbete under resten av året ta tillbaka

förlorad produktion. Dessa beräkningar pekar hän mot att det totala produktionsbortfallet blir ca 2 miljarder kronor för år 1988 och bytesbalansen försämras med 1–1,5 miljarder kronor.

I avtalsrörelsen hade fram till den 18 februari åtta avtal, som bl.a. inkluderar Metall, SIF och Fabriks, slutits. För flera av dessa avtal gäller att parterna gemensamt hävdar att den ingångna överenskommelsen faller inom ramen för en 4-procentig löneökning. Flera förbund, däribland de offentliganställdas, har ännu inte slutfört avtalsrörelsen. Detta faktum gör att det i dagsläget är svårt att bedöma på vilken nivå de totala löneökningarna slutligen hamnar.

Den förda ekonomiska politiken

Utskottet vill inledningsvis slå fast att de viktigaste målen för den ekonomiska politiken är arbete åt alla, en rättvis fördelning och en god ekonomisk tillväxt. För att kunna nå dessa mål är en låg inflation nödvändig, dels för att värna konkurrenskraften, dels för att klara en rättvis fördelning. En stark konkurrenskraft förutsätter en hög investeringsnivå för att förnya näringslivet. För det krävs att lönsamheten på investeringar i produktivt kapital är högre än lönsamheten i finansiella placeringar. För att åstadkomma det sparande som investeringarna kräver samt för att få till stånd den önskade avkastningsrelationen fordras starka statsfinanser och ett positivt offentligt sparande. En förstärkning av hushållens sparande skulle väsentligt underlätta en sådan utveckling.

För en långsiktig god ekonomisk utveckling, med tillväxt och full sysselsättning, måste dessa uppgifter lösas parallellt. Det är innebörden av den tredje vägens politik.

Som framgått av vad utskottet anfört om utvecklingen av den svenska ekonomin har ökningen i den inhemska efterfrågan varit stark de senaste två åren. Den privata konsumtionen har ökat med ca 4 % per år, främst till följd av ökade reallöner. Reallönerna har under åren 1986 och 1987 sammantaget ökat med 6–7 %. Det är de största reallöneökningarna på över ett decennium. Realinkomsterna har också påverkats av höjda pensioner och höjda barnbidrag.

Även andra faktorer än inkomstökningen har bidragit till den snabba ökningen av den privata konsumtionen och då främst utvecklingen på kreditmarknaden. Sedan utlåningstaken för banker och finansbolag avskaffades i slutet av år 1985 har det blivit lättare för hushållen att låna pengar och därigenom höja sin konsumtionsnivå, även om höga realräntor och sänkta marginalskatter i kombination med en viss avdragsbegränsning har gjort det mindre förmånligt än tidigare att lånefinansiera konsumtion.

Denna utveckling har lett till att pris- och lönestegringarna i Sverige under de senaste åren har varit större än i konkurrentländerna. Under åren 1986 och 1987 har den privata konsumtionen i Sverige ökat ungefär dubbelt så snabbt som produktionen. Detta är på längre sikt oförenligt med en balanserad ekonomisk utveckling. Skulle denna utveckling fortsätta, kommer det att medföra en försämrad konkurrenskraft, ett växande underskott i bytesbalansen och så småningom en ökad arbetslöshet.

I regeringens ekonomisk-politiska strategi finns restriktionen att inflations- och konsumtionsproblemen och tendenserna till överhettning i ekonomin inte får leda till att man använder ökad arbetslöshet för att dämpa överhettningen i ekonomin. Den ekonomiska politikens huvuduppgift måste vara att förena full sysselsättning med låg inflation.

Prisstegringstakten bestäms i allt väsentligt av resultaten av arbetsmarknadens löneförhandlingar och lönesättningen i övrigt. För att åstadkomma en godtagbar utveckling krävs att inflationsförväntningarna dämpas och att lönerörelsen ger ett utfall som är samhällsekonomiskt godtagbart. Detta ställer i sin tur krav på den ekonomiska politiken, bl.a. en fortsatt stram finanspolitik. Detta gör det möjligt att genom låga lönelyft åstadkomma höjda reallöner.

För att värna sysselsättningen måste åtgärder vidtas som gör ekonomin mer effektiv och stimulerar dess utbudssida. Detta kräver insatser på arbetsmarknadspolitikens område för att få till stånd ökade inslag av utbildning, åtgärder för att modernisera och förbättra infrastrukturen och resurser till en regionalpolitik för att sprida tillväxten jämnare i hela riket.

Oppositionspartiernas alternativ

Den bedömning som redovisas i *motionerna Fi223* (m), *Fi232* (fp) och *Fi220* (c) av utvecklingen i vår omvärld avviker inte från den som redovisas i finansplanen. Däremot reses invändningar mot vad som i finansplanen sägs om utvecklingen i Sverige. Invändningarna gäller främst att antagandet om löneökningar på 4 % och prisstegringar på 3 % för åren 1988 och 1989 fått utgöra huvudalternativen i finansplanen. Motionärerna varnar också för att den nuvarande överhettningen av ekonomin kan leda till en fortsatt försämring av bytesbalansen. Regeringen har, heter det i motionerna, i denna situation varit alldeles för passiv i den ekonomiska politiken. Vidare riktas stark kritik mot att tillväxten under de senaste åren varit konsumtionsledd.

I motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c) redovisas på ett allmänt plan flera gemensamma förslag till åtgärder inom det ekonomisk-politiska området. De centrala problemen i den svenska ekonomin som utpekas i motionerna överensstämmer i stort med dem som anges i finansplanen. En ökad tillväxt, ökad kapitalbildning och en bättre fungerande lönebildning är huvudteman i motionerna.

Den ekonomisk-politiska strategi som motionärerna säger sig vilja följa kan sammanfattas på följande sätt: låg ökningstakt i de offentliga utgifterna, stram finanspolitik, avreglering av näringslivet och den offentliga sektorn, avveckling av löntagarfonderna, frisläpp av investeringsfonderna och åtgärder för att stimulera hushållssparandet. Särskilt betonas att det sparande som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i företagen och i hushållen. Samtidigt med kravet på en stram finanspolitik förordas i samtliga tre motioner att skattetrycket sänks. Därvid föreslås en omedelbar sänkning av marginalskatterna och ett införande av en inflationsskyddad skatteskala för att underlätta kommande avtalsrörelser. Ett fastläggande av "stabila spelregler" är också ett återkommande krav i motionerna. Samtidigt hävdas att det

inte är möjligt att driva en aktiv stabiliseringspolitik. I motion Fi223 (m) uttalas att det inte längre är lämpligt att bedriva stabiliseringspolitik som utjämnar svängningarna i den internationella konjunkturen. I folkpartimotionen framhålls att de åtgärder som i dagsläget skulle få tillräckligt snabbt genomslag på efterfrågenivån, om så skulle bedömas nödvändigt, är skattehöjningar, t.ex. höjd moms. En sådan åtgärd, menar motionärerna, förvärrar dock läget på arbetsmarknaden. Centern hävdar i sin partimotion att en generell stabiliseringspolitik är närmast omöjlig att föra på grund av existerande svåra regionala obalanser.

Som utskottet ser det, är både kritiken mot den förda politiken och de alternativa gemensamma förslag till uppläggning av den ekonomiska politiken, som framförs i de tre motionerna, på många punkter både motsägelsefulla och oklara.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att det inte kan uteslutas att den svenska ekonomins utveckling kan bli väsentligt sämre än den som beskrivs i finansplanens alternativ I med förutsättningen att löneökningarna stannar vid 4 %. Detta understryks också i finansplanen. Redovisningen av finansplanens alternativ II med den 7-procentiga löneökningen och en inflation på omkring 6 % är avsedd som en varning för en sådan utveckling.

Som framgått av vad utskottet uttalat i anslutning till bedömningen av den svenska ekonomins utveckling för de kommande två åren är utskottet av samma uppfattning som motionärerna att tillväxten inte skall vara konsumtionsledd. Utskottet vill i detta sammanhang emellertid erinra om att år 1986, det år då kapitalbildningen under den senaste femårsperioden har givit ett negativt bidrag till produktionstillväxten, var det inte möjligt för regeringen att få tillräckligt parlamentariskt stöd för att vidta några åtgärder mot den vid detta tillfälle kraftiga ökningen av den privata konsumtionen – den privata konsumtionen steg med drygt 4 % år 1986, vilket kan jämföras med en ökning på 2.7 % åren innan. Detta motiverades bl.a. av att hushållen måste ges möjligheter att efter en mycket lång period av stagnerande och fallande reallöner ersätta sitt innehav av varaktiga konsumtionsvaror.

Det som framstår som motsägelsefullt i de borgerliga motionerna är att man, trots bedömningen att Sverige befinner sig i en situation med en alltför hög inhemsk efterfrågan och därigenom en påtagligt försvagad bytesbalans och mot den bakgrunden kritiserar regeringen för passivitet, föreslår en ekonomisk politik som inte kan karakteriseras som en stram finanspolitik. Förslagen till marginalskattesänkningar, inflationsskyddade skatteskalor, införande av ett vårdnadsbidrag och en förstärkning av vissa hushålls disponibla inkomster genom utbetalning av löntagarfondsmedel ger ofrånkomligen hushållen en ökad köpkraft. Visserligen skall denna förstärkning av hushållens köpkraft motsvaras av besparingar på statsbudgeten med bl.a. den avsikten att minska ökningen i den offentliga konsumtionen. Då den offentliga konsumtionen emellertid har ett mycket lågt importinnehåll blir resultatet av den alternativa uppläggningen av den ekonomiska politiken, tvärtemot vad motionärerna själva avser, rimligen ett större underskott på bytesbalansen.

I motionerna tas frågan upp om behovet av "stabila spelregler". I den mån krav på "stabila spelregler" endast innebär att "onödiga" regelsystem inte skall införas av regering och riksdag delar självklart utskottet motionärernas

uppfattning. Om man däremot anser att stabiliserings- och fördelningspolitiska åtgärder mer allmänt inte bör vidtas blir kravet på "stabila spelregler" enligt utskottets mening obegripligt.

I motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c) hävdas vidare att det sparande och den kapitalbildning som krävs för näringslivets utbyggnad skall ske i företagen och i hushållen. Utskottet vill understryka att det är av stor vikt att hushållssparandet ökar. Det bör dock framhållas att en förklaring till det låga hushållssparandet i Sverige är vårt trygghetssystem uppbyggt kring ett kollektivt socialförsäkringssystem. Det är därvid utskottets bestämda uppfattning att detta inte får urholkas. Detta får emellertid inte tas till intäkt för att sparandet i hushållen inte behöver öka. Utskottet ser det som en central uppgift för den ekonomiska politiken att stimulera ett ökat sparande. All erfarenhet pekar emellertid mot att det är en långsiktig process att ändra sparbeteendet i hushållen. Det är dock en chimär att tro, som motionärerna hävdar, att detta problem endast kan lösas genom stora skattesänkningar. Ett exempel på att så inte är fallet är utvecklingen i Förenta Staterna där sparandet halverades efter den mycket kraftiga sänkningen av inkomstskatterna. Detta motsäger emellertid inte att det är viktigt att den kommande skattereformen beaktar möjligheterna att stimulera sparandet.

Som framgått av vad utskottet har anfört i avsnittet om den ekonomiska utvecklingen i Sverige måste kapitalbildningen och en fortsatt utbyggnad av industrins produktionskapacitet prioriteras. En sådan utbyggnad av industrin måste emellertid finansieras. Som framhålls i 1984 års långtidsutredning (LU-84, SOU 1984:4) torde detta, även om en förhållandevis hög vinstnivå i företagen kan bibehållas, medföra en neddragning i de s.k. icke-finansiella företagens finansiella sparande. Även om en förbättring av hushållens finansiella sparande skulle komma till stånd är det som nämnts inte realistiskt att denna förbättring av sparandet skall svara mot de krav som en utbyggnad av industrin kräver. I motsats till vad som framförs i här aktuella motioner anser därför utskottet att ett ökat finansiellt offentligt sparande är en nödvändighet.

Vad gäller kraven i de tre motionerna på åtgärder för att underlätta kommande avtalsrörelser vill utskottet anföra följande.

I såväl motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) som i motion Fi220 (c) hävdas att den viktigaste förutsättningen för låga nominella löneökningar är att marginalskatterna sänks. I motsats till centerpartiet hävdar moderata samlingspartiet och folkpartiet att skattetrycket måste sänkas. Centern anser att en sänkning av mervärdeskatten på matvaror genom en differentiering av skattesatserna är en viktig förutsättning för att underlätta avtalsrörelserna. Folkpartiet avråder bestämt att en sådan åtgärd vidtas. I centerns och folkpartiets motioner föreslås även en reformering av arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet är av samma uppfattning som motionärerna att det är viktigt att skapa rimliga förutsättningar för arbetsmarknadens parter i förhandlingsarbetet. Statsmakterna har också vidtagit åtgärder för att underlätta en sådan avtalsrörelse. För att förhindra att det begränsade nominella utrymmet för lönekostnadsökningar krymper ytterligare har statsmakterna sålunda beslutat att neutralisera tidigare beslutade höjningar av arbetsgivaravgifterna.

Tidigare har beslut fattats om en sänkning av den statliga inkomstskatten med ca 4 miljarder kronor för år 1988. Skatteskalan har utformats så att låga nominella löneökningar också möjliggör ökade reallöner efter skatt. Vid högre timlöneökningar blir emellertid följden stagnerande eller rentav sjunkande reallöner efter skatt. Därigenom understöder skattepolitiken en antiinflatorisk lönerörelse.

Som utskottet ser det är det dock mycket tveksamt om förslagen i motionerna bidrar till att underlätta en avtalsrörelse. Kraftiga marginalskattesänkningar som främst gynnar höginkomsttagare i kombination med, som föreslås av moderata samlingspartiet och folkpartiet, lindrigare realisationsvinstbeskattning på aktier, lägre bolagsskatt och förmögenhetsskatter kan inte vara ägnade att underlätta avtalsförhandlingarna. En skattepolitik med denna inriktning bör i stället medföra att de fördelningspolitiska spänningar som redan i dag råder mellan olika organisationer och grupper ytterligare skärps. Utskottet kan heller inte se att förslag till höjda avgifter till arbetslöshetskassorna för att finansiera ökade krav på arbetsmarknadspolitiken vid stigande arbetslöshet leder till återhållsamma lönekrav.

Utskottet vill i anslutning till kraven på omedelbara förändringar i skattesystemet även framhålla följande. Den pågående parlamentariska utredningen för en genomgripande reform av skattesystemet tillsattes sommaren 1987. Dess uppgift är att försöka nå enighet om en skattereform och därigenom skapa stabilitet och långsiktighet i det framtida skattesystemet. Enighet råder vad gäller inriktningen av arbetet med att förändra nuvarande system. Strävan skall vara att skapa ett skattesystem med lägre inkomstskatter, lägre marginalskatter, bredare skattebas och enklare skatteregler. Enligt utskottets mening är det olyckligt att föregripa det pågående arbetet i utredningen.

Utskottet har här behandlat de gemensamma förslag som redovisas i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c) vad gäller den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken. Förslagen i dessa motioner skiljer sig emellertid åt i flera väsentliga avseenden vilket klart framgår av förslagen till inriktning av budgetpolitiken. Utskottet återkommer till dessa frågor i avsnittet om budgetpolitiken. Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrker utskottet motionerna Fi220 (c) yrkande 1, Fi223 (m) yrkande 1 och Fi232 (fp) yrkandena 1 och 3.

I vänsterpartiet kommunisternas *motion Fi214* (vpk) hävdas med hänvisning till det goda vinstläget i näringslivet att det går att skapa utrymme för reformer. Det är enligt motionärerna nödvändigt att ändra inriktningen av fördelningspolitiken så att den riktar in sig mot förbättringar av de sämst ställdas situation. Motionärerna vill mot den bakgrunden att medel genom bl.a. kraftigare beskattning av företag och stora förmögenheter ställs till förfogande för att utveckla den offentliga sektorn. Som en viktig fördelningspolitisk åtgärd ses även förslaget att slopa mervärdeskatten på matvaror. En sänkning av denna skall, menar motionärerna, ske omedelbart med hjälp av ökade subventioner på livsmedel. Motionärerna förordar därutöver i motion Fi214 (vpk) men även i *motion Fi219* (vpk) en ekologisk-ekonomisk inriktning av politiken för att skydda och förbättra miljön. Sett i ett längre

perspektiv fordrar detta starka planekonomiska styrmedel. I *motion Fi227* (vpk) föreslås att samhällsfonder inrättas och övertar löntagarfondernas roll. Men redan på kort sikt bör åtgärder vidtas för investeringsinriktningen, och den tekniska utvecklingen skall komma under demokratisk kontroll. I både motion Fi214 (vpk) och *motion Fi308* av Jörn Svensson (vpk) föreslås mot den bakgrunden att ett fackligt råd inrättas för kontroll av storföretagens beslut rörande investeringsinriktningen och utnyttjandet av ny teknik.

Utskottet vill med anledning av motionerna anföra följande. I motionerna finns inga kommentarer till eller analys av hur den realekonomiska situationen ser ut i dag. Det finns inte heller någon bedömning av hur utvecklingen kan komma att bli för de kommande åren. I motionerna prövas därför aldrig om motionärernas förslag till åtgärder är möjliga att genomföra i den verklighet vi i dag befinner oss i.

Alla ekonomiska indikatorer visar i dag att den inhemska efterfrågan tenderar att bli alltför hög med överhettning som följd i flera sektorer av ekonomin. Samtidigt talar den internationella utvecklingen för att exportmöjligheterna försämras. I denna situation föreslås i motion Fi214 (vpk) åtgärder som innebär att finanspolitiken blir expansiv samtidigt som likviditeten kraftigt ökar. Som framgår av avsnittet om budgetpolitiken leder förslagen i motionen till en betydande ökning av budgetunderskottet. Enligt utskottets mening skulle en sådan inriktning av den ekonomiska politiken innebära att Sverige återigen är på väg mot de stora obalanser som var rådande under senare delen av 1970-talet och de första åren av 1980-talet. Som utskottet ser det kommer det i ett sådant läge, med kraftig inflation och snabbt växande bytesbalansunderskott, att vara helt uteslutet att kunna nå de i och för sig ambitiösa mål som i motionen angivits för fördelnings- och miljöpolitiken. Att särskilt fördelningseffekterna blir kraftigt negativa och drabbar de sämst ställda är ställt utom allt tvivel.

För att nå full sysselsättning föreslås i motionen att ett sysselsättningsprogram utarbetas för olika sektorer av ekonomin. Samtidigt som motionärerna kräver en nationalisering av affärsbanker m.fl. finansiella institut förordas att samhällsfonder inrättas som, till skillnad mot löntagarfonderna, skall ägna sig åt en detaljstyrning av investeringsverksamheten i företagen. Ett fackligt råd bör bildas för att kontrollera och bestämma investeringsinriktningen i de stora företagen.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att det är angeläget att industrins investeringar ökar. Det tillfredsställande vinstläget i företagen har skapat en god grund för hög ekonomisk tillväxt, vilket är en förutsättning för att sysselsättningen varaktigt skall kunna öka och arbetslösheten minska. Enligt utskottets mening kan man emellertid inte som motionärerna hävdar administrera bort arbetslösheten genom stelbenta, formaliserade program. Förslaget om ett fackligt råd för detaljstyrning av investeringsverksamheten i Sverige skulle leda till en lägre investeringstakt och få icke önskvärda snedvridande effekter på investeringsverksamheten, hämma företagens investeringsvilja och därigenom bromsa tillväxten i ekonomin. Utskottet kan inte ställa sig bakom en sådan ekonomisk politik.

I motion Fi214 (vpk) ställs vidare krav på att den ekonomiska politiken även skall ha en ekologisk inriktning.

Utskottet delar motionärernas uppfattning i så måtto att regering och riksdag måste ge miljöpolitiken hög prioritet. Under nu pågående riksmöte kommer en särskild miljöproposition att föreläggas riksdagen. Redan i budgetpropositionen föreslås emellertid vissa resursförstärkningar till det miljöpolitiska området.

Med anledning av att motionärerna tar upp vissa fördelningspolitiska frågor vill utskottet stryka under vikten av att fördelningspolitiska överväganden ges en framträdande plats vid utformningen av den ekonomiska politiken. Så har också skett under senare år. Den förda stabiliseringspolitiken har kompletterats med åtgärder som direkt syftat till att omfördela bördorna i samhället. Kampen för full sysselsättning och låg inflation har varit och är den viktigaste uppgiften i fördelningspolitiken, liksom i den ekonomiska politiken i stort. Den lägre arbetslöshet och den lägre inflation som uppnåtts de senaste åren har också verksamt bidragit till en mer rättvis fördelning i samhället. Därutöver har det också, trots det kärva budgetläget, varit möjligt att vidta en rad andra åtgärder med direkt fördelningspolitiskt syfte. Här kan nämnas att barnbidragen har höjts kraftigt; mellan 1982 och 1987 nästan fördubblades de. Statsbidragen till de kommunala bostadstilläggen har höjts, vilket framför allt gynnar de sämre ställda pensionärerna. Delpensionen har höjts. Sjukförsäkringen har reformerats. I och med att karensdagen slopades och den s.k. timsjukpenningen genomfördes 1987 höjdes ersättningsnivån för privatanställda arbetare och klasskillnaderna i sjukförsäkringen kunde elimineras. Utskottet vill även framhålla att för den period som förestår, med de hot mot en önskad ekonomisk tillväxt som nu kan urskiljas, blir en kraftfull fördelningspolitik av fortsatt central betydelse för den ekonomiska politiken.

Med hänvisning till vad utskottet här anfört avstyrks motion Fi214 yrkandena 1, 5–8 samt 10 och 11, motion Fi219, motion Fi227 och motion Fi308.

I *motion Fi220* (c) yrkande 3 krävs att en god miljö skall ingå som ett klart uttalat mål för den ekonomiska politiken med motiveringen att livskvaliteten skall bestämma inriktningen av politiken. Ett liknande krav återfinns i *motion Fi225* av Ivar Franzén (c), i vilken det heter att en fullvärdig ekonomisk debatt och analys måste handla om ekonomisk utveckling sett ur alla aspekter och inte ensidigt om traditionell ekonomisk tillväxt.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att hänsynen till miljön alltid måste finnas med vid utformningen av den ekonomiska politiken. Med hänvisning till att regeringen senare i vår kommer att förelägga riksdagen en miljöpolitisk proposition finns det inte anledning att nu göra något tillkännagivande med anledning av dessa motionsyrkanden.

Centern aktualiserar också i motion Fi220 (c) frågan om lägre moms på livsmedel. I *fördelningspolitiskt syfte* föreslår man att mervärdeskatten differentieras i tre nivåer. Momspåslaget på basmat bör därvid sänkas från 23,46 till 12,87 %, dvs. till den s.k. byggmomsnivån. Det skattebortfall som uppkommer skall finansieras med en högre moms på mera sällan köpta varor. Enligt centern skulle det för full finansiering krävas en momssats på omkring 28 % på sådana varor. Som exempel på varor som bör omfattas av

den högre skattesatsen anger centern bilinköp, hemelektronik, möbler och fritidsartiklar.

Utskottet vill med anledning av detta förslag anföra följande. Livsmedel svarar för närmare 1/5 av den totala konsumtionen. En stor andel av övrig konsumtion utgörs av icke-momsbelagda varor och tjänster, t.ex. konsumtion av bostäder. Skall full kostnadstäckning kunna erhållas fordras, såvitt utskottet kan bedöma, att man vid en differentiering av momsen antingen breddar skattebasen i det tredje skiktet eller höjer momspåslaget utöver vad motionärerna själva angivit. Utskottet vill i sammanhanget också erinra om att frågan om en differentierad mervärdeskatt tidigare prövats i en särskild utredning (SOU 1983:54). Utredningen konstaterade att fördelningseffekterna av en differentierad moms genomgående var mycket små samtidigt som ett sådant system var förenat med avsevärda negativa följdeffekter. Kommittén avrådde mot denna bakgrund statsmakterna från att införa ett system med lägre mervärdeskatt på livsmedel. Utskottet delar denna bedömning och avstyrker således bifall till motion Fi220 (c) yrkande 5.

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Sammanfattningsvis konstaterar utskottet att flera faktorer pekar mot att tillväxten i världsekonomin kommer att dämpas. Det som är särskilt besvärande för Sverige är att viktiga handelspartner, som Förbundsrepubliken Tyskland och de skandinaviska länderna, tillhör de länder där tillväxttakten påtagligt avtar. Denna utveckling i vår omvärld sker samtidigt som den inhemska efterfrågeutvecklingen nu blivit så kraftig att ekonomin inom flera områden är överhettad. Därtill kommer att de senaste årens utveckling har grundats på en konsumtionsledd tillväxt. Det ekonomiska läget ställer sålunda utomordentligt stora krav på den ekonomiska politiken.

Om en bestående tillväxt skall kunna uppnås krävs en ökad kapitalbildning, vilket innebär att industriinvesteringarna även fortsättningsvis måste ligga på en hög nivå. En förutsättning för att investeringarna skall kunna öka samtidigt som bytesbalansen förbättras är att den privata konsumtionen dämpas. Utskottet vill därför understryka nödvändigheten av en fortsatt stram finanspolitik. Av det anförda följer också att utrymmet för nominella löneökningar är mycket begränsat under både år 1988 och 1989 om reallöneökningar skall bli möjliga att uppnå.

I motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp), Fi220 (c) samt Fi214 (vpk) föreslås en ekonomisk politik som bidrar till att ytterligare öka den inhemska efterfrågan i ett läge då ekonomin är nära en överhettning. En sådan inriktning skulle bidra till att kraftigt försvaga bytesbalansen de kommande två åren. Utskottet kan ej heller finna att förslagen i dessa motioner skapar förutsättningar för lugnare avtalsrörelser.

Mot här angiven bakgrund avvisar utskottet de alternativ till inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i dessa motioner. Detta gäller även de förslag som redovisas i motion Fi224 yrkandena 1 och 2 av Alf Svensson (c).

Allmänt

Utskottet har i anslutning till riktlinjerna för den ekonomiska politiken behandlat frågor kring lönebildningen och de allmänna förutsättningarna för avtalsrörelsen. I två av motionerna redovisas emellertid särskilda yrkanden avseende inkomstpolitiken och lönebildningen. Båda yrkandena har behandlats av utskottet under 1987.

I *motion Fi206* yrkar folkpartiet att regeringen i sina kontakter med löneförhandlande organisationer inte bör använda s.k. förhandlad inkomstpolitik. Motiveringen till yrkandet är att statsmakterna vid samråd med arbetsmarknadens parter inte skall försöka påverka parterna genom löften, villkorade eller ej, om förändringar i skatteskalor, transfereringar till hushållen eller andra liknande åtgärder. Ett sådant agerande innebär, menar motionärerna, en övergång till något slags förhandlad inkomstpolitik, vilket motionärerna bestämt motsätter sig. Motionärerna avvisar de tankar som förts fram i den s.k. SAMAK-rapporten.

När utskottet senast behandlade denna fråga (FiU 1986/87:10) anförde utskottet följande.

Begreppet förhandlad inkomstpolitik härrör från den s.k. SAMAK-rapporten – Solidaritet för tillväxt och sysselsättning. SAMAK är en samarbetskommitté för de socialdemokratiska partierna och landsorganisationerna i Norden. I en interpellationsdebatt i riksdagen den 21 januari 1986 (protokoll 1985/86:62 s. 63–79) klargjorde finansminister Kjell-Olof Feldt regeringens inställning till slutsatserna i denna rapport på följande sätt:

Den svenska regeringens inställning är att en oundgänglig förutsättning för att en förhandlad inkomstpolitik skall kunna tillämpas är att arbetsmarknadens parter frivilligt sluter upp kring en sådan politik. Någon sådan allmän uppslutning finns inte i dag. Regeringens uppfattning är därför att debatten kring våra stabiliseringspolitiska problem får fortsätta och olika alternativ ställas mot varandra innan ställning kan tas till om en förhandlad inkomstpolitik kan prövas i vårt land.

Utskottet och riksdagen ansåg inte att det mot den angivna bakgrunden fanns anledning för riksdagen att vidta någon åtgärd med anledning av motionen. Utskottet har alltjämt samma uppfattning och avstyrker motion Fi206.

I ett stort avsnitt i *motion Fi220* (c) redovisar motionärerna sin syn på olika åtgärder för att bromsa den nominella lönekostnadsutvecklingen. Motionärerna upprepar vad regeringen vid flera tillfällen sagt och utskottet vid dessa tillfällen ställt sig bakom. Bl.a. avvisar motionärerna en rad olika alternativ för att dämpa lönekostnaderna som t.ex. att genom en kraftig åtstramning av ekonomin via en högre arbetslöshet pressa ned inflationen, förstärka konkurrenskraften genom upprepade devalveringar, ge upp prisstabilitetsmålet och låta växelkurserna fluktuera fritt, genom lagstiftning förbjuda löneökningar eller genom prisstopp förhindra kostnadsökningar. Detta är exempel på ställningstaganden, som det råder stor, för att inte säga total enighet om och som utskottet följaktligen inte har anledning att invända emot.

Utskottet konstaterar också att motionärerna har samma uppfattning som

regeringen om en lång rad åtgärder som är nödvändiga för att få ned kostnads- och lönestegringstakten. För höga löneökningar kommer inte att kunna pareras med devalveringar. Uttaget av arbetsgivaravgifter bör inte höjas. En framtida skattereform måste innebära marginalskattesänkningar. Den offentliga konsumtionens tillväxt måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Skattetrycket får inte öka. Det är önskvärt med en samordning av olika avtalsperioder även fortsättningsvis.

Utskottet kan för sin del inte se att ett bifall till motionens yrkande skulle tjäna något reellt syfte. Det är i huvudsak redan tillgodosett genom de ställningstaganden utskottet och riksdagen gjort de senaste åren. Utskottet ser därför inte skäl att tillstyrka motion Fi220 yrkande 4.

Utgiftsramen för löneökningar

Riksdagen godkände i våras vissa riktlinjer för budgetpolitiken. Dessa innebär bl.a. att regeringen inför varje avtalsrörelse skall klargöra vilket totalt lönekostnadsutrymme som den anser föreligga för den statliga sektorn (FiU 1986/87:30 s. 53). Innebörden härav är att varje kostnadsökning som går utöver denna ram skall mötas med effektivitets- och produktivitetshöjande åtgärder eller besparingar.

I proposition 1987/88:60 om vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m.m. redovisade regeringen att man i ett uppdrag till statens arbetsgivarverk angivit en ram som utgångspunkt för medelsberäkningarna med hänsyn till 1988 års avtal. Regeringen anmälde sin avsikt att återkomma till frågan i budgetpropositionen.

Av budgetpropositionen framgår att uppdraget till statens arbetsgivarverk bl.a. innebär att 1988 års förhandlingar skall föras med utgångspunkt i att medelsberäkningar med hänsyn till avtalet för det statligt reglerade området kommer att ske inom en ram av 4 % per år. Ramen avser de totala nivåförändringarna av löner och andra anställningsvillkor som avtalas i 1988 års avtalsrörelse för 1988 resp. eventuellt ytterligare år i avtalsperioden. Om avtalsperioden kommer att omfatta mer än ett år avser ramen endast det totala utrymmet och inte fördelningen mellan åren.

I propositionen redovisas vidare hur denna medelsram är avsedd att tillämpas för förvaltningsanslag och de statsbidrag som beräknas på grundval av de statliga löneavtalen. Ramen skall också på motsvarande sätt läggas till grund för beräkningen av statliga avgifter.

Avsikten är att utgiftsramen skall börja tillämpas först fr.o.m. budgetåret 1988/89 trots att 1988 års statliga avtal kan komma att påverka myndigheternas löneutgifter redan fr.o.m. innevarande budgetår. Myndigheterna ges härigenom viss tid för att anpassa sin verksamhet till en förändrad resursnivå.

Utgiftsramen om 4 % är beräknad som ett genomsnitt för det statliga området. De statliga avtalen kan dock medföra olika kostnader för myndigheterna beroende på hur parterna fördelar löneökningsutrymmet. Avsikten är emellertid inte att dessa skillnader i löneutfall myndigheterna emellan skall resultera i olika krav på anpassning till en lägre resursnivå för myndigheterna. Kravet skall således inte ställas högre på en myndighet som till följd av sin personalstruktur och avtalets konstruktion får en högre total lönekostnadsökning än genomsnittet. Om 1988 års statliga avtal träffas på en

annan nivå än utgiftsramen bör i princip avtalseffekterna för alla myndigheter justeras med skillnaden mellan genomsnittskostnaden för avtalet och utgiftsramen.

Regeringen tänker sig att detta praktiskt kan gå till så att de belopp som får disponeras under anslagen justeras med belopp som motsvarar skillnaden mellan ramen och den genomsnittliga kostnaden för avtalen. Sedan denna justering gjorts bör varje myndighet få kompensation för de träffade löneavtalen under löpande budgetår på samma sätt som tidigare, dvs. med hänsyn tagen till personalstruktur och avtalsutfallets fördelning.

En tillämpning av utgiftsramen enligt denna modell innebär att justeringen som andel av lönemedlen blir likartad för olika myndigheter oberoende av hur parterna fördelar löneökningsutrymmet.

Myndigheterna anvisas normalt medel för ökade lönekostnader under förvaltningsanslaget, dels vid beräkningen av anslagsbeloppen i budgetpropositionen, dels under löpande budgetår för de avtalshöjningar som inte kunnat beaktas vid beräkningen av anslagen. Den föreslagna tekniken innebär följande. Sedan avtal träffats beräknas genomsnittskostnaden för avtalet. Om denna avviker från utgiftsramen görs en direkt justering i basen av anslagen till myndigheterna med mellanskillnaden mellan avtalets genomsnittskostnad och ramen. Myndigheterna får därefter – utifrån de justerade anslagsbeloppen – full kompensation för avtalskostnaderna.

I propositionen sägs att för verksamheten inom de civila och militära försvarsramarna gäller de särskilt fattade försvarsbesluten. Myndigheter inom försvarsdepartementets område föreslås därför bli undantagna från tillämpningen av utgiftsramen för löneökningar.

Vidare föreslås att bidragen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder undantas från tillämpningen av utgiftsramen eftersom dessa huvudsakligen beräknas med utgångspunkt i andra än statliga avtalsvillkor.

I *motion Fi214* (vpk) kritiseras systemet med utgiftsram för löneökningar. Motionärerna anser det vara en grov inblandning i avtalsrörelsen och ett sätt att undandra sig ansvar för verksamhetsförändringar som kan vara nödvändiga. Det finns enligt motionärerna löntagargrupper som förtjänar rejäla lönelyft utöver det tak som regeringen satt.

I två motioner berörs särskilt konsekvenserna på skolans område av utgiftsramen för löneökningar.

I *motion Fi209* (vpk) anförs att om löneutvecklingen för lärare går utöver regeringens angivna ramar, får detta återverkningar på verksamhetens omfattning. Motionärerna tolkar detta som att om regeringens lönepolitik inte följs kommer detta att drabba eleverna med större klasser som trolig följd. Motionärerna anser inte att det är rimligt att låta utgången av avtalsrörelsen bestämma barnens behov i skolan. Riksdagen bör därför avvisa regeringens förslag.

I *motion Fi222* av Pär Granstedt m.fl. (c) ser man också en risk för att för höga löneavtal kan resultera i större klasser och nedlagda skolor. Det är enligt motionärerna inte rimligt att de beslut kommunerna fattar om skolan skall förändras som ett resultat av avtalsrörelsen.

I *motion Fi229* av Gunilla André och Ingbritt Irhammar (c) berörs konsekvenserna för den ordinarie polisorganisationen av att utgiftsramar för

löneökningar införs. Motionärerna anser det oacceptabelt att riksdagsbeslut om antalet poliser skall upphävas om löneramen överskrids i avtalsförhandlingarna. En neddragning av polisens personal skulle få förödande konsekvenser för vårt rättssamhälle. Riksdagen bör enligt motionärerna inte medge att regeringen gör sådana justeringar av antalet tjänster i polisorganisationen som kan föranledas av att löneramen överskrids i avtalsförhandlingarna.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande.

Den offentliga sektorns kvalitet och omfattning har hittills kunnat förstärkas genom att verksamheten expanderat och skatterna höjts. Denna väg är emellertid inte längre framkomlig. Om reallönerna efter skatt skall kunna stiga, kan inte skattetrycket skärpas ytterligare. Förbättringar av den offentliga servicens kvalitet, liksom ytterligare volymexpansion, måste därför ske främst genom effektivisering, omprioritering och förnyelse av verksamheten. Möjligheterna till löneförhöjningar för de offentliganställda kommer i högre grad än tidigare att vara beroende av produktivitetens utveckling i den offentliga sektorn.

Skulle statsmakterna i något fall, t.ex. på skolområdet, finna att tillräckliga produktivitetshöjningar inte är möjliga att uppnå och att konsekvenserna för verksamheten blir oacceptabla måste omprioriteringar av resurser bli aktuella. Något utrymme för undantag för vissa områden finns för närvarande inte utom för, som nämnts, försvarets myndigheter och statsbidragen till arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Dessa utgifter har bestämts utifrån andra grunder än de statliga löneavtalen.

Med det anförda avstyrker utskottet motionerna Fi209, Fi214 yrkande 4, Fi222 samt Fi229.

Särskilda personalförsörjningsåtgärder

I propositionen berörs också frågan om i vilken utsträckning lönerna inom den offentliga sektorn skall påverkas om det visar sig att löneutvecklingen under 1986–1987 varit sämre än inom SAF/LO- och SAF/PTK-områdena. Enligt ramavtalet för löner 1986–1987 för statstjänstemän m.fl. skall förhandlingar tas upp om detta i 1988 års avtalsrörelse. Därvid skall, sägs det i avtalet, även produktivitetsutvecklingen inom olika sektorer av arbetsmarknaden bedömas.

I propositionen sägs att fördelningen av löneutrymmet bör ske så att statens personalförsörjningsintressen tillgodoses inom den fastlagda ramen. Om det emellertid visar sig att löneutvecklingen under avtalsperioden medfört förvärrade personalförsörjningsproblem inom vissa områden, kan särskilda åtgärder bli nödvändiga. Regeringen begär därför i propositionen ett bemyndigande att lägga även sådana särskilda åtgärder till grund för medelsberäkningarna.

I *motion Fi220* (c) yrkas att vad motionärerna anför om medelstilldelningen för särskilda personalförsörjningsåtgärder skall ges regeringen till känna. Enligt vad utskottet funnit berörs emellertid inte denna fråga i motionen. Utskottet finner därför för gott att avstyrka motionens yrkande 11. Utskottet har mot denna bakgrund inte något att erinra mot propositionens förslag till bemyndigande.

Utskottet har tagit del av vad regeringen anför i bilaga 2 Gemensamma frågor under punkt 7 om *den allmänna lönenivån för statsanställda m.m.* Redogörelsen föranleder inte någon erinran från utskottets sida.

Penningpolitiken

Statsskuldspolitiken

Den statsfinansiella utvecklingen under senare hälften av 1970-talet och under 1980-talet har medfört att statsskuldspolitiken blivit en viktig del av den ekonomiska politiken, främst penning- och valutapolitiken. Riksgäldskontorets skuldhantering och den statliga upplåningspolitiken har fått en central roll på kreditmarknaden. Ett nära samarbete mellan riksgäldskontoret, riksbanken och finansdepartementet är nödvändigt eftersom utformningen av statsskuldspolitiken påverkar ränteutvecklingen och avkastningsstrukturen på finansiella tillgångar.

Under 1987 inträffade kraftiga förändringar i den statliga upplåningen, främst beroende på den tillfälliga förmögenhetsskatten på livförsäkringsbolag m.fl. Under år 1987 minskade statsskulden för första gången sedan 1965. Minskningen var 11 miljarder kronor. Statens minskade upplåningsbehov innebar att marknadens innehav av statsskuldväxlar och obligationer sjönk under året. Även riksbankens innehav av statspapper minskade under 1987, huvudsakligen som en följd av ett betydande nettouttag på olika investeringskonton. Hushållen bidrog däremot genom premie- och sparobligationer samt allemanssparandet till att finansiera statsupplåningen med 14 miljarder kronor. Någon nettoupplåning utomlands ägde inte rum.

Tabell 4. Finansiering av statens lånebehov 1986–1988 fördelat på sektorer
Miljarder kronor

	1986	1987	1988
Statens kassamässiga saldo[1]	35	4	4
./. valutaförluster på statens utlandslån	3	0	0
./. engångsskatt	–	16	0
+ riksgäldskontorets kreditgivning	–	2	2
Statens lånebehov	**32**	**–11**	**6**
Finansiering:			
1. Riksbanken	28	– 8	–12
därav: nettoinsättningar på olika investeringskonton	8	– 8	–12
kassakravsmedel	8	– 1	1
övrigt	12	1	– 1
2. Inhemsk marknad	10	– 3	18
därav: allemanssparande	15	10	9
premie- och sparobligationer	12	4	0
övrigt	–17	–17	9
3. Utlandet	– 6	0	0
Summa finansiering	**32**	**–11**	**6**

[1]Saldot anges här enligt kassamässiga principer, vilket innebär att det för 1988 är något lägre än det budgetunderskott som riksrevisionsverket redovisar och som redovisas på annat håll i budgetförslaget. Skillnaden beror bl. a. på ändrade regler för statens förskottering av kommunernas kostnader för kommunala bostadstillägg.

Källa: Finansplanen 1988

Under 1988 väntas väsentliga förskjutningar äga rum mellan de olika upplåningsinstrumenten. Inflödet från hushållen via allemanssparandet är relativt stabilt, men för övriga hushållsinstrument – premie- och sparobligationer – förutses en minskning ske.

Eftersom vissa avsättningar i riksbanken på investeringskonton, likviditetskonton och förnyelsefonder kommer att återbetalas 1988 beräknas behovet av upplåning på marknaden i form av statsskuldväxlar och riksobligationer öka kraftigt år 1988 jämfört med år 1987. Ökningens storlek bestäms av det totala upplåningsbehovet. I finansplanen antas det kassamässiga budgetunderskottet bli 4 miljarder kronor. Osäkerheten i bedömningen är emellertid betydande. Bruttoupplåningen blir dock omfattande beroende på att en stor del av statsskulden förfaller till betalning under 1988.

I *motion Fi223* (m) kritiseras de upplåningsinstrument som riksgäldskontoret använder gentemot hushållen. Sparobligationerna bör enligt motionärerna avvecklas som upplåningsform och volymen av premieobligationerna bör inte öka eftersom dessa obligationstyper är administrativt krävande. De statliga sparstimulanserna är enligt motionärerna i alltför hög grad inriktade på att underlätta statsupplåningen. Stimulanserna av hushållssparandet bör ges en mer generell utformning.

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning i dessa avseenden. Inom det skattesubventionerade allemanssparandet behandlas de två sparformerna aktier och kontoinlåning skattemässigt likvärdigt. Premieobligationerna är en för staten relativt billig upplåningsform. Sparobligationerna är, som motionärerna anför, administrativt krävande för riksgäldskontoret. Någon nettoupplåning i denna form förutses inte för år 1988. Den statliga upplåningen från hushållen sker i former som vid det här laget är väl etablerade och allmänt kända. De har stor bredd och popularitet. Hushållsupplåningen fungerar enligt utskottet i stort sett bra. Detta hindrar naturligtvis inte att det på sikt är möjligt att utveckla nya upplåningsformer anpassade till förändringarna på kreditmarknaden. En viktig utgångspunkt för ett sådant arbete måste vara att så många medborgare som möjligt efter sina varierande förutsättningar får tillgång till lämpliga sparformer med god och säker avkastning. Utskottet avstyrker med det anförda motion Fi223 (m) yrkande 5.

Statsskuldspolitikens uppläggning bestäms av den samhällsekonomiska utvecklingen i enlighet med de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken. Därav följer att upplåningen bör utformas så att den underlättar riksbankens verksamhet med kredit- och valutapolitiken. Inom dessa ramar är målet för statsskuldspolitiken att minimera upplåningskostnaderna. Normen att inte nettolåna utomlands bör ligga fast.

Vad utskottet anfört om statsskuldspolitiken bör riksdagen som sin mening ge riksgäldsfullmäktige till känna.

Kreditpolitiken

Den kraftiga efterfrågeökningen under 1987, som till stor del berodde på en snabb ökning av den privata konsumtionen, har varit avgörande för utformningen av penningpolitiken. För att hålla tillbaka den privata konsum-

tionen och motverka tendenser till överhettning har marknadsräntorna fått hållas på en relativt hög nivå, och differenserna i förhållande till utlandet har periodvis varit stora. För ett år sedan var avståndet mellan tremånaders statsskuldväxlar och eurodollarräntan drygt 4 procentenheter. Differensen minskade dock senare under våren 1987.

Den höga räntedifferensen gentemot utlandet bidrog till att utländsk valuta strömmade in i början av 1987. Under de fyra första månaderna var inflödet 13 miljarder kronor. Detta flöde upphörde därefter, och för helåret stannade inflödet vid drygt 9 miljarder kronor. De tre sista månaderna 1987 resulterade i ett utflöde med 2,5 miljarder kronor.

Som utskottet redovisat ovan väntas en fortsatt försvagning av bytesbalansen 1988. Detta innebär att penningpolitiken återigen måste utformas med större hänsynstagande till utvecklingen av utrikesbalansen. Det innebär en fortsatt högre inhemsk räntenivå än i omvärlden.

Ett alternativ vore en stramare finanspolitik för att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan och dämpa påfrestningarna på bytesbalansen. En sådan politik förordas i *motion Fi220* (c).

Utskottet vill med anledning härav framhålla att en stram finanspolitik inte endast innebär ett lägre budgetsaldo utan framför allt att åtgärder vidtas som dämpar efterfrågan med främst högt importinnehåll som t.ex. den privata konsumtionen. Det budgetalternativ som presenteras i motion Fi220 (c) utvisar emellertid en påtaglig påspädning av hushållens samlade resurser i form av t.ex. skattesänkningar och vårdnadsbidrag. Dessa åtgärder sägs vara finansierade genom en uranskatt, genom indragningar av bidrag till kommunerna samt genom utförsäljning av statliga tillgångar. Dessa åtgärder har betydligt mindre efterfrågedämpande effekt än den nettostimulans som hushållen erhåller enligt motionärernas förslag. Det är således en uppenbar risk att de föreslagna åtgärderna kraftigt skulle försvaga den svenska bytesbalansen och därmed framtvinga ytterligare skärpningar av penningpolitiken med höjd ränta som följd.

Utskottet har i det föregående konstaterat att det parlamentariska stödet vid vissa tillfällen har saknats för att genomföra finanspolitiska åtstramningsåtgärder. Det innebär att kraven på penningpolitiken har skärpts. Det måste dock konstateras att en högräntepolitik har avsevärda negativa effekter på investeringsutvecklingen. En sådan politik har därmed klara begränsningar och kan dessutom bli tämligen ineffektiv på grund av hushållens ränteokänslighet. I den mån ett ökat krav på penningpolitiken skall undvikas är det alltså nödvändigt att ett parlamentariskt underlag skapas för den erforderliga stramare finanspolitiken.

Det är angeläget att åtgärder vidtas för att stimulera hushållens sparande och begränsa deras skuldbenägenhet. Vissa åtgärder har vidtagits för att öka omfattningen av allemanssparandet. En reformering av inkomstbeskattningen utreds för närvarande. Därvid eftersträvas att skattesystemet utformas så att det i högre grad än för närvarande stimulerar sparande och missgynnar lånefinansierad konsumtion.

I *motion Fi223* (m) upprepas krav som samma motionärer framfört tidigare, nämligen att banker bör erhålla skälig ränta på de kassakravsmedel som placerats i riksbanken. Vidare framförs kravet att riksbanken bör

avskaffa diskontot. Det saknar numera betydelse och borde kunna ersättas med den jämförelseränta STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rates) som numera noteras.

Utskottet har vid tidigare tillfällen då dessa frågor behandlats framhållit att kassakvotskravet inte skall ses som en placeringsform utan som ett kreditpolitiskt medel. Frågan om ränta på kassakravsmedel bör därför prövas på penningpolitiska grunder av riksbanken.

Utskottet har också tidigare konstaterat att diskontot genom de förändringar som skett på kreditmarknaden inte längre har samma normerande betydelse som tidigare. Det finns anledning förmoda att bankerna och kreditinstituten kommer att utveckla andra jämförelseräntor på samma sätt som skett i andra länder. Övergångsvis kan dock diskontot antas ha en viss betydelse, eftersom det alltjämt ingår i och reglerar innebörden i många överenskommelser och civilrättsliga avtal.

Utskottet vill i likhet med vad som anförs i propositionen och i flera motioner uttala att avregleringen av kreditmarknaden i huvudsak varit positiv för den svenska ekonomin och bidragit till att göra kreditmarknaden mer effektiv. Konkurrensen mellan olika kreditgivare har ökat. Utskottet tvingas dock att i likhet med föredraganden konstatera att konkurrensen är betydligt svagare i fråga om hushållens sparmedel och att kostnaderna i banksektorn har stigit mycket snabbt.

Utskottet instämmer i den kritik föredraganden anför mot vissa inslag i handeln med optioner och terminskontrakt som framkommit i samband med börsnedgången under hösten 1987. Det är angeläget att förtroendet kan upprätthållas för de aktörer på de finansiella marknaderna som hanterar hushållens, försäkringssparares och företagens medel. Detta är viktigt för tilltron till det finansiella systemets funktionssätt och för samhällsekonomin i sin helhet. Förändringar och förbättringar avseende kreditmarknadens funktionssätt kan komma att aktualiseras i de utredningar som för närvarande arbetar och skall avsluta sitt arbete före halvårsskiftet 1988. Dessa frågor behandlas av kreditmarknadskommittén, optionsutredningen och värdepappersmarknadskommittén. Försäkringsverksamhetskommittén har nyligen avslutat sitt arbete.

Valutapolitiken

Under 1980-talet har internationellt sett en ökad liberalisering av kapitaltransaktioner ägt rum. Inom OECD sker ett internationellt samarbete på kapitalliberaliseringsområdet med syfte att generellt utvidga medlemsländernas liberaliseringsförpliktelser. Hittills har full frihet uppnåtts för de kapitalrörelser som är knutna till kommersiella krediter och direkta investeringar. I flera länder har dock valutaregleringen helt avvecklats. I Sverige är valutaregleringen i princip begränsad till kapitaltransaktioner i form av portföljinvesteringar. Bland portföljinvesteringar ingår bl.a. räntebärande placeringar. De kapitaltransaktioner som är knutna till utrikeshandeln eller resulterar i direktinvesteringar omfattas således inte av regleringen.

Våren 1986 ställde sig riksdagen bakom förslaget att avveckla de delar av valutaregleringen som inte är av central betydelse för penning- och valutapo-

litiken. Från avvecklingen undantas bankdepositioner och placeringar i räntebärande papper, t.ex. statsobligationer för såväl valutautlänningar som valutainlänningar.

Det första större steget i liberaliseringsprocessen togs sommaren 1986 då kravet på att direkta investeringar skulle refinansieras utomlands avskaffades. I höstas beslutades att svenskar skulle få ökade möjligheter att förvärva utländska aktier. Avsikten är att på sikt skall alla restriktioner på förvärv av utländska aktier avskaffas.

Vidare har restriktionerna avseende fastighetsinvesteringar avvecklats, vilket innebär att de nu tillåts enligt samma kriterier som gäller direkta investeringar.

I *motion Fi223* (m) kritiseras det sätt på vilket valutaregleringen avvecklas i Sverige. Varje steg i liberaliserande riktning utlöser till en början ett valutaflöde när en uppdämd efterfrågan kan tillgodoses, anförs det. Det är därför viktigt att man samtidigt öppnar för strömmar både till och från Sverige. Avregleringen av valutapolitiken bör därför enligt motionärerna ske snabbt och fullständigt.

Motionärerna anför vidare, och liknande krav framförs också i *motion Fi220* (c), att det är särskilt angeläget att öppna möjligheter för valutautlänningar att köpa svenska kronobligationer. Det skulle enligt motionärerna utan tvivel leda till att vi kunde hålla en avsevärt lägre räntenivå i Sverige. Dessutom innebär det alternativet enligt motionärerna att man jämfört med att staten lånar utomlands också flyttar valutarisken till de utländska placerarna. I motionerna sägs att det är en illusion att tro att vi genom att skärma av oss från vissa kapitalrörelser skall kunna skaffa oss större stabiliseringspolitisk handlingsfrihet. Redan åtagandet att hålla en fast valutakurs, vilket utesluter nya devalveringar, ställer krav på att den ekonomiska politiken anpassas till vad som sker i omvärlden.

Även i *motionerna Fi218* (fp) och *Fi224* av Alf Svensson (c) begärs att valutaregleringen skall avskaffas.

I *motionerna Fi211* av Per Stenmarck och Rune Rydén (m) och *Fi216* av Siw Persson m.fl. (fp) begärs åtgärder för att skapa fria kapitalrörelser mellan Sverige och Danmark. Man bör enligt motion Fi211 särskilt underlätta en gemensam börsnotering av aktier i de nordiska länderna.

Företrädare för finansutskottet har vid flera tillfällen de senaste åren haft tillfälle att med OECD-sekretariatet diskutera bl.a. de frågor som tas upp i de två sistnämnda motionerna. Utskottet vill med anledning härav redovisa följande. I det internationella samarbete som bedrivs inom OECD på kapitalliberaliseringsområdet gäller principen om icke-diskriminering mot tredje land. Denna princip utgör en klar restriktion för möjligheterna att t.ex. åstadkomma friare kapitalrörelser inom Norden. För en tullunion eller monetär union ges dock viss rätt till endast inbördes liberalisering. Det samarbete som bedrivs inom Norden eller inom t.ex. EFTA anses dock inte av OECD ske på ett sätt som man definierar som en tullunion. Det är således enligt utskottet en väg för avreglering av valutapolitiken som inte bör väljas. Motionerna Fi211 och Fi216 avstyrks därför av utskottet.

Vad gäller frågan om en generell avreglering på valutaområdet vill utskottet anföra följande. Den av 1986 års riksdag utstakade vägen för

liberalisering av valutaregleringen bör fullföljas. Det innebär att vissa transaktioner undantas från avvecklingen, nämligen sådana som styrs av ränteskillnader och förväntningar om ränte- och valutakursutvecklingen.

Utskottet anförde våren 1986 (FiU 1985/86:30) beträffande valutautlänningars rätt att köpa svenska kronobligationer följande:

Som nämnts föreslås i flera motioner att det bör vara möjligt för utlänningar att köpa svenska kronobligationer. Det skulle enligt motionärerna möjliggöra en sänkt räntenivå i Sverige.

Det har hävdats bl.a. att det är en fördel om statlig skuldökning sker i vår egen valuta. Det skulle innebära att det inte är svenska staten utan den utländska placeraren som tar valutarisken.

Utskottet delar inte denna uppfattning utan anser att det finns betydande risker med en sådan upplåning. Den skulle bli mycket känslig för förändringar i räntenivå och valutakurs. När förväntningar uppstår om förändringar i räntenivåer eller valutakurser kommer dessa obligationer att utsättas för stora spekulationer. Erfarenheten har dessvärre visat att det inte endast är faktiska förändringar i bytesbalans, ekonomiska utvecklingen eller omläggningar i den ekonomiska politiken som har betydelse för dessa kortsiktiga kapitalflöden. Även grundlösa rykten och spekulationer har minst lika stor effekt, i synnerhet för ett litet land som Sverige. I en situation där t.ex. den svenska kronan utsätts för en press nedåt finns det en uppenbar risk för att utländska köpare säljer sina obligationer med följd att kursen sjunker och räntan stiger. Räntan skulle stiga till en nivå som är högre än vad den annars skulle vara. Därigenom blir svensk upplåning inom och utom landet betydligt dyrare. Det är således inte givet att en möjlighet för utlänningar att köpa kronobligationer skulle innebära lägre räntor sett över en längre period. Det enda man med någon säkerhet kan säga är att räntenivån skulle bli betydligt känsligare för utländska impulser och ändrade förväntningar. Därmed skulle möjligheterna minska att föra en kreditpolitik som tar hänsyn till inhemska faktorer. Att staten skulle undvika valutarisker genom att låta ge ut kronobligationer i utlandet är inte ett försvarbart argument för ett land med fast växelkurs. Argumentet kan därför heller inte ligga till grund för att ge utlänningar möjligheter att köpa kronobligationer. Utskottet delar således inte uppfattningen att utlänningar bör få tillstånd att köpa svenska kronobligationer.

Utskottet har alltjämt samma uppfattning.

Det fortsatta liberaliseringsarbetet bör drivas med sikte på att så långt möjligt delta i det västeuropeiska samarbetet för liberalisering av kapitalrörelser. Det innebär att om ökade obalanser på nytt skulle uppstå får inte en uppbromsning ske i liberaliseringsprocessen. I stället bör andra åtgärder sättas in.

I motion Fi223 (m) begärs att den svenska kronan skall anknytas till det europeiska monetära systemet (EMS). Enligt utskottets mening är erfarenheterna av nuvarande växelkursregim positiva. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Fi223 yrkande 6, Fi218 yrkande 1, Fi220 yrkande 7 och Fi224 yrkande 6.

Vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksbanken till känna.

I *motion Fi214* (vpk) anförs att arbetarrörelsen måste formulera ett program för att motverka de problem som ökad internationalisering för med

sig. Bl.a. bör ett återtagande ske av gjorda liberaliseringar på valutaområdet. Reglerna för utlandsinvesteringar bör skärpas.

Av vad utskottet anfört om valutapolitiken framgår att utskottet inte delar den uppfattning som framförs i motionen. Utskottet ser, tvärtemot motionärerna, en fri handel och ett ökat ekonomiskt samarbete som en förutsättning för fortsatt tillväxt av produktion och sysselsättning i Sverige. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi214 yrkande 9.

I *motion Fi703* av Britta Bjelle (fp) begärs en översyn av möjligheterna att införa en differentierad ränta för jordbruket. Motionären pekar på de kapitalkostnadsproblem som jordbrukare främst i norra Sverige har. Ett sätt att sanera i bidragsdjungeln, samtidigt som man avlastar lantbrukarna en del av de höga kapitalkostnaderna, vore, anser motionären, att införa en differentierad räntesats för Norrlandsjordbruken av det slag som används i Finland.

Den kraftiga höjningen av räntenivån under 1970-talet och i början av 1980-talet har skapat problem för vissa jordbrukare. En differentiering av kreditmarknaden på det sätt som motionären föreslår skulle motverka ett effektivt utnyttjande av de finansiella resurserna. Utskottet anser att en nedpressning av räntenivån bör ske genom att pressa ned inflationen och på så sätt stärka vår internationella konkurrenskraft. Därigenom minskar vi vårt internationella beroende och skapar utrymme för en sänkning av räntenivån. Det är den väg som enligt utskottets mening bör väljas. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi703.

Avveckling av löntagarfonderna

I *motionerna Fi213* (m, fp, c), *Fi201* av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m), *Fi204* av Marianne Karlsson m.fl. (c, m, fp) och *Fi226* av Alf Svensson (c) hemställs att löntagarfonderna skall avskaffas. I motion Fi213 (m, fp, c) föreslås att löntagarfonderna skall avvecklas enligt en särskild framlagd plan. I motion Fi226 yrkas att huvuddelen av fondernas medel efter en avveckling skall överföras till AP-fonden och att regeringen ges i uppdrag att utarbeta förslag till stimulansåtgärder för vinstdelningssystem på företagen och för enskilt aktiesparande. Man föreslår att 4 miljarder kronor får disponeras för investeringar och åtgärder för att komma till rätta med vissa allvarliga brister i sjukvården och äldreomsorgen.

Utskottet vill med anledning av dessa motioner erinra om att utskottet i februari 1987 behandlade, vad gäller kravet på ett avskaffande av fonderna, ett antal motionsyrkanden med närmast identiskt samma innebörd. På förslag av utskottet avvisade riksdagen samtliga dessa yrkanden (FiU 1986/87:10 s. 51–52).

I de nu aktuella motionerna framförs inga nya motiv som föranleder utskottet att ompröva sin tidigare redovisade uppfattning i frågan. Utskottet kan dock konstatera att i den gemensamma motionen Fi213 från moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern accepteras nu, till skillnad mot i februari 1987, att fonderna i viss utsträckning skall bestå men under en annan huvudman. Det är enligt motionärerna inte längre löntagarna som genom sina organisationer skall ha förtroendet att delta i förvaltningen av dessa

fondmedel. För förvaltningen av dessa skall i stället bildas fristående stiftelser med syfte att finansiera forskning. Utskottet avstyrker motionerna Fi201, Fi204, Fi213 yrkande 3 samt Fi226 yrkande 1.

Mot bakgrund av att utskottet avstyrkt här nämnda yrkanden ser utskottet inte någon anledning att ta upp frågan om på vilket sätt fonderna skall avvecklas eller hur löntagarfondsmedlen därefter skall disponeras. Utskottet avstyrker därför motionerna Fi213 yrkandena 1 och 2 samt Fi226 yrkandena 2 och 3.

Vinstandelssystem

I sammanlagt sju motioner aktualiseras frågan om företagsanknutna vinstandelssystem och behovet av att stimulera tillkomsten av sådana system, bl.a. genom att inte ta ut arbetsgivaravgifter på överföringar till vinstandelsstiftelser. Det görs i *motionerna Fi205* av Olle Grahn m.fl. (fp, m, c), *Fi208* av Gullan Lindblad och Sten Andersson i Malmö (m), *Fi226* av Alf Svensson (c), *Fi231* av Christer Eirefelt m.fl. (fp) samt i *partimotionerna Fi613* (m), *Fi217* och *Fi218* (båda fp).

I motionerna anförs bl.a. att system med andel-i-vinst gör de anställda delaktiga i företagens resultat, de ökar produktiviteten, de sprider det individuella ägandet och stärker känslan av samhörighet inom företagen.

Utskottet behandlade så sent som i december 1987 ett antal motioner av snarlik innebörd. Utskottet framhöll då att de fördelar frivilliga vinstandelssystem uppges ha i fråga om delaktighet, ägandespridning och påverkan på lönebildning m.m. inte rimligen kunde bli mindre av att delägarnas andelar är pensionsgrundande och behandlas därefter i avgiftshänseende. Med hänvisning härtill avstyrkte utskottet motionerna.

Utskottet är alltjämt av samma uppfattning. Något skäl att biträda de nu aktuella motionerna föreligger således inte. Med hänvisning härtill avstyrker utskottet motionerna Fi205, Fi208 yrkande 1, Fi217, Fi218 yrkande 2, Fi226 yrkande 4, Fi231 yrkande 1 och Fi613 yrkande 8.

Utnyttjande av investeringsfonderna

I *motionerna Fi202* av Anders Björck (m), *Fi218* yrkande 4 (fp), *Fi221* av Göte Jonsson (m), *Fi223* (m) yrkande 3 samt *Fi230* yrkande 1 av Gullan Lindblad och Göthe Knutson (m) krävs ett generellt frisläpp av investeringsfonderna. I motionerna *Fi203* av Karl-Gösta Svenson m.fl. (m, c), *Fi324* yrkande 2 av Stina Gustavsson (c) och *Fi618* yrkande 2 av Gunnel Jonäng och Gunnar Björk (c) föreslås att investeringsfonderna släpps fria inom vissa geografiska områden av regionalpolitiska skäl.

Regeringen har hösten 1986 i regionalpolitiskt syfte fattat beslut om ett nytt frisläpp av investeringsfonder för byggnadsinvesteringar, där storstadsinvesteringar har undantagits. Detta beslut, i kombination med fortsatta möjligheter att ta i anspråk investeringsfonderna för maskininvesteringar i stödområdet, bör bidra till att främja en regionalt sett jämnare utveckling över landet. Investeringsfondsmedel får även fr.o.m. hösten 1987 utnyttjas för miljöinvesteringar. Några ytterligare frisläpp är inte aktuella för närvarande.

Samtidigt med kravet i motion Fi218 (fp) på ett generellt frisläpp av investeringsfonderna föreslås att fonderna skall få utnyttjas även för forskning och utvecklingsarbete. Fonderna bör enligt motionärerna släppas fria under en treårsperiod och därefter avskaffas i samband med att företagsbeskattningen reformeras. Utskottet vill här erinra om att regeringen den 1 juni 1986 beslöt att tillkalla en utredning om reformerad företagsbeskattning (dir. 1985:30) som skall se över företagsbeskattningen. I detta uppdrag ingår att utvärdera investeringsfondernas effektivitet och utnyttjande. Utredningen beräknas vara färdig hösten 1988.

Med hänvisning till att det får förutsättas att utredningen kommer att pröva formerna för investeringsfondernas utnyttjande avstyrker utskottet här aktuella motionsyrkanden.

Förnyelsefonderna

I *motion Fi207* (vpk) föreslås att systemet med förnyelsefonder byggs ut. Enligt motionärerna bör företagen åläggas att av 1987 och 1988 års vinster sätta av medel till en gemensam fond som inte är företagsanknuten. Fondens medel skall kunna utnyttjas i första hand av dem som står utanför det nuvarande systemet, dvs. de som är anställda i lågvinstföretag och i den offentliga sektorn. Av fondmedlen bör ca hälften användas för teknisk-humanistisk vuxenutbildning. Alla som har mindre än tio års skolgång bör enligt motionärerna få rätt till 1–2 års vuxenutbildning.

Utskottet får med anledning härav anföra följande. Behållningarna på förnyelsekonton tillhör med nuvarande regler de enskilda företagen även om dessa inte fritt förfogar över medlen. Det förslag motionärerna lägger fram är att jämställa med en skatt som skulle tas ut på företagens vinster under 1987 och 1988. Eftersom förslaget berör företagens vinster under föregående och innevarande år strider åtgärden mot stadgandet i 2 kap. 10 § regeringsformen om förbud mot retroaktiv beskattning. Utskottet avstyrker med det anförda motion Fi207.

Prisbildning och prisreglering

I *motion Fi210* av Grethe Lundblad (s) anförs att det skulle vara värdefullt om större klarhet kunde skapas kring vilka faktorer som orsakar de ständiga prisökningarna och till varför faktorer som mekanisering, rationalisering och stordrift inte leder till prissänkningar inom flera för hushåll, industri och offentlig sektor viktiga branscher. I motionen föreslås att regeringen tillsätter en övergripande utredning om prisbildningen.

Utskottet delar motionärens uppfattning att det för effektiv inflationsbekämpning är viktigt att ha en ingående kunskap om vilka som är de bestämmande faktorerna i prisbildningen. Det uppdrag som motionären vill tilldela en särskild utredning ingår emellertid i statens pris- och kartellnämnds (SPK) uppgifter. Utskottet finner därför ingen anledning till att den begärda utredningen tillsätts. Utskottet avstyrker motion Fi210.

I *motionerna Fi218* (fp) yrkande 3, *Fi220* (c) yrkande 6, *Fi223* (m) yrkande 4 och *Fi228* av Mona Saint Cyr (m) framhålls att de ständigt återkommande prisregleringarna utgör ett konkurrens- och tillväxthämmande inslag i

samhällsekonomin. Motionärerna motsätter sig vad de anser vara regelbunden förlängning av den allmänna prisregleringen. Prisregleringslagen skall enbart användas som den beredskapslag den ursprungligen var ämnad att vara.

Utskottet behandlade i anslutning till proposition 1987/88:28 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen i november 1987 (FiU 1987/88:3) motioner med motsvarande innebörd. Utskottet framhöll vid detta tillfälle att om prisregleringslagen är i tillämpning kan det i vissa fall underlätta för regeringen att skapa stabila förutsättningar och öka tilltron till den ekonomiska politiken. Vidare anfördes att en viktig förutsättning för SPK:s fortlöpande prisövervakning är att nämnden kan aktualisera frågan om direkta ingripanden. Uttalanden från SPK med denna innebörd får större tyngd om prisregleringslagen är i tillämpning. Utskottet har alltjämt samma uppfattning. Med hänvisning till vad utskottet anfört avstyrks här aktuella motionsyrkanden.

Budgetpolitiken

Budgetutvecklingen

För sjätte året i rad lägger regeringen fram ett budgetförslag i vilket underskottet fortsätter att minska. Nästa budgetår väntas det redovisade underskottet sjunka med 2,8 miljarder kronor till 11,9 miljarder kronor. Sedan budgetåret 1982/83 har därmed budgetsaldots andel av BNP minskat från 13,0 till 1,1 %.

Av propositionen framgår att regeringen eftersträvat att åstadkomma en budget som uppfyller de krav på stramhet som det ekonomiska läget fordrar och samtidigt skapa utrymme för angelägna reformer genom besparingar och omfördelningar. Tre huvudområden har prioriterats i budgetberedningen, nämligen utbildning, miljö och den sociala välfärden.

Olika omständigheter försvårar bedömningen av budgetutvecklingen under det kommande budgetåret. En sådan omständighet är att den angivna saldoförbättringen är delvis skenbar och sammanhänger med en föreslagen ändring av bokföringsprinciperna för statsskuldväxlar. Avsikten med denna ändring är att få till stånd en mer korrekt redovisning av riksgäldskontorets upplåningskostnader. Omläggningen ger emellertid också upphov till en betydande redovisningsmässig minskning, och häri ligger – vilket också framhålls i propositionen – den viktigaste förklaringen till att utgifterna för statsskuldräntor beräknas minska med 5,1 miljarder kronor under nästa budgetår. Rensas budgetsaldot från denna och andra snarlika engångseffekter framkommer ett underliggande budgetsaldo som ger en riktigare bild av den faktiska utvecklingen. Såsom framgår av nedanstående tabell minskar därvid inte budgetunderskottet nästa budgetår. I stället ökar det med drygt 6 miljarder kronor.

Utskottet kommer senare under våren att behandla en motion (1987/88:Fi212) som tar upp behovet av en rättvisande tidsjämförelse av det statliga budgetunderskottet. Utskottet får därvid tillfälle att återkomma till dessa frågor.

Tabell 5. Budgetsaldo för budgetåren 1982/83, 1986/87–1988/89
Miljarder kronor, löpande priser

	1982/83	1986/87	1987/88	1988/89
Inkomster	191,2	320,1	333,4	341,4
Andel av BNP (%)	28,6	33,4	32,2	31,3
Utgifter exkl. statsskuldräntor	229,6	271,5	289,0	299,3
Andel av BNP (%)	34,4	28,3	28,0	27,4
Statsskuldräntor	48,2	63,8	59,1	54,0
Redovisat budgetsaldo	**– 86,6**	**– 15,2**	**– 14,7**	**– 11,9**
Andel av BNP (%)	13,0	1,6	1,4	1,1
Underliggande budgetsaldo		**– 13,4**	**– 13,8**	**– 20,1**
Andel av BNP (%)		1,4	1,3	1,8

Källa: Finansplanen 1988

En annan omständighet som försvårar bedömningen är den osäkerhet som utmärker prognoserna om pris- och löneutvecklingen under innevarande och nästa år. Erfarenheterna från budgetåret 1986/87 visar att även förhållandevis små förskjutningar i antagandena om pris- och löneutvecklingen får ett stort genomslag i de beräkningar som riksrevisionsverket gör över statsinkomsternas väntade utveckling. Att budgetutfallet detta år blev väsentligt lägre än vad som förutsågs i såväl tidigare finansplaner som statsbudgeten sammanhänger i det närmaste helt med de revideringar som gjordes av beräkningarna av statsbudgetens inkomster. Det är som utskottet ser det önskvärt att precisionen i dessa prognoser förbättras.

Ytterligare en omständighet som utskottet vill peka på i detta sammanhang är utnyttjandet av den särskilda budgetposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto*. På denna post för regeringen upp sådana inkomster och utgifter för vilka konkreta förslag ännu inte föreligger eller där beloppen inte exakt kan beräknas. Kostnader för förslag i särpropositioner som regeringen avser att lägga fram för riksdagen senare under våren belastar således inte resp. sakanslag utan beaktas i denna post. Även inkomsterna och utgifterna för de förslag som regeringen förde fram i den trafikpolitiska propositionen (prop. 1987/88:50) har skuggats in här. Denna proposition överlämnades till riksdagen dagen efter budgetpropositionen. Självfallet går det inte att i januari lämna en fullständig bild av det kommande årets budget. Enligt utskottets mening är det emellertid önskvärt att kända inkomster och utgifter så långt möjligt redovisas öppet i det budgetförslag som framläggs för riksdagen.

Oppositionspartiernas budgetalternativ

Utskottet övergår nu till att behandla de förslag till budgetpolitiska riktlinjer som oppositionspartierna för fram som alternativ till regeringens politik.

De borgerliga partiernas budgetalternativ redovisas i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c). Dessa förslag inrymmer krav på skattesänkningar, som i kombination med en familjepolitisk reform samt olika besparingar och indragningar uppges leda till varaktiga budgetförstärkningar på mellan 1,7 och 3,1 miljarder kronor jämfört med budgetpropositionen. Därtill kan läggas olika förslag om förstärkningar av huvudsakligen tillfällig

natur som av partierna tagits upp med belopp varierande mellan netto 3,0 och 5,7 miljarder kronor för budgetåret.

Vänsterpartiet kommunisterna presenterar sitt budgetförslag i motion Fi214. Enligt den sammanställning som återfinns i motionen väntas statsutgifterna i detta alternativ öka med 28,5 miljarder kronor medan statsinkomsterna beräknas stiga med ett ca 4,7 miljarder kronor lägre belopp. Genom att helt ta i anspråk de medel som regeringen reserverat på budgetposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* erhåller emellertid motionärerna ett budgetalternativ i vilket utgiftsökningar och inkomstförstärkningar i stort balanserar varandra.

Liksom tidigare har utskottet försökt att på ett enhetligt sätt bedöma budgeteffekterna av de alternativa förslag som oppositionspartierna lagt fram under allmänna motionstiden. Syftet med genomgången har varit att dels få en samlad bild av resp. partis förslag, dels beräkna budgeteffekten av förslagen enligt en i möjligaste mån enhetlig mall. Yrkade anslagsförändringar har prövats utifrån främst formella utgångspunkter, dvs. en bedömning har gjorts om det med hänsyn till formella regler är möjligt att genomföra en viss förändring. Hänsyn har sålunda som regel inte tagits till om det är *administrativt* möjligt att uppnå de eftersträvade kassamässiga förändringarna av budgetunderskottet redan under budgetåret 1988/89. Så t.ex. har av denna anledning de borgerliga partiernas krav på utförsäljning av statliga företag m.m. för drygt 4 miljarder kronor redan under nästa budgetår inte satts i fråga. I princip har endast förslag som framförts som motionsyrkanden beaktats, eftersom övriga förslag som regel inte kommer upp till riksdagens prövning.

I flera motioner föreslås att villkoren för ett visst stöd skall ändras. I anslutning härtill begärs också att anslaget för den aktuella stödformen skall räknas upp eller ner med ett visst belopp. Om överensstämmelse därvid inte föreligger mellan den begärda regeländringen och den yrkade anslagsjämkningen har som huvudprincip gällt att anslagsyrkandet har följts. I den mån föreslagna utgiftsförändringar har *direkta* återverkningar på statens skatteinkomster har även denna skatteeffekt beaktats. Det gäller t.ex. förslag om lägre sjukersättning vilka medför att även statens inkomster på utgående sjukförmåner minskar. Däremot har hänsyn inte tagits till indirekta faktorer som kan ha sin grund i budgetförslagens expansiva eller kontraktiva effekter.

Resultatet av beräkningen har sammanfattats i nedanstående tabell där angivna belopp för budgetåret 1988/89 avser avvikelser i förhållande till regeringens budgetförslag.

Tabell 6. Oppositionspartiernas budgetalternativ för budgetåret 1988/89
Miljarder kronor. Tecken anger förändring i förhållande till regeringens budgetförslag
+ budgetförstärkning
− budgetförsvagning

	(m)	(fp)	(c)	(vpk)
Inkomstförstärkningar	−8,2	−2,3	+0,8	+ 5,9
Utgiftsbegränsningar	+9,0	+4,0	−1,3	−17,8
Besparing 1988/89 (avrundat)	**+0,8**	**+1,6**	**−0,5**	**−11,9**
Tillkommer engångsförstärkningar och avlyft	+5,5	+4,7	+4,6	+ 6,0

Moderata samlingspartiet framhåller i sin *motion Fi223* att det är nödvändigt att sänka skattetrycket. Partiet har som mål att kunna sänka skattetrycket med i genomsnitt ca en procentenhet per år. För att göra detta möjligt måste – skriver motionärerna – de offentliga utgifternas andel av BNP löpande sänkas.

I överensstämmelse med detta synsätt föreslår motionärerna att man under budgetåret 1988/89 skall genomföra såväl omfattande skattesänkningar som långtgående utgiftsbegränsningar och indragningar till statskassan. Deras budgetalternativ innefattar också ett med folkpartiet och centern gemensamt förslag om en familjepolitisk reform, vars viktigaste inslag är ett skattepliktigt vårdnadsbidrag på 15 000 kr. per barn och år till föräldrar med förskolebarn. Reformen skall finansieras genom indragningar från kommunerna och genom att schablonavdraget vid inkomstbeskattningen sänks med 1 000 till 2 000 kr.

Skattesänkningarna slår igenom med drygt 8 miljarder kronor under budgetåret 1988/89. Detta inkomstbortfall förutsätts bli kompenserat genom ett stort antal besparingar, vilka berör ett flertal utgiftsområden, dock inte försvaret. I stället skall försvaret få ett kraftigt resurstillskott, och stora beställningar på försvarsmateriel skall läggas ut.

Besparingarna görs inom främst fyra huvudområden där generella indragningar från kommunerna skall ge det viktigaste tillskottet. Från kommunerna skall staten sålunda dra in netto 6 miljarder kronor under 1989. Hälften av detta belopp, eller 3 miljarder kronor, faller på budgetåret 1988/89. Besparingar skall också göras inom olika grundläggande trygghetssystem. Ersättningen från sjuk- och föräldraförsäkringen föreslås bli begränsad liksom kompensationsnivån inom delpensionssystemet. Besparingen uppgår här till drygt 1,4 miljarder kronor under nästa budgetår. Motionärerna aviserar dessutom att de kommer att föreslå besparingar inom arbetslöshetsersättningen men kan i avvaktan på regeringens förslag nu inte precisera något belopp. Ett tredje viktigt besparingsområde gäller hjälpen till de fattiga länderna. Enligt moderata samlingspartiets förslag bör u-hjälpen nästa budgetår skäras ned med 1,1 miljarder kronor. Slutligen föreslår motionärerna omfattande neddragningar av bostadsstödet, som enligt deras mening bör begränsas med drygt 0,8 miljarder kronor redan under det kommande budgetåret. Sammantaget uppgår de här angivna besparingarna, exkl. nedskärningarna inom arbetslöshetsersättningen, till 6,4 miljarder kronor under budgetåret 1988/89. Härutöver förutsätter motionärerna att de redan samma budgetår skall kunna tillföra statskassan ett engångsbelopp på ca 5,7 miljarder kronor genom utförsäljning av statlig egendom och andra liknande operationer.

Inkomstbeskattningen bör enligt moderata samlingspartiet ändras på så sätt att skatteskalorna inflationsskyddas samtidigt som marginalskatterna sänks under den närmaste treårsperioden till 35 % i de vanligaste inkomstlägena. År 1991 skall ingen ha högre marginalskatt än 50 %.

Denna mycket långtgående skattereform ger upphov till ett inkomstbortfall för staten på närmare 40 miljarder kronor när omläggningen är fullt genomförd om tre år. Bara en bråkdel av detta belopp – eller ca 4,5 miljarder kronor – infaller redan under nästa budgetår. Anledningen härtill är dels att

första steget i skattesänkningen träder i kraft först när halva budgetåret är till ända, dels att merparten i marginalskattesänkningarna ligger på de två sista åren. En person med en årsinkomst överstigande ca 200 000 kr. får t.ex. i första steget en marginalskattesänkning på 5 procentenheter. Under de därpå följande två åren kan han tillgodoräkna sig fortsatta marginalskattesänkningar på sammanlagt ytterligare 20 procentenheter.

Trots att bara en mindre del av skattesänkningen faller ut under första året kommer höginkomsttagaren att redan då åtnjuta en betydande skattelindring. I det moderata alternativet får en person med en årsinkomst på 300 000 kr. en skattesänkning på ca 10 000 kr. år 1989. Den löntagare som samma år uppbär ca 80 000 kr. i inkomst får däremot ingen skattelindring alls eftersom ett nedsatt skatteuttag för hans del äts upp av den effekt som minskningen av schablonavdraget ger. Är inkomsten lägre än 80 000 kr. blir resultatet i stället en skattehöjning, såvida inte inkomsttagaren kan tillgodoräkna sig barnavdrag eller har stora avdrag under inkomst av tjänst vilka uppväger effekten av det minskade schablonavdraget. Denna fördelningsprofil blir under de två efterföljande åren betydligt mer påtaglig när höginkomsttagaren kan tillgodoräkna sig ytterligare skattesänkningar. Det är också i första hand de mer välbeställda som drar fördel av moderata samlingspartiets övriga skatteförslag. Det gäller inte minst partiets krav på sänkt förmögenhetsskatt samt lindrad arvs- och gåvobeskattning liksom kravet på förmånligare reavinstbeskattning.

De fördelningspolitiskt orättfärdiga inslagen i moderata samlingspartiets budgetalternativ förstärks om man beaktar att också efterföljande års skattesänkningar måste finansieras genom fortsatta indragningar och besparingar. Första årets begränsade finansieringsbehov klaras i huvudsak av genom att u-hjälpen beskärs samt genom att sociala och bostadspolitiska stödformer gröps ur. Dessutom får kommunerna genom nedskurna överföringar svara för en betydande del av finansieringen, vilket kopplat till ett föreslaget kommunalt skattestopp ofrånkomligen kommer att få långtgående återverkningar på den service kommunerna kan erbjuda sina invånare. Finansieringen av andra och tredje årets skattesänkning kommer emellertid att kräva fortsatta än mer omfattande neddragningar av statsbudgetens utgifter; neddragningar som i första hand drabbar de svaga och utsatta i samhället, medan de bättre ställda grupperna drar fördel av de skattesänkningar dessa försämringar möjliggör.

Utskottet avvisar bestämt en budgetpolitik med denna inriktning. Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi223 (m) yrkande 2.

Folkpartiet pekar i sin *motion Fi232* på utvecklingen av det underliggande budgetsaldot som antyder att underskottet i statsbudgeten åter riskerar att öka. Detta innebär, framhåller motionärerna, att kravet på en stram finanspolitik är lika aktuellt nu som tidigare. Det är folkpartiets uppfattning att den strama finanspolitiken måste bygga på minskade utgifter.

Liksom moderata samlingspartiet lägger folkpartiet fram ett budgetförslag i vilket utgiftsbegränsningar kombineras med skattesänkningar. Gemensamt för de båda partierna är också att besparingarna till en del riktar in sig på olika trygghetssystem. Enligt folkpartiet bör sålunda kompensationsnivån

Rättelse: S. 58 rad 4 Står: Filip Fridolfsson Rättat till: Hugo Hegeland

inom delpensionssystemet begränsas. Detsamma gäller för sjukförsäkringen där dessutom ersättningen för insjuknandedagen skall avvecklas. Besparingar görs också i stödet till arbetslöshetsersättningen liksom i olika former av bostadsstöd och bidrag till vuxenutbildning och dagspress. Mjölksubventionerna bör begränsas mer än vad regeringen föreslagit under förutsättning att hela besparingen ograverat används till att höja barnbidraget. Folkpartiet föreslår också att ramen för u-hjälpen räknas upp.

Betydande belopp bör enligt motionärerna kunna tillföras statsbudgeten genom olika engångsförstärkningar, främst i form av utförsäljning av statliga företag och statlig mark.

De indragningar som folkpartiet vill göra från kommunsektorn har tillkommit för att i första hand finansiera det med övriga borgerliga partier gemensamma förslaget om ett vårdnadsbidrag till småbarnsfamiljer. I samma syfte föreslår folkpartiet, liksom moderata samlingspartiet och centern att schablonavdraget vid inkomstbeskattningen sänks med 1 000 kr.

Folkpartiets förslag till reformerad inkomstbeskattning överensstämmer i flera avseenden med vad moderata samlingspartiet förespråkar. Båda partierna vill inflationsskydda skatteskalorna och sätta ett tak för marginalskatten vid 50 %. Båda vill också redan nästa år sänka marginalskatten i vanliga inkomstlägen med 4 procentenheter. Däremot anger inte folkpartiet hur snabbt marginalskattereformen skall genomföras, och man är inte heller beredd att i slutändan sänka skatten lika mycket i de vanliga inkomstlägena. För 1989 föreslår folkpartiet inte heller någon extra nedsättning av skatteuttaget i det lägsta och i det högsta skiktet på den statliga skatteskalan. Däremot föreslår folkpartiet som enda parti att det statskommunala grundavdraget sänks med 1 000 kr. samt att skattereduktionen för fackföreningsavgifter avvecklas.

Sammantaget innebär folkpartiets förslag till ändrad inkomstbeskattning att i princip alla löntagare som under 1989 har årsinkomster understigande 100 000 kr. erhåller en skattehöjning. Beaktar man dessutom att skattereduktionen för fackföreningsavgifter skall avvecklas förskjuts brytpunkten uppåt på inkomstskalan, och det är först vid inkomstnivåer överstigande 110 000 kr. som en skattelindring blir märkbar.

Enligt utskottets bedömning ger folkpartiets budgetalternativ upphov till en budgetförstärkning under budgetåret 1988/89, om än av mindre omfattning. Detta gäller även om man bortser från förstärkningar av engångskaraktär. Förstärkningen ligger emellertid helt inom den osäkerhetsmarginal som budgetberäkningarna i detta skede måste omges med. Liksom fallet är med moderata samlingspartiets skatteförslag beror förstärkningen på att den föreslagna marginalskattesänkningen träder i kraft först vid årsskiftet 1988-1989 och ger effekt bara på halva budgetårets inkomster. Under år 1989 får emellertid skattesänkningen fullt genomslag, och då elimineras budgetförstärkningen. Skall skattereformen kunna fullföljas och budgetunderskottet behållas på oförändrad nivå kommer det att krävas fortsatta långtgående nedskärningar i statsbudgetens utgifter. Den kritik som utskottet tidigare riktat mot de fördelningspolitiskt tvivelaktiga inslagen i moderata samlingspartiets besparingsförslag gäller i flera avseenden också folkpartiet. Utskot-

tet kan med hänsyn härtill inte ställa sig bakom en budgetpolitik av det slag motionärerna förordar.

Med det anförda avstyrker utskottet motion Fi232 (fp) yrkande 2.

Centern förespråkar i sin *motion Fi220* att budgetunderskottet pressas tillbaka för att man skall uppnå balans i ekonomin. Av motionen framgår att centern vill föra en stram finanspolitik för att kunna lätta på trycket på penningpolitiken och pressa tillbaka konsumtionsökningen. Enligt motionärernas uppfattning bör vidare budgetens utgifts- och inkomstsida minska i förhållande till BNP, vilket man ser som en förutsättning för att kunna sänka skattetrycket. Centern slår också fast att sparandet inte bör ske i den offentliga sektorn utan i hushållssektorn.

Det budgetförslag som centern redovisar innefattar krav på skattesänkningar och nya utgiftsåtaganden, vilka föreslås bli finansierade genom miljöavgifter och skärpt beskattning av energi, genom besparingar inom vissa avgränsade områden samt genom olika former av mer eller mindre tillfälliga indragningar till statskassan. Därtill kommer det med de övriga borgerliga partierna gemensamma förslaget om en familjepolitisk reform och dess finansiering.

Centerns förslag till ändrad inkomstbeskattning under 1989 inskränker sig i huvudsak till en marginalskattesänkning för inkomsttagare med inkomster överstigande ca 210 000 kr. Löntagare med inkomster understigande denna nivå får i princip ingen skattesänkning eftersom schablonavdraget samtidigt begränsas. Har de dessutom inga övriga avdrag som uppväger denna nedsättning erhåller de i stället en skattehöjning som beroende på inkomstnivå kan uppgå till drygt 500 kr.

Centern vill lindra arbetsgivaravgifterna för småföretagare och finansiera åtgärden med en höjning av avgiften i övrigt. Enligt utskottets bedömning ställer detta krav på en höjning av sjukförsäkringsavgiften med ca 1 procentenhet.

Energibeskattningen är alltså ett av tre inslag i finansieringen av centerns budgetalternativ. Viktiga bidrag skall därvid komma från en höjning av skatten på olja och kol samt från en ny uranskatt som skall belasta kärnkraftverken. Vidare skall en ny typ av avgift tas ut på svaveldioxidutsläpp. Det uttalade syftet med dessa skatter och avgifter är att begränsa miljöförstöringen och användningen av knappa naturresurser. Det ter sig därför enligt utskottets mening som märkligt att centern samtidigt avvisar den av regeringen föreslagna bensinskattehöjningen; en höjning som, i enlighet med råvarubeskattningens syfte, är ämnad att begränsa användningen av en ändlig råvara vilken i hög grad bidrar till miljöförstöringen.

Budgetförsvagningarna skall också finansieras med besparingar inom främst det arbetsmarknadspolitiska området. Statsbidraget till arbetslöshetskassorna skall minska liksom vissa delar av det stöd som utgår för att upprätthålla sysselsättningen. Nedskärningar drabbar också bostadsstödet samt investeringar i kraftledningsnätet.

Betydande tillskott skall slutligen också hämtas genom utförsäljning av statliga företag samt genom krav på extra inleveranser från televerket och luftfartsverket.

Om man bortser från de sistnämnda engångsförstärkningarna leder centerns förslag till att budgeten försvagas redan budgetåret 1988/89. Därtill kommer att knappt 2,5 miljarder kronor av centerns övriga budgetförstärkningar emanerar från ravaruskatter och miljöavgifter: dvs. avgifter vars primära syfte är att begränsa förbrukning och utsläpp. Om dessa avgifter fungerar på avsett sätt kommer statens inkomster från dem att successivt avta. De ger därmed inte den stadga som erfordras för att staten skall kunna dra på sig nya bestående utgiftsåtaganden av det slag motionärerna förespråkar. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Fi220 (c) yrkande 2.

Vänsterpartiet kommunisterna framhåller i sin *motion Fi214* att partiet vill omfördela delar av efterfrågan och konsumtion genom att beskatta kapital och spekulation till förmån för de sämst ställda. Så t.ex. vill motionärerna sänka mat- och hyreskostnaderna. De vill också förbättra folkflertalets levnadsförhållanden genom att öka utbudet av offentliga tjänster och satsningar.

Motionärerna föreslår en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn. I kommunerna skall 50 000 nya daghemsplatser tillkomma nästa budgetår. Statsbidragen till barnomsorg skall förstärkas och stora delar av daghemspersonalen skall vidareutbildas. Barnbidragen skall höjas och föräldraförsäkringen byggas ut till 18 månader. I en första etapp skall livsmedelssubventionerna höjas med 4 miljarder kronor, för att man i ett senare skede skall kunna slopa mervärdeskatten på livsmedel. Folkpensionsförmånerna skall förbättras och de kommunala bostadstilläggen höjas genom bl.a. stimulanser via utökade statsbidrag.

Åtgärderna skall finansieras genom höjda arbetsgivaravgifter samt genom skärpt beskattning av förmögenheter och av aktie- och penningmarknadshandel. Tobaksskatten skall höjas kraftigt och betydande tillskott skall hämtas från energibeskattningen. Bl.a. skall beskattningen av el framställd i kärnkraftverk höjas med sammanlagt ca 8 öre/kWh. En särskild vattenkraftsavgift skall också tas ut från kraftbolag för att vid sidan av statsbudgeten användas för regionalpolitiska utvecklingsinsatser i skogslänen. Slutligen föreslås att en ny skatt på 6 % läggs på utlandsinvesteringar.

Utskottet konstaterar att den omfördelning som motionärerna eftersträvar leder till ett kraftigt ökat skattetryck. Deras budgetförslag medför också att budgetsaldot försvagas, vilket ger finanspolitiken en mer expansiv inriktning. Enligt utskottets bedömning skulle budgetunderskottet i motionärernas alternativ öka med 12 miljarder kronor redan nästa budgetår för att därefter fortsätta att växa. Eftersom motionärerna tagit i anspråk alla medel som finns avsatta under budgetposten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto* saknar de helt handlingsutrymme för att utan ytterligare försvagningar kunna möta sådana åtgärder som kan bli nödvändiga i ett senare läge, om t.ex. arbetsmarknadssituationen skulle försämras. Varje sådan insats, liksom behovet av medel för senare tilläggsbudgetar, leder därför till att motionärernas budgetalternativ försämras ytterligare.

Som utskottet ser det skulle motionärernas budgetalternativ verkningsfullt bidra till att snabbt rasera de framgångar som nåtts i arbetet med att sanera

statsfinanserna. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Fi214 (vpk) yrkande 2.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Utskottet sammanfattar sin syn på budgetpolitiken på följande sätt.

Att minska budgetunderskottet har länge varit ett centralt mål för den ekonomiska politiken. Påtagliga förbättringar har också nåtts genom den stramhet med vilken budgetpolitiken förts. Till en del sammanhänger framgångarna också med alltför snabba nominella löneökningar som lett till större skatteinkomster än planerat. Denna effekt har varit märkbar inte minst under det senaste året.

Skall finanspolitiken kunna bedrivas med den stramhet som situationen kräver är det nödvändigt att budgeten inte späder på ekonomin ytterligare. Erforderliga satsningar måste därför åstadkommas genom omfördelningar inom given eller minskad budgetram. Detta krav tillgodoses i det av regeringen framlagda budgetalternativet.

Utskottet har vid sin genomgång av oppositionspartiernas budgetalternativ kunnat konstatera att för budgetåret 1988/89 synes även moderata samlingspartiets och folkpartiets budgetförslag uppfylla detta krav. Utskottet har förkastat förslagen, därför att de har en fördelningspolitiskt felaktig profil och för att de skattesänkningar som dessa partier föreslår får fullt genomslag på statsbudgeten först i ett efterföljande skede. När så sker kommer statsfinanserna att ytterligare dräneras såvida inte nya och långtgående besparingar tillgrips.

Eftersom förslagen har vissa likheter kan det ha sitt intresse att närmare undersöka i vilken utsträckning det finns möjligheter att vinna en gemensam uppslutning hos de borgerliga partierna kring de besparingsalternativ som erfordras för att motverka en sådan budgetförsvagning.

Utskottet konstaterar därvid att när det gäller vårdnadsbidraget och dess finansiering råder enighet mellan de borgerliga partierna. De tre partierna har dock kraftigt underskattat kostnaderna för denna reform som i första hand skall finansieras genom indragningar från kommunerna. Samma enighet föreligger dem emellan om att marginalskatterna måste sänkas kraftigt och att skatteskalorna skall inflationsskyddas. Vidare är de överens om att begränsa stödet till arbetslöshetskassorna.

I övrigt tycks samsynen på större besparingar vara begränsad. Moderata samlingspartiet förordar t.ex. stora nedskärningar i u-hjälpen, vilket centern och folkpartiet inte är beredda att godta. Folkpartiet vill tvärtom kraftigt höja biståndet.

Folkpartiet föreslår mer långtgående neddragningar av mjölksubventionerna än regeringen; något som centern motsätter sig. Centern vill inte bara behålla nuvarande mjölksubventioner utan också införa en differentierad moms med lägre skatt på livsmedel. En sådan differentiering avvisas emellertid bestämt av folkpartiet.

Centern vill utnyttja energibeskattningen som ett energipolitiskt styrinstrument och som en viktig finansieringskälla; något som dock moderata samlingspartiet motsätter sig. Moderata samlingspartiet vill i stället ersätta nuvarande energibeskattning med mervärdeskatt kombinerad med låga

energilikformiga punktskatter.

Moderata samlingspartiet föreslår långtgående indragningar från kommunerna, medan folkpartiets och centerns förslag i detta avseende är mer begränsade.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet vill försämra sjukpenningersättningen, medan centern avstår från sådana besparingar.

Moderata samlingspartiet vill dessutom försämra ersättningen från föräldraförsäkringen, vilket inte vunnit någon anslutning hos folkpartiet och centern.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet vill försämra ersättningen inom delpensionssystemet, men har i denna fråga inte fått gehör från centern.

Den enighet som föreligger mellan de borgerliga partierna inskränker sig således i första hand till frågor som ger upphov till budgetförsvagningar. Samsynen är däremot mycket begränsad när det gäller erforderliga besparingar av betydelse. De skiljaktigheter som föreligger rör grundläggande frågor, och utrymmet för kompromisser synes vara begränsat.

Utskottet konstaterar således att vart och ett av de borgerliga partiernas budgetalternativ har goda förutsättningar att vinna bred parlamentarisk anslutning inom detta block i de delar förslagen rör skattesänkningar och vissa nya utgiftsåtaganden. Däremot finns mycket liten enighet om hur dessa åtaganden skall finansieras. Denna diskrepans skulle, som utskottet ser det, därför lätt kunna resultera i att nuvarande gynnsamma budgetutveckling bryts och ersätts av en ny era med ständigt växande underskott.

De i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp), Fi220 (c) och Fi214 (vpk) förordade riktlinjerna för budgetpolitiken leder som utskottet visat till konsekvenser som inte kan godtas. Utskottet har därför inte kunnat ställa sig bakom dessa förslag. Av samma skäl avstyrker utskottet bifall till yrkande 3 i motion Fi224 av Alf Svensson (c).

Riksdagen har vid upprepade tillfällen under senare år lagt fast vissa principer som har varit vägledande för prövningen av statsbudgetens utgifter. I rådande ekonomiska läge äger dessa principer alltjämt giltighet. De innebär:

- Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas.
- Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden.
- Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta.
- Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisationsformer.
- En fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram och verksamheter måste göras.
- Det totala skattetrycket måste begränsas.

Det är enligt utskottets mening angeläget att statliga myndigheter stimuleras att höja effektiviteten i den egna verksamheten. Genom det s.k. huvudförslaget har myndigheternas rationaliserings- och översynsarbete påskyndats. Utskottet delar därför föredragandens bedömning att myndigheterna även i fortsättningen bör ställas inför motsvarande krav. Inriktningen mot ökad

politisk målstyrning minskar också detaljregleringen och ger, som utskottet ser det, myndigheterna större frihet att själva påverka utformningen av sin verksamhet, vilket också kan stimulera till ökad effektivitet inom den statliga sektorn. De pågående försöken med treariga budgetramar bör liksom strävan mot ekonomisk ramstyrning fullföljas.

I anslutning till sitt krav på en utförsäljning av statliga företag begär centern att riksdagen skall göra ett tillkännagivande om mål och inriktning beträffande *engångsförstärkningar av statsbudgeten*. Utskottet vill med anledning härav erinra om att utskottet vid flera tillfällen, och senast i ett yttrande till näringsutskottet (FiU 1986/87:2 y), utförligt redovisat sin uppfattning i denna fråga. Utskottet har därvid bl.a. framhållit att det inte bör förekomma någon omfattande och systematisk utförsäljning av statliga företag och andra tillgångar i syfte att förbättra statsfinanserna. Motionärerna anför inget skäl som föranleder utskottet att ändra uppfattning i detta avseende. Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motion Fi220 (c) yrkande 8.

Finansfullmakten och statliga kreditgarantier m.m.

I propositionen lämnar föredraganden en redogörelse för i vilken utsträckning regeringen har *utnyttjat finansfullmakten* under budgetåret 1986/87.

Vid sidan av finansfullmakten finns ett antal bemyndiganden som regeringen kan använda om det anses motiverat med hänsyn till konjunktur- eller sysselsättningsläget. Riksdagen har ifrågasatt behovet av alla dessa bemyndiganden (FiU 1985/86:30, rskr. 358). Med anledning härav föreslår föredraganden nu att dessa bemyndiganden avvecklas eller inordnas i en med finansfullmakten gemensam beloppsram. Utskottet biträder denna lösning.

För budgetåret 1988/89 tillstyrker utskottet regeringens förslag om en *finansfullmakt* på 2 500 milj. kr.

Vad föredraganden anfört i propositionen om *statliga garantier, budgettekniska utvecklingsfrågor* samt om *statens avkastningsränta och statens utlåningsränta* föranleder inget uttalande från utskottets sida.

Utskottet biträder också de förslag föredraganden har lagt fram beträffande dels *förändrade bokföringsprinciper för statsskuldväxlar*, dels formerna för *avveckling av tjänstebrevsrätten*.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

a) att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi214 yrkandena 1, 5, 6, 7, 8, 10 och 11, 1987/88:Fi219, 1987/88:Fi220 yrkande 1, 1987/88:Fi223 yrkande 1, 1987/88:Fi224 yrkande 2, 1987/88:Fi227, 1987/88:Fi232 yrkandena 1 och 3 samt 1987/88:Fi308 godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 1 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

b) att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi220 yrkandena 3 och 5, 1987/88:Fi224 yrkande 1 samt 1987/88:Fi225,

2. beträffande *lönebildningen*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi206 och1987/88:Fi220 yrkande 4,

3. beträffande *utgiftsram för löneökningar*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi214 yrkande 4, 1987/88:Fi209, 1987/88:Fi222 och 1987/88:Fi229 lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 11,

4. beträffande *bemyndigande om medelstilldelning för särskilda personalförsörjningsåtgärder*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Fi220 yrkande 11 bemyndigar regeringen att besluta om medelstilldelning för särskilda personalförsörjningsåtgärder i enlighet med vad som förordats i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 6,

5. beträffande *den allmänna lönenivån för statsanställda*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:100 bilaga 2 punkt 7,

6. beträffande *statsskuldspolitiken*
att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Fi223 yrkande 5 som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad utskottet anfört,

7. beträffande *kredit- och valutapolitiken*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi211, 1987/88:Fi214 yrkande 9, 1987/88:Fi216, 1987/88:Fi218 yrkande 1, 1987/88:Fi220 yrkande 7, 1987/88:Fi223 yrkande 6 och 1987/88:Fi224 yrkande 6 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

8. beträffande *differentierad ränta för jordbruket*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi703,

9. beträffande *avveckling av löntagarfonderna*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi201, 1987/88:Fi204, 1987/88:Fi213 och 1987/88:Fi226 yrkandena 1–3,

10. beträffande *vinstandelssystem*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi205, 1987/88:Fi208 yrkande 1, 1987/88:Fi217, 1987/88:Fi218 yrkande 2, 1987/88:Fi226 yrkande 4, 1987/88:Fi231 yrkande 1 och 1987/88:Fi613 yrkande 8,

11. beträffande *utnyttjande av investeringsfonderna m.m.*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi202, 1987/88:Fi203, 1987/88:Fi218 yrkande 4, 1987/88:Fi221, 1987/88:Fi223 yrkande 3, 1987/88:Fi230 yrkande 1, 1987/88:Fi324 yrkande 2 och 1987/88:Fi618 yrkande 2,

12. beträffande *förnyelsefonderna*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi207,

13. beträffande *utredning om prisbildningen*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi210,

14. beträffande *avskaffande av prisregleringen*
att riksdagen avslår motionerna 1987/88:Fi218 yrkande 3, 1987/88:Fi220 yrkande 6, 1987/88:Fi223 yrkande 4 och 1987/88:Fi228,

15. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi214 yrkande 2, 1987/88:Fi220 yrkande 2, 1987/88:Fi223 yrkande 2, 1987/88:Fi224 yrkande 3 och 1987/88:Fi232 yrkande 2 godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 2 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. beträffande *engångsförstärkningar av statsbudgeten*
att riksdagen avslår motion 1987/88:Fi220 yrkande 8,

17. beträffande *utnyttjande av finansfullmakten*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 9,

18. beträffande *finansfullmakten*
att riksdagen bemyndigar regeringen att för budgetåret 1988/89, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 5 intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,

19. beträffande *statliga garantier*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 10,

20. beträffande *budgettekniska utvecklingsfrågor*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 12,

21. beträffande *statens avkastningsränta och statens utlåningsränta*
att riksdagen lägger till handlingarna vad som anförts i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 8,

22. beträffande *förändrade bokföringsprinciper för statsskuldväxlar*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 4,

23. beträffande *avveckling av tjänstebrevsrätten*
att riksdagen godkänner vad som förordats i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 7.

Stockholm den 18 februari 1988

På finansutskottets vägnar

Arne Gadd

Närvarande: Arne Gadd (s), Anne Wibble (fp), Roland Sundgren (s), Lars Tobisson (m), Christer Nilsson (s), Bo Södersten (s), Rune Rydén (m), Lisbet Calner (s), Lars De Geer (fp), Arne Andersson i Gamleby (s), Gunnar Björk (c), Hans Petersson i Hallstahammar (vpk), Hugo Hegeland (m), Marianne Carlström (s) och Rolf Kenneryd (c).

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 a)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Hugo Hegeland (m), Gunnar Björk (c), Lars De Geer (fp) och Rolf Kenneryd (c) anser *dels* att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Utskottet vill" och på s. 30 slutar med "motion Fi308" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill understryka att den internationella ekonomiska situationen, med såväl efterverkningarna av den tidigare oron på aktiebörserna världen över som de stora svårigheterna att rätta till balansbristerna i världsekonomin, gör det exceptionellt svårt att bedöma exportutvecklingen. Utskottet vill inte utesluta att exportprognosen i finansplanen för år 1988 kan vara för optimistisk, inte minst på grund av den tre veckor långa arbetsmarknadskonflikten mellan Svenska industritjänstemannaförbundet (SIF) och Verkstadsföreningen (VF).

De bedömningar av den svenska ekonomins utveckling som redovisas i finansplanen har av naturliga skäl inte kunnat ta hänsyn till den tre veckor långa arbetsmarknadskonflikten mellan SIF och VF. Det är i dagsläget svårt att ge en fullständig bild av konfliktens konsekvenser för den svenska ekonomin. Utskottets kansli har emellertid i samarbete med konjunkturinstitutet gjort en överslagsberäkning för att utröna hur konflikten kan komma att påverka produktion och bytesbalans för innevarande år. Utgångspunkten är beräkningar av bortfall i produktion, export och import av insatsvaror för de tre veckor som konflikten varade samt uppskattningar av möjligheterna att genom övertidsarbete under resten av året ta tillbaka förlorad produktion.

Beräkningarna tyder på att det totala produktionsbortfallet kan bli ca 2 miljarder kronor för år 1988 och på att bytesbalansen som en följd av konflikten kan försämras med ytterligare ca 1,5 miljarder kronor. Det förhållandet att de konfliktdrabbade företagen i allmänhet inte förfogar över ledig kapacitet kan göra det svårt att arbeta in förlorad tid och då blir konsekvenserna större.

Utöver dessa direkta förluster kan det befaras att mer långsiktiga negativa effekter på den svenska ekonomin uppkommer. Som exempel på sådana vill utskottet nämna minskat förtroende för de svenska företagens möjligheter till störningsfria leveranser samt bortfall av gamla och nya kunder på grund av att kommunikationerna mellan företagen varit brutna.

I avtalsrörelsen hade fram till den 18 februari slutits åtta avtal, som täcker stora delar av industrin. För flera av dessa avtal gäller att parterna gemensamt hävdar att den ingångna överenskommelsen faller inom ramen för en 4-procentig lönekostnadsökning. Detta förutsätter att löneglidningen blir betydligt lägre än tidigare år. Flera förbund, däribland de offentliganställda, har dessutom ännu inte slutfört avtalsrörelsen. Detta gör att det i dagsläget är svårt att ange på vilken nivå de totala lönekostnadsökningarna slutligen hamnar. Allt talar emellertid för att de blir större än i jämförbara konkurrentländer.

Utskottet instämmer i allt väsentligt i den beskrivning av den ekonomiska utvecklingen som ges i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c). Den innebär sammanfattningsvis att såväl pris- och lönekostnadsökningar som bytesbalansens väntade underskott inger stor oro.

Mot denna bakgrund är det motiverat att närmare analysera bytesbalansens utveckling och utrikeshandelns bidrag till tillväxten under en längre period.

Diagram 1. Bytesbalansen 1975–1988
Miljarder kronor

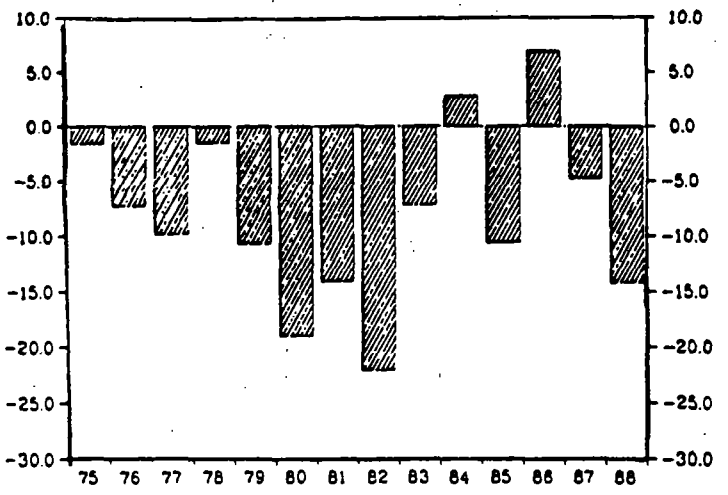

Diagrammet visar att bytesbalansen givit ett underskott fr.o.m. 1975 t.o.m. 1983, samt åren 1985 och 1987. Enligt alla prognoser kommer bytesbalansen även för åren 1988 och 1989 att visa underskott.

Sedan år 1982 har den internationella konjunkturutvecklingen varit mycket god och kännetecknats av en ovanligt lång period av ekonomisk tillväxt. Trots detta har under perioden 1982–1987 bytesbalansen uppvisat ett negativt saldo under nästan hela perioden. Det positiva nettot för år 1986 kan till mycket stor del förklaras med de sjunkande oljepriserna. Utan dessa hade underskottet år 1987 också blivit avsevärt större.

Tabell 3. BNP-utvecklingen och bidraget från olika komponenter
Årlig procentuell förändring

	1983	1984	1985	1986	1987	1988		1989	
						Alt. I	Alt. II	Alt. I	Alt. II
BNP	2,4	3,9	2,1	1,2	2,5	1,9	1,7	1,7	0,3
Bidrag från									
– konsumtion	–0,7	1,4	2,0	2,5	2,3	1,4	1,6	1,4	1,1
– kapitalbildning	3,1	2,5	0,1	–1,3	0,2	0,5	0,1	0,3	–0,8
varav									
* brutto-investeringar	0,3	0,9	1,1	–0,2	1,1	0,5	0,5	0,4	–0,4
* lagerför-ändringar	–0,4	0,7	0,6	–0,5	–0,3	0,6	0,6	0,2	0,4
* nettoexport	3,2	0,9	–1,7	–0,7	–0,6	–0,6	–1,0	–0,3	–0,8

Av tabell 3 framgår att den exportledda tillväxten under åren 1983–1984 bröts år 1985. Fr.o.m. detta år har utrikeshandelns bidrag varit negativt och väntas så förbli. Även i det gynnsamma s.k. låglönealternativet (kolumn 1 för år 1988 resp. år 1989 i tabellen) blir bidraget från nettoexporten negativt. Det negativa bidraget från utrikeshandeln har inte varit lika uppenbart i siffror över bytesbalansens utveckling i kronor räknat, eftersom sådana tal också påverkas av växelkursförändringar, halverat oljepris m.m. Sålunda visade bytesbalansen under t.ex. år 1986 ett överskott på nära 7 miljarder kronor.

Sedan år 1985 har tillväxten varit konsumtionsledd. Under de tre senaste åren har bidraget från konsumtionen varje år överstigit 90 % av den totala tillväxten, medan alltså bidraget från kapitalbildningen varit mindre än en tiondel. Detta står i skarp kontrast till utvecklingen under åren 1983 och 1984 liksom till de krav som både 1984 och 1987 års långtidsutredningar ställt upp (och som regeringen ställt sig bakom).

Det framgår av tabell 3 att denna ogynnsamma utveckling förstärks om avtalsrörelsen ger löneökningar av den storleksordning som antas i alternativ 2 (+7 %). Kapitalbildningen kommer då att åter ge ett negativt bidrag till tillväxten. Utskottet vill starkt betona vikten av att en sådan utveckling undviks.

Ett viktigt problem är den stora pris- och löneökningen i förhållande till våra konkurrentländer. Utvecklingen av timlönerna inom industrin i Sverige och våra viktigaste konkurrentländer under 1980-talet framgår av nedanstående diagram.

Diagram 2. Timlön inom industrin
Årlig procentuell förändring, nationell valuta

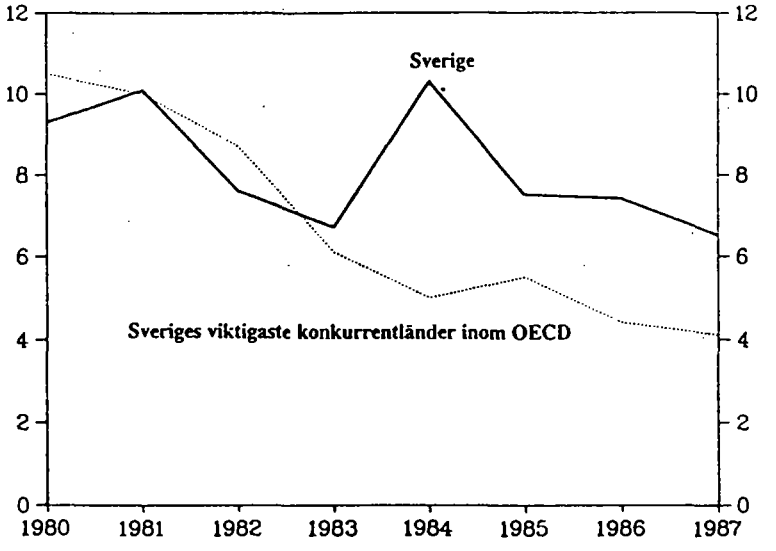

Anm.: OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på världsmarknaden
Källor: OECD, Statistiska centralbyrån, Konjunkturinstitutet samt Finansdepartementet

Källa: Preliminära nationalbudgeten

Regeringen framhåller, som i varje finansplan under senare år, hur nödvändigt det är att löne- och prisutvecklingen i Sverige anpassas till den som råder i våra viktigaste konkurrentländer. Samtidigt nödgas regeringen år efter år konstatera att priserna och lönerna stiger snabbare i Sverige än i omvärlden. Det är i längden ohållbart. Trots att regeringen också inser detta, har den inte vidtagit erforderliga åtgärder för att underlätta för parterna att sluta avtal på en rimlig nivå. Arbetsmarknadens parter fick inte entydiga signaler om vilka förutsättningar som skulle gälla, t.ex. avseende den höjning av arbetsgivaravgifterna som sedan drogs tillbaka. Smygdevalveringarna av den svenska kronan visar också att normen om den fasta växelkursen inte tillämpas i verkligheten.

Utskottet anser i likhet med vad som framhålls i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c) att ansvaret för avtalsförhandlingarna åvilar arbetsmarknadens parter. Regeringen måste emellertid skapa fasta spelregler och goda förutsättningar för förhandlingarna. Så har inte skett.

Regeringen har också misslyckats med att åstadkomma det nödvändiga totala sparandet i ekonomin, vilket som ovan anförts visar sig i underskott i bytesbalansen. På grund av osäkerhet om spelreglerna, bl.a. som en följd av engångsskatten på pensionssparande, och successiva skattehöjningar har hushållssparandet sjunkit ytterligare från en redan låg nivå. Hushållens sparkvot väntas i år bli cirka minus 3 %.

Regeringens politik har gått ut på att öka det offentliga sparandet med hjälp av främst skattehöjningar, vilket samtidigt resulterat i sjunkande hushållssparande. Utskottet anser en sådan omfördelning olämplig. Det är vidare enligt utskottet uppenbart att de insatta åtgärderna inte förmått lösa det grundläggande strukturella problemet med konsumtionsledd tillväxt. Utskottet konstaterar att den exportledda tillväxt som var innebörden av den s.k. tredje vägens politik övergivits redan år 1985.

Regeringens misslyckande i fråga om den ekonomiska politiken är extra allvarligt mot bakgrund av att den internationella utvecklingen under senare år erbjudit en rad gynnsamma omständigheter. Om de hade utnyttjats rätt, skulle de ha hjälpt Sverige att bryta trenden av alltför höga kostnadsökningar och underlättat en effektivare strukturomvandling utan att detta behövt innebära påfrestningar i form av hög arbetslöshet.

Enligt utskottets uppfattning illustreras regeringens misslyckande tydligast av dess egen prognos för bytesbalansutvecklingen. I det optimistiska alternativet ökar underskottet från minus ca 5 miljarder kronor 1987 till minus 12 miljarder kronor i år och till minus 16 miljarder kronor 1989. I det enligt utskottets mening mera realistiska alternativ II ökar bytesbalansunderskottet till hela 20 miljarder 1989.

Mot denna bakgrund anser utskottet det anmärkningsvärt att det i finansplanen saknas besked om vilken ekonomisk politik som regeringen tänker föra och hur den avser lösa de nämnda problemen. Denna brist på strategi är mycket allvarlig.

I motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c) beskrivs utvecklingen i Sverige och de krav på omläggning av den ekonomiska politiken som därmed ställs. Utskottet instämmer i allt väsentligt i motionärernas rekommendationer.

I likhet med motionärerna förordar utskottet en politik som skapar bättre förutsättningar för tillväxt och därigenom stigande välfärd. Detta är viktigt inte minst för att åstadkomma en regionalt balanserad utveckling inom landet.

Tillväxten måste komma hela landet till del. Målet bör vara en decentraliserad samhällsstruktur där det råder balans såväl inom som mellan olika regioner. Uppnås inte detta skapas problem såväl i storstadsområdena som utanför dessa.

Investeringar i form av utbildning och forskning spelar en allt viktigare roll i vår samhällsutveckling. Utbildning och forskning på hög nivå är av avgörande betydelse för Sveriges möjligheter att för framtiden hävda sig som ledande industrination. Utskottet ser tillkomsten av forskningsstiftelser enligt förslaget till avveckling av de kollektiva löntagarfonderna som ett viktigt bidrag till en sådan politik.

Utskottet vill betona att en väsentlig förutsättning för en tillväxtbefrämjande politik är att staten respekterar hushållens och företagens krav på *stabila spelregler*.

Den kortsiktighet och ryckighet som kännetecknat den ekonomiska politiken under senare år har förstärkt osäkerheten för företagare och anställda. Detta innebär att färre vågar ta risker varvid långsiktiga satsningar och investeringar tenderar att utebli. Pensionsskatten är ett exempel på beslut som bidrar till att skapa osäkerhet även bland dem som inte är direkt berörda. Även regeringens förslag om och sedan tillbakadragna höjning av arbetsgivaravgifterna vållade under 1987 osäkerhet om gällande förutsättningar. Enligt utskottets uppfattning är det därför väsentligt att i framtiden avstå från sådan kvartalspolitik.

Till fasta spelregler hör också en konsekvent växelkurspolitik som norm för den ekonomiska politiken. Finans- och penningpolitiken skall inriktas på att stödja den fasta växelkursen. Regeringen måste slå fast att effekterna av alltför höga löneökningar inte kommer att pareras genom devalveringar.

Utskottet anser att ekonomisk tillväxt bäst främjas i ett ekonomiskt system som bygger på decentraliserat beslutsfattande. Marknadsekonomin är det oöverträffade sättet att ta till vara den skaparlust, arbetsvilja och kompetens som finns spridd bland miljontals enskilda människor och företag. Enligt utskottets mening skulle en revitalisering av den svenska ekonomin kunna möjliggöra en tillväxt avsevärt över det senaste decenniets tvåprocentsnivå.

Den ekonomiska politiken bör därför enligt utskottets mening inriktas på att *undanröja tillväxthinder*.

Det *första tillväxthindret* rör skattepolitiken. Dagens skattesystem stimulerar skatteplanering och skattefusk och missgynnar arbete och sparande.

Utskottet vill betona vikten av att sänka marginalskatterna på arbetsinkomster. Dagens höga marginaleffekter leder till höga nominella löneök-

ningskrav för att något skall bli kvar efter skatt. Detta gör det svårare för parterna på arbetsmarknaden att sluta avtal på en samhällsekonomiskt lämplig nivå. Höga marginaleffekter leder dessutom till låg arbetskraftsrörlighet mellan branscher och yrken, vilket i sin tur försämrar arbetsmarknadens möjlighet att fungera väl och hämmar därför tillväxten.

Utskottet anser också att skatteskalan skall återges ett fullständigt inflationsskydd för att säkerställa att gjorda marginalskattesänkningar blir bestående. Skattetrycket har ökat kraftigt sedan regeringsskiftet år 1982. Denna utveckling måste brytas. De svenska hushållens problem är inte att de har för få skatter och för lågt skattetryck. Problemet är i stället att det samlade skatteuttaget tar i anspråk en alltför stor del av nationens samlade resurser. Utskottet anser att ytterligare skattehöjningar inte kan accepteras. I stället krävs en sänkning av de skatter som indirekt eller direkt belastar sparande och arbete.

Småföretag har en central uppgift i den tekniska utvecklingen och för skapandet av nya arbetstillfällen. De är sålunda en av nyckelarna till ekonomisk tillväxt. Skattepolitikens utformning är av stor betydelse för småföretagens utveckling och överlevnad. I det lilla företaget, där ägaren själv är verksam, spelar skatteuttagen en förhållandevis större roll än i ett stort företag som oftast har "passiva" ägare. Därför är det viktigt att skapa goda betingelser för småföretagandet, bl.a. genom en småföretagarvänlig skattepolitik. Förmögenhetsskatten på arbetande kapital i familjeföretag bör avskaffas.

Utskottet anser *för det andra* att finanspolitiken även fortsättningsvis måste bedrivas med stor stramhet. Den nödvändiga stramheten bör skapas genom en restriktiv utgiftspolitik. Sålunda bör statsbidragen till arbetslöshetskassorna begränsas, subventionerna på bostadsområdet minskas etc.

Utskottet förordar en ytterligare sanering av statens skuldbörda. Således bör ett antal statliga företag utförsäljas och börsintroduceras. Denna åtgärd är visserligen av engångskaraktär, men den kan enligt utskottets mening upprepas under ett flertal år. Det är också angeläget att undersöka om vissa andra reala statliga tillgångar med låg direkt avkastning men en god realvärdestegring kan försäljas. Staten skulle då kunna tillgodogöra sig det kapitaliserade värdet av den framtida avkastningen. Exempel på sådana tillgångar är kraftverk och skogar.

För det tredje måste den offentliga sektorn avmonopoliseras. Genom lagstiftning och subventioner har den offentliga sektorn i praktiken erhållit monopol på produktionen av ett flertal tjänster, t.ex. barnomsorg, utbildning och sjukvård. På dessa områden finns därför stora hinder för nyetableringar. Utskottet anser det väsentligt att alla möjligheter till ökad konkurrens och ökad effektivitet tas till vara. De borgerliga partiernas gemensamma förslag inom familjepolitiken utgör, enligt utskottets mening, ett viktigt steg i rätt riktning.

Inom den kommunala sektorn kan effektiviteten ökas bl.a. genom ett större inslag av anbudsförfarande och entreprenader. En större variationsrikedom i tjänsteutbudet befrämjar inte bara effektiviteten utan leder dessutom till ökad valfrihet för konsumenter och näringsidkare samt ger

större möjligheter för dem som arbetar i den offentliga sektorn att välja arbetsgivare.

En fjärde typ av tillväxthinder som utskottet anser måste avskaffas är den byråkrati och regleringsapparat som byggts upp under efterkrigstiden. Valutaregleringen bör avvecklas av främst två skäl. För det första kan en fullständig avreglering leda till att räntan sjunker. För det andra kommer fria kapitalrörelser, både till och från Sverige, att tvinga fram en mera disciplinerad ekonomisk politik.

Utskottet anser också att prisregleringen skall avskaffas. Prisregleringslagen kom till som en beredskapslag och skall enbart utnyttjas under extrema förhållanden. Den socialdemokratiska regeringen använder dock denna regleringsmöjlighet som ett normalt medel inom den ekonomiska politiken. Regeringen har vid sammanlagt fyra tillfällen sedan regeringsskiftet 1982 infört ett generellt prisstopp. Enligt utskottets mening innebär sådana upprepade ingrepp att marknadsekonomins prismekanismer sätts ur spel.

Utskottet vill i detta sammanhang betona att ett prisstopp endast skjuter inflationsproblemet framför sig. Effekten av ett långvarigt prisstopp blir en ineffektiv resursallokering, utebliven automatisk produktionsanpassning till förändringar i efterfrågan, bristande information om efterfrågans faktiska storlek etc. Slutsatsen är att sådana ingrepp i prisbildningen endast skadar samhällsekonomin. Inte minst erfarenheterna av det senaste prisstoppet visar detta. Tillämpningen av prisregleringslagen bör således upphöra.

Utskottet vill också framhålla vikten av att den statliga detaljregleringen gentemot kommuner och landsting avskaffas. En förändring av statsbidragens utformning är enligt utskottets mening angelägen för att möjliggöra för enskilda kommuner och landsting att utforma verksamheten på det sätt som passar bäst i resp. fall. En sådan förändring skulle också innebära betydligt större möjligheter till förnyelse och effektivitetshöjningar inom den kommunala sektorn.

Såväl ungdomsarbetslösheten som antalet långtidsarbetslösa är fortfarande ett problem. Det är därför angeläget att arbetsmarknadslagstiftningen ses över. Exempelvis skulle ökade möjligheter till provanställningar kunna förbättra arbetsmarknadens funktionsduglighet.

Ytterligare ett hinder utgörs av den hårt reglerade bostadssektorn. Utskottet förordar bl.a. en översyn av byggnormerna, minskade subventioner och förändringar i t.ex. realisationsvinstbeskattningen för att förnya och skapa dynamik i denna marknad.

Det socialistiska experiment som de kollektiva löntagarfonderna utgör måste avslutas. Fondskatterna bör avskaffas, fondbyråkratin upphöra och tillgångarna avvecklas, bl.a. genom att tillgångarna används som sparpremier för ett individuellt sparande i aktier.

För det femte ser utskottet det som väsentligt att den ekonomiska politiken medverkar till att skapa incitament till en bättre fungerande lönebildning. Detta underlättas av den sänkning av marginalskatterna som utskottet ovan förordar.

Enligt utskottets mening är det också nödvändigt att finna ett system där arbetsmarknadens parter ges incitament för att sluta löneavtal som inte

skapar arbetslöshet. Samtidigt bör statsmakterna stå fast vid sitt ansvar för dem som ändå blir arbetslösa. Ett inslag i en sådan politik är en reformerad arbetslöshetsförsäkring. Enligt utskottet krävs förändringar i systemet så att dels en större del av finansieringen belastar parterna, bl.a. genom högre egenavgifter, dels försäkringen i större utsträckning finansierar nödvändiga arbetsmarknadspolitiska insatser. En sådan reform skulle understryka arbetsmarknadspolitikens roll som en integrerad del av den ekonomiska politiken.

Enligt utskottet innehåller motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c) sålunda en rad gemensamma förslag som skulle förbättra förutsättningarna för en balanserad och långsiktig ekonomisk tillväxt där hänsyn till regionala skillnader och miljöpåverkan tas.

Vad utskottet ovan anfört med anledning av motionerna Fi223 (m) yrkande 1, Fi232 (fp) yrkandena 1 och 3 och Fi220 (c) yrkande 1 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna. Innebörden härav är att utskottet avstyrker propositionens förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken.

Detta innebär att utskottet inte kan tillstyrka den inriktning av den ekonomiska politiken som förordas i motion Fi224 yrkandena 1 och 2 av Alf Svensson (c). De riktlinjer som förordas i motionerna Fi214 yrkandena 1, 5, 6, 7, 8, 10 och 11, Fi219 (vpk) och Fi227 (vpk) innebär en socialistisk politik som totalt avviker från vad utskottet ovan förordat. Där förespråkas sålunda bl.a. ett nationellt industrialiseringsprogram i samhällelig regi, kraftig expansion av den offentliga sektorn, samhällelig styrning av investeringarna samt stora skattehöjningar. Utskottet avvisar en sådan ekonomisk politik och avstyrker sålunda vänsterpartiet kommunisternas motioner.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med rubriken "Riktlinjer för" och slutar med "Alf Svensson (c)" bort utgå,

dels att utskottets hemställan under 1 a) bort ha följande lydelse:

> 1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
>
> a) att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1987/88:Fi214 yrkandena 1, 5, 6, 7, 8, 10 och 11, 1987/88:Fi219, 1987/88:Fi224 yrkande 2, 1987/88:Fi227 och 1987/88:Fi308 och med anledning av motionerna 1987/88:Fi220 yrkande 1, 1987/88:Fi223 yrkande 1 och 1987/88:Fi232 yrkandena 1 och 3 godkänner vad utskottet anfört och som sin mening ger regeringen detta till känna,

2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 a)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 22 börjar med "Bytesbalansen beräknas" och på s. 26 slutar med "på bytesbalansen" bort ha följande lydelse:

Utvecklingen av den inhemska efterfrågan har stått i centrum för den politiska debatten. Som tidigare nämnts har reallönerna under de senaste åren börjat återhämta sig samtidigt som sysselsättningen har ökat. Detta har inneburit stigande inkomster för hushållen sedda som grupp och därmed en ökad efterfrågan. Beräkningar som gjorts visar emellertid att om regeringens lönetak får gälla kommer vanliga löntagare att åter förlora i köpkraft. Den svenska finansvärlden har naturligtvis ett dubbelt förhållande till denna för kapitalismen så centrala fråga, nämligen att både hålla nere lönerna för profitmaximering och samtidigt hålla lönerna på en tillräckligt hög nivå så att efterfrågan på de producerade varorna hålls uppe. Denna balansgång är viktig för kapitalismens fortbestånd; fortsatt och ökad utsugning utan att förlora konsumenter.

Utifrån föreställningen att det är nödvändigt med en exportledd tillväxt kan detta dilemma lösas genom nedpressning av lönerna och försäljning på andra marknader. Detta framgår också av tabell 2. Enligt finansplanen skall ekonomin "räddas" genom att löneökningarna hålls nere på nivån 4 %. På längre sikt kommer dock den stora arbetslösheten i andra länder och u-ländernas skuldproblem att utgöra stora problem för exportfilosofin. Till detta kommer att den vanlige löntagarens begränsade ekonomiska resurser utsätts för en orättvis inflation med kraftigare prisstegringar på mat och bostäder än för andra varor. De som har höga inkomster och/eller kan lånefinansiera sin konsumtion kommer att söka sig mot importerade varor.

Som också framgår av tabell 2 innebär den internationella kapitalistiska arbetsdelningen, med ett ökande importinnehåll i svenska exportvaror, att det blir svårt att att klara utrikeshandeln. Bytesbalansen försämras kraftigt. I förlängningen av detta problem finns en vikande försörjningsberedskap, vilket vid olika tillfällen uppmärksammats av berörda myndigheter. Den offentliga konsumtionen som har en efterfrågan vänd mot den inhemska marknaden har dessutom medvetet hållits tillbaka med känt resultat för fördelningspolitiken i vid mening.

I skuggan av den vurm som kan spåras hos kapitalintressen inför en kommande EG-anpassning finns det skäl att starkt stryka under behovet av åtgärder mot de under 1980-talet starkt ökande utlandsinvesteringarna och mot transnationalisering av typ Asea-Brown Boveri. Maktkoncentration och utlandsinvesteringar har även i ett inrikes perspektiv sin motsvarighet i den regionala koncentrationen. Tillväxt och utarmning sker på samma gång, men naturligtvis på skilda ställen i landet. När regeringen hävdar att tillgången till arbetskraft är en restriktion, så måste det tillägget göras att den restriktionen främst gäller överhettade områden och speciella yrkeskategorier. Samtidigt med denna tendens till överhettning inom vissa områden karakteriseras den svenska ekonomin av arbetslöshet i glesbygd bland f.d. bruksarbetare, kvinnor och ungdom. Där saknas arbetstillfällen, kommunikationer, samhällsservice och kultur. Detta är återigen den andra sidan av de goda vinsternas ekonomi. Skall dessa problem kunna lösas ställs stora krav på utbildnings- och lokaliseringspolitiken, men det krävs också ingrepp i den privatkapitalistiska makten för att nå resultat.

I finansplanen presenteras en återblick över perioden 1982–1987. Enligt regeringens bedömning har politiken varit framgångsrik. Som bevis härför pekar man på de förbättringar som skett vad gäller BNP, industriproduktion, sysselsättning och inflation sedan år 1982 då de borgerliga tvingades bort från regeringsmakten.

Som utskottet ser det finns bakom dessa siffror dock en annan verklighet. Det finns dels oerhörda framgångar i form av växande förmögenheter och makt för ett fåtal, dels förvärrade problem för andra. Båda dessa fenomen har sin grund i en förstärkt kapitalism med påföljande utsugning av arbetskraften.

Utskottet måste således konstatera att de enskildas vinstintressen har fått gå före. Ett fåtal har tillåtits berika sig på flertalets och det gemensammas bekostnad. Det finns också skäl att här peka på den kraftiga tillväxten av spekulativa inslag i ekonomin som kommit i tydlig dager i samband med börsnedgången.

I finansplanen anger regeringen de områden där åtgärder behöver vidtas och man nämner samtidigt några restriktioner för den ekonomiska politiken. Uppenbart är emellertid att man helt har fixerat sig vid löneutvecklingen för de många och normalt avlönade och inte alls rätt värderat den av regeringen själv understödda kapitalistiska utvecklingen. Detta framstår tydligt när man i finansplanen anser att man står inför en "ny utmaning" i den ekonomiska politiken. "Utmaningen" är, enligt regeringen, att försöka klara det "hot" mot en balanserad ekonomi som löneökningar till lågavlönade sägs utgöra.

Regeringen sätter också makt bakom orden genom att inte föreslå några av de nödvändiga fördelningspolitiska reformer som utlovades av den socialdemokratiska kongressen. För att lägga fram förslag till reformer kräver regeringen att de fackliga organisationerna visar återhållsamhet i lönerörelsen.

Utskottet kan inte godta den av regeringen förda politiken. Enligt utskottets bedömning måste en "ny utmaning" för den ekonomiska politiken rimligen innebära en aktiv fördelnings- och miljöpolitik tillsammans med en kamp för berättigade lönelyft. Viktiga reformer, som bl.a. medför en expanderande offentlig sektor, bör genomföras. Den nu framlagda budgeten ligger dess värre väl i linje med den perspektivlöshet som kännetecknat den ekonomiska politiken under ett decennium.

Oppositionspartiernas alternativ

De borgerliga partierna tar ställning till inriktningen av den ekonomiska politiken i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c). Även om det går att peka på olikheter i förslagen från dessa partier kan enligt utskottets uppfattning den gemensamma huvudinriktningen i motionerna karakteriseras genom följande exempel:

- Tillväxten måste vara exportledd och konkurrenskraften måste stärkas.
- Konkurrenskraften skall förbättras genom att hålla tillbaka löneökningarna.

- Låga lönekrav skall redan till nästa avtalsrörelse åstadkommas genom en förändring av "förutsättningarna" för avtalsrörelsen. Det skall ske genom skattesänkningar till förmån för främst högavlönade och välbeställda individer med betydande tillgångar. Den fackliga rörelsen skall försvagas ekonomiskt genom en s.k. reformering av arbetslöshetsförsäkringen.
- Den gemensamma sektorn skall minska i omfattning genom besparingar i budgeten och indragning av medel från kommunerna.

Utskottet vill framhålla att de föreställningar om hur ekonomin fungerar, som redovisas i dessa motioner, inte har någon verklighetstäckning.

Exportens och konkurrenskraftens kris är en myt. Myten har underhållits delvis genom brister i statistiken. Exporten tillhörde de delar av ekonomin som klarade sig bäst genom åren både före och efter devalveringarna. Den stora utlandsskulden är på motsvarande sätt en myt. Sveriges externa tillgångar och skulder visar en helt normal för att inte säga fördelaktig bild.

Löneökningarna i Sverige var före år 1976 betydligt lägre per producerad enhet än i flertalet OECD-länder. Självfallet har exportföretagen haft betydande fördelar av detta. Efter år 1976 – då lågkonjunktur rådde under flera år – var problemet inte lönenivån utan oförmågan att utnyttja kapaciteten. Löneökningarna efter år 1982 har sedan bedömts utan att man ställt dem i relation till den totala värdestegringen i den samlade arbetsprestationen, arbetskraftens förändrade sammansättning och produktionens ökade tjänsteinnehåll. Allmänt sett leder utvecklingen på sikt till en minskning av lönekostnadernas andel av de totala produktionskostnaderna.

En jämförelse mellan olika OECD-länder visar inte heller att det existerar några samband mellan budgetunderskott, inflationstakt, ränteläge, privatinvesteringar och omfattning av offentliga verksamheter. Någon grund för de borgerliga teorimodellerna i dessa stycken finns sålunda inte.

Utskottet vill här också nämna att budgetunderskottens betydelse har förvrängts och överdrivits. Dels såg man vanligen endast till statsbudgeten, dels ändrade man i slutet av 1970-talet redovisningen, så att drift- och kapitalbudget sammanfördes, vilket fördunklade sambandet mellan upplåning och investering.

Utskottet vill emellertid understryka att ihållande och stora budgetunderskott givetvis är en belastning som leder till en socialt ogynnsam fördelning. Men en motsvarande nedskärning av utgifter får en än värre effekt och är ogynnsam också för näringslivet. En förhållandevis stor och någorlunda stabil offentlig verksamhet har varit en fördel i svensk ekonomi. Däri ligger en väsentlig del av orsaken till att massarbetslöshet av västeuropeiska mått trots allt inte drabbat Sverige.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 27 börjar med "Vad gäller" och på s. 28 slutar med "och 3" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill bestämt avvisa den inriktning av den ekonomiska politiken som föreslås i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c). Om dessa riktlinjer skulle bli vägledande skulle resultatet bli, vid sidan av starka negativa fördelningseffekter, att arbetslösheten åter börjar öka samtidigt som utvecklingen på arbetsmarknaden närmar sig den som råder i de stora västeuropeiska industriländerna.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 29 börjar med "Utskottet vill" och på s. 30 slutar med "motion Fi308" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motionerna Fi214 (vpk), Fi219 (vpk), Fi227 (vpk) och Fi308 av Jörn Svensson (vpk) att det är nödvändigt att ge politiken en ekologisk-ekonomisk inriktning och att lägga om fördelningspolitiken i den inriktning som motionärerna anger. Detta kräver en förstärkning av de ekonomisk-politiska styrmedlen. Utskottet finner således att förslagen i här nämnda motioner bör vara utgångspunkt för en förändring av den nuvarande ekonomiska politiken.

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "**Riktlinjer för**" och slutar med "Alf Svensson (c)" bort ha följande lydelse:

Riktlinjer för den ekonomiska politiken

Följande sju punkter bör enligt utskottets mening vara utgångspunkterna vid utformningen av den ekonomiska politiken.

1. Demokratisk styrning av övergripande riktlinjer för ekonomins utveckling. Det skulle innebära ett slut på bankers och storföretags maktmonopol över investeringarna. En demokratisk beslutsordning via valda representantskap och styrelser i de samhälleliga fonderna måste komma till stånd.
2. En ekologisk närings- och teknologipolitik som kan upphäva motsättningen mellan produktionssystem och natur.
3. En omfördelning av resurser i samhället till de breda folklagrens förmån.
4. Stärkt skolning och ökad social medvetenhet hos folkflertalet vilket gynnar både demokratin och den ekonomiska aktiviteten.
5. Större resurser till infrastruktur och offentlig sektor.
6. En teknologiutveckling som sprider makt och motverkar elitism.
7. Kortare arbetsdag för alla.

Denna inriktning av den ekonomiska politiken kräver att viktiga reformer genomförs som innebär en ökad satsning på den offentliga sektorn. En utveckling av vård-, omsorgs- och utbildningssektorn kräver en tillväxt i den offentliga konsumtionen på 3 % per år. Den skall jämföras med en neddragning till 1 % som föreslås i finansplanen. Utrymmet för reformer kan därvid skapas genom en rättvis beskattning som bl.a. innebär indragning av företagens övervinster och beskattning av stora förmögenheter. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att det beslutade lönetaket i den offentliga sektorn innebär, utöver att det är en grov inblandning i avtalsrörelsen, att regeringen avsäger sig ansvaret för nödvändiga verksamhetsförändringar i den gemensamma sektorn.

Som utskottet ser det fordrar den ambitionshöjning som utskottet här angivit för den ekonomiska politiken starkare styrmedel och en i jämförelse med i dag mer målmedveten inriktning av den ekonomiska politiken.

Åtgärder som måste vidtas omedelbart eller påbörjas inom de närmaste åren är följande:

- Omläggning av skatteskalorna till förmån för de vanliga inkomsttagarna. Matmomsen måste slopas.

- Ett program för arbete åt alla bör upprättas som omfattar både näringslivet och den offentliga sektorn. En allmän arbetstidsförkortning till 6 timmars arbetsdag bör genomföras.
- För en nödvändig förändring av makt- och ägandestrukturer i samhället måste en nationalisering av affärsbanker, investmentbolag, finansbolag, kreditinstitut, privata försäkringsbolag och viss nyckelindustri genomföras.
- Ett regionalpolitiskt program med inriktning mot de mest utsatta regionerna måste upprättas. För ett genomförande krävs stark styrning av investeringarna.
- Ett politiskt fackligt råd bör inrättas för att ange riktlinjerna för investeringspolitiken och den teknologiska utvecklingen.

Sett i längre perspektiv är det nödvändigt att samhällets resurser stärks om det skall vara möjligt att fullfölja en ekologiskt inriktad ekonomisk politik.

En sådan politik kräver emellertid långsiktiga och målmedvetna satsningar med främst en styrning av investeringsverksamheten. Bl.a. från denna synpunkt bör man enligt utskottets uppfattning överväga förslaget i motion Fi227 (vpk) om att inrätta samhällsfonder med demokratiskt valda styrelser. Fonderna skall finansieras genom beskattning av produktion, vinster och stora förmögenheter. En central riksfond skall finnas för att få till stånd stora samhällsnyttiga projekt. Dessutom bör 24 länsfonder inrättas. Dessa skall användas dels för att skapa arbetstillfällen genom investeringar i nya samhällsägda företag, dels för att stödja kooperativa och löntagarägda företag. I båda fallen beslutar länsfonden om investeringarna. Vidare skall en viss del av länsfonden användas för att investera i befintliga privata företag efter beslut av de lokala fackföreningarna.

Utskottet föreslår mot denna bakgrund att en utredning tillsätts med uppgift att senast år 1989 lägga fram ett förslag till fondsystem inför 1990-talet.

Sammanfattningsvis vill utskottet understryka kravet på en förändrad inriktning av den ekonomiska politiken. En förnyelse måste ske av den svenska arbetarrörelsen. Rörelsen måste återerövra sin historiska roll som bärare av ett samhälleligt alternativ till kapitalismen. Den måste forma ett nytt ekonomiskt tänkande. En sådan förnyelse nödvändiggörs av samhällets själva utveckling och den politiska situationen.

Med hänvisning till vad utskottet anfört tillstyrker utskottet här aktuella yrkanden i motionerna Fi214 (vpk), Fi219 (vpk), Fi227 (vpk) och motion Fi308 av Jörn Svensson (vpk).

Utskottet avstyrker således det förslag till ekonomisk politik som läggs fram i finansplanen liksom förslagen i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp), Fi220 (c) och Fi224 av Alf Svensson (c), i här berörda delar.

dels att utskottets hemställan under 1 a) bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*

a) att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 1 och motionerna 1987/88:Fi220 yrkande 1, 1987/88:Fi223 yrkande 1, 1987/88:Fi224 yrkande 2 och 1987/88:Fi232

yrkandena 1 och 3 godkänner vad som förordas i motionerna 1987/88:Fi214 yrkandena 1, 5–8, 10 och 11, 1987/88:Fi219, 1987/88:Fi227 samt 1987/88:Fi308 och som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 b)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 30 börjar med "Utskottet delar motionärernas uppfattning att" och på s. 31 slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Den ekonomiska politikens mål har i Sverige sedan länge varit full sysselsättning, stabilt penningvärde, hög ekonomisk tillväxt, jämn fördelning av levnadsstandarden och balans i utrikesbetalningarna. Utskottet anser att dessa mål är riktiga men de måste kompletteras med mål som ren miljö, resurshänsyn samt regional balans. För en långsiktig ekonomisk utveckling krävs att alla dessa mål beaktas.

Det måste slås fast att en ökad ekonomisk standard inte definitionsmässigt är samma sak som en ökad livskvalitet. Ofta kan värdet av en arbetstidsförkortning, bättre arbetsmiljö, trygghet på arbetsmarknaden, orörd natur liksom värdet av att få bo kvar på sin hemort ge en högre välfärd än en ekonomisk standardhöjning och därmed vara att föredra framför en ökad tillväxt.

Utskottet anser att miljöhänsyn måste få genomslag i den ekonomiska politiken. Producenter och konsumenter måste känna de verkliga kostnaderna för produktionen. Andra än producenterna och konsumenterna får i dag bära de kostnader som miljöföroreningarna orsakar i form av minskad skogstillväxt, vårdkostnader, produktionsbortfall och korrosion. Producenten måste belastas för dessa kostnader genom att betala miljöavgifter. Därmed kommer marknadspriset på ett bättre sätt att spegla den verkliga produktionskostnaden. På detta sätt kan också den ekonomiska politiken användas för att minska samhällets kostnader för miljöutsläpp genom att avgifterna stimulerar till minskade utsläpp. En sådan inriktning ger förutsättningar för en varaktig ekonomisk tillväxt.

Vad utskottet här anfört innebär att utskottet biträder förslagen i motionerna Fi220 (c) yrkande 3 och Fi 225 (c).

Fördelningspolitikens inriktning

En förutsättning för en stabil ekonomi är att välståndet fördelas på ett rättvist sätt. Alla måste ha en ekonomisk grundtrygghet. Detta gäller särskilt vid ålderdom, sjukdom, handikapp och arbetslöshet.

Den allmänna försäkringen har mer och mer blivit en försäkring mot inkomstbortfall. Grundskyddet har relativt sett försvagats. Skillnaderna i förmåner har ökat. Människor utan förvärvsinkomst hamnar vid sidan av de flesta försäkringsförmåner. Detta gäller inte minst de många som ställs utan arbete och på så sätt får ett svagare socialförsäkringsskydd. Utskottet anser

att trygghetssystemet i större utsträckning måste byggas upp enligt grundtrygghetsprincipen.

Utskottet vill, i likhet med vad som anförs i motion Fi220 (c), framhålla nödvändigheten av att man i reformarbetet lägger särskild vikt vid utsatta gruppers behov. Det gäller inte minst utvecklingen av vården, där bl.a. friåret i sjukvården bör bevaras och där en utveckling av personalens situation kan ge grund för såväl ökad effektivitet som kvalitet för de vårdsökande.

En sänkning av marginalskatterna är angelägen och nödvändig. En sådan åtgärd måste kombineras med fördelningspolitiska insatser. Avgörande skattepolitiska åtgärder härvidlag är en sänkning av matmomsen och en effektiv kommunal skatteutjämning. Det är vidare viktigt att minska den statliga inkomstskatten också för låginkomsttagare.

Utskottet anser det också vara angeläget att förbättra ungdomarnas situation. Viktiga insatser här är en utveckling av det studiesociala systemet och en stimulans för byggande av ungdomsbostäder.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Fi220 yrkandena 3 och 5, Fi224 yrkande 1 samt Fi225 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 b) bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
b) att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi220 yrkandena 3 och 5 samt 1987/88:Fi225 och med anledning av motion 1987/88:Fi224 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 b)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 31 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "yrkande 5" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av detta förslag anföra följande. En framtida skattereform bör enligt utskottets mening innehålla en slopad matmoms, främst av fördelningspolitiska skäl. Olika finansieringar av reformen bör övervägas. Det kan lösas inom ramen för den översyn av skattesystemet som nu pågår. I motsats till vad som anförs i motion Fi220 (c) anser utskottet dock att en finansiering utanför mervärdeskatteområdet är att föredra. Det är angeläget att nödvändighetsvaror inte drabbas av höjd skatt.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Fi220 (c) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 b) bort ha följande lydelse:

1. beträffande *de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken*
b) att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi220 yrkande 3, 1987/88:Fi224 yrkande 1 och 1987/88:Fi225 samt med anledning av

motion 1987/88:Fi220 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

5. Lönebildningen (mom. 2)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "När utskottet" och på s. 33 slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Förslagen i den s.k. SAMAK-rapporten innebär i korthet att arbetstagare, arbetsgivare och regering förhandlar om löner, skatter, bidrag och priser, investeringar m.m. Riksdagens uppgift reduceras till att i efterhand godkänna vad som redan har överenskommits.

Utskottet vill med anledning härav anföra följande. Statsmakternas huvudsakliga uppgift inför löneförhandlingarna är att lägga fast stabila förutsättningar genom den allmänna ekonomiska politiken. Särskilt viktigt är det att skapa förtroende hos parterna för att den ekonomiska politiken leder till en låg prisökningstakt. Det kan i och för sig vara lämpligt att regeringen diskuterar dessa allmänna förutsättningar med parterna. Sådana diskussioner bör emellertid endast innebära informationsutbyte om hur man på skilda håll ser på det ekonomiska läget. Det är viktigt att regeringen redovisar sin bedömning av storleken på det "samhällsekonomiska utrymmet" och andra betydelsefulla förutsättningar i god tid inför förhandlingarna. Att under pågående förhandlingar eller omedelbart före förhandlingarna ge skiftande besked, på det sätt regeringen gjort under senare år, skapar enbart osäkerhet eller förväntningar som sedan kanske inte kan infrias.

Utskottet anser att lönebildningen bör avgöras av arbetsmarknadens parter i fria förhandlingar utan direkt inblandning av statsmakterna. Utskottet avvisar således bestämt de tankar på en förhandlad inkomstpolitik som framförs i den s.k. SAMAK-rapporten. Detta bör riksdagen med anledning av motion Fi206 (fp) som sin mening ge regeringen till känna.

I motion Fi220 (c) redovisas en rad förslag till åtgärder för att få ned kostnads- och löneökningstakten. Enligt motionärerna är incitamenten för att uppnå samhällsekonomiskt acceptabla löneökningar alltför svaga.

Utskottet anser, i likhet med motionärerna, att vissa åtgärder bör vidtas för att underlätta tillkomsten av löneavtal på en nominellt låg nivå som ändå medger en reallöneökning. En väsentlig åtgärd för en sådan politik är att sänka marginalskatterna. Vidare bör arbetslöshetsförsäkringen reformeras så att parterna själva i större grad via högre avgifter får bära kostnaderna för den högre arbetslöshet som alltför höga löneavtal kan orsaka. Statens andel av arbetslöshetsförsäkringens finansiering bör därför minska.

Det är också angeläget att det tillgängliga löneutrymmet inte intecknas genom höjningar av arbetsgivaravgifter eller skatter. Den offentliga konsumtionen måste begränsas för att ge utrymme för reallöneökningar. Det bör stå parterna fritt att själva avgöra på vilket sätt de vill ta det tillgängliga utrymmet i anspråk.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Fi220 (c) yrkande 4 bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *lönebildningen*

att riksdagen med anledning av motionerna 1987/88:Fi206 och 1987/88:Fi220 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förhandlad inkomstpolitik och lönebildning,

6. Lönebildningen (mom. 2, motiveringen)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser att den del av utskottets yttrande som på s. 32 börjar med "Utskottet konstaterar" och på s. 33 slutar med "yrkande 4" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar inte motionärernas uppfattning att en framtida skattereform måste innebära marginalskattesänkningar och en begränsning av den offentliga konsumtionen för att ge utrymme för reallöneökningar. Utskottet anser att sådana förslag är inslag i en inkomstpolitik som inte bör genomföras. En sådan politik tjänar endast till att minska arbetsgivarnas ansvar för att betala skäliga löneförbättringar. Att ersätta uteblivna löneökningar med skattesänkningar minskar möjligheterna att finansiera den gemensamma sektorns verksamhet och eventuellt tillkommande reformer. Detta är en orättfärdig fördelningspolitik eftersom de sämst ställda har den relativt största nyttan av en utbyggd och väl fungerande gemensam sektor.

Utskottet kan därför inte ställa sig bakom motion Fi220 (c) yrkande 4.

7. Utgiftsram för löneökningar (mom. 3)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Den offentliga" och slutar med "samt Fi229" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser att förhandlingar som rör statens anställda måste utgå från strikta regler för verksamhetens miniminivå. Annars blir innebörden den att parternas avtal kan förändra även de politiskt fattade besluten om storleken eller omfattningen av en viss verksamhet.

Utskottet har uppmärksammat ett antal exempel på detta. Ett är att regeringen i finansplanen föreslår att riksdagsbeslut om antalet poliser skall kunna upphävas genom regeringsbeslut om löneramen överskrids i avtalsförhandlingarna. Liknande exempel finns inom andra delar av statens förhandlingsområde. Utskottet anser detta vara en oacceptabel hantering.

Systemen måste garantera statens personalrekrytering genom att skillnader i löneökningar inom totalramen tillåts.

Vad utskottet anfört om den offentliga verksamhetens miniminivå med anledning av motionerna Fi222 (c), Fi229 (c) och Fi209 (vpk) bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *utgiftsram för löneökningar*

att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Fi214 yrkande 4 samt med anledning av proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 11 och motionerna 1987/88:Fi209, 1987/88:Fi222 och 1987/88:Fi229 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om den offentliga verksamhetens miniminivå,

8. Utgiftsram för löneökningar (mom. 3)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 35 som börjar med "Den offentliga" och slutar med "samt Fi229" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening innebär en utgiftsram för löneökningar eller ett s.k. cash limit-system att regeringen genom diktat fastställer det "rimliga" löneutrymmet. Överskridanden skall klaras genom "rationaliseringar", dvs. i förekommande fall också nedskärningar eller begränsning av verksamhet. Innebörden av detta blir att regeringen skjuter över ansvaret för beslut om nedskärningar på de anställda och deras fackföreningar samtidigt som den fria förhandlingsrätten sätts ur spel och likalönsprincipen trängs undan. Som utskottet ser det sätter regeringen genom denna åtgärd en ytterligare press på de anställda inom den gemensamma sektorn, utöver den press som redan bristande resurser innebär.

Införandet av ett cash limit-system får konsekvenser ända ned på enhetsnivå på myndigheterna. Det är enligt utskottets mening ett oerhört ingrepp för att minska fackföreningsrörelsens inflytande. Att detta förlamar de anställdas möjligheter att bedriva meningsfulla förhandlingar är en självklarhet.

Utskottet anser också att systemet med en utgiftsram inom t.ex. skolans område kan medföra en ytterligare avrustning av undervisningen trots att detta område i finansplanen anses böra prioriteras. Alternativt blir följden av utgiftsramen att kostnaden för skolan vältras över från staten på kommunerna. Detta kan enligt utskottets mening inte accepteras.

Utskottet tillstyrker med det anförda motion Fi214 (vpk) yrkande 4.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *utgiftsram för löneökningar*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi214 yrkande 4 och 1987/88:Fi209 samt med anledning av proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 11 och motionerna 1987/88:Fi222 och 1987/88:Fi229 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om konsekvenserna av en utgiftsram för löneökningar,

9. Statsskuldspolitiken (mom. 6)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 37 som börjar med "Under 1988" och slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att statsskulden uppgick till drygt 615 miljarder kronor vid årsskiftet 1987-1988. Det är något mindre än vid föregående årsskifte, vilket bl.a. sammanhänger med inbetalningen av pensionsskatt under det gångna året. Sedan 1982 års val har dock statsskulden ökat med 300 miljarder, vilket är något mer än under den närmast föregående sexårsperioden, 1976–1982, då skuldökningen uppgick till 250 miljarder kronor.

Statens utlandsskuld minskade likaledes under 1987 från ca 126 miljarder kronor till knappt 120 miljarder kronor. En bidragande orsak var dollarkursens nedgång. Över hälften av utlandsskulden är placerad i amerikansk valuta.

Utskottet noterar vidare att det minskade upplåningsbehovet under det gångna året skapade vissa problem för riksgäldskontoret, vilket påtalas i motion Fi223 (m). Det kontinuerliga tillflödet till allemanssparandet och kravet att även i övrigt suga upp likviditet från hushållen medförde, att det tidvis var svårt att förse penning- och obligationsmarknaderna med erforderlig mängd statsskuldväxlar och riksobligationer.

I planeringen för 1988 förutses en något minskad upplåning från hushållssektorn. Därmed förskjuts tyngdpunkten i nettoupplåningen till statsskuldväxlar och riksobligationer. Enligt utskottets uppfattning fungerar dessa upplåningsformer smidigt och är dessutom kostnadseffektiva, varför de på avsett sätt bör ges företräde.

Allemanssparande samt premie- och sparobligationer är alla försedda med betydande skattefavörer, och särskilt de båda obligationstyperna är administrativt krävande, vilket ytterligare höjer kostnaderna. Enligt utskottets uppfattning är det svårt att motivera varför just sparande åt staten från hushållens sida skall vara särskilt gynnat i skattehänseende. Sparstimulansen bör i stället ges en mer generell utformning. Huvuddelen av hushållens bidrag till statens upplåning får då lämnas via avkastningsfonder, som i sin tur placerar i bl.a. statspapper med varierande löptider. Sparobligationen bör successivt avvecklas som upplåningsform, och volymen av premieobligationer bör inte öka.

Enligt utskottets mening fungerar statens upplåning numera smidigt, särskilt efter tillkomsten av korta faciliteter på eurodollarmarknaden och den inhemska amerikanska marknaden. Den fortlöpande hanteringen av utlandslånen med bl.a. förtidsinlösen och skuldbytesavtal ger betydande kostnadsreduktioner. Den i finansplanen upprepade normen att staten inte skall nettolåna i utländsk valuta stöds av utskottet och bör ligga fast.

Vad utskottet anfört om statsskuldspolitiken bör riksdagen med anledning av motion Fi223 (m) yrkande 5 som sin mening ge fullmäktige i riksgäldskontoret till känna.

dels att utskottets hemställan under 6 bort ha följande lydelse:

6. beträffande *statsskuldspolitiken*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi223 yrkande 5 som sin mening ger fullmäktige i riksgäldskontoret till känna vad utskottet anfört.

Anne Wibble (fp), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Ett alternativ" och på s. 41 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser mycket positivt på den avreglering som ägt rum på kreditmarknaden de senaste åren. Enligt utskottets mening bör strävan vara att avlägsna också återstående rester av kreditregleringen.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att den under föregående år genomförda utvidgningen av rätten att föreskriva kassakrav till att omfatta andra kreditinstitut än banker inte har utnyttjats i praktiken. Enligt utskottets uppfattning kan i stället konkurrensneutralitet uppnås genom att banker erhåller skälig ränta på kassakravsmedel hos riksbanken.

Utskottet tillstyrker vidare förslaget i motion Fi223 (m) att den fullt genomförda avregleringen bör bekräftas genom att lagen om kreditpolitiska medel ersätts med en regelrätt beredskapslag för extraordinära situationer.

Riksbanken bör också närmare överväga att avskaffa diskontot. Det har mist sin betydelse, och bankerna har under senare tid frigjort sig alltmera från diskontot i sin räntesättning. Bl.a. noteras numera ett slags jämförelseränta i form av STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rates). Enligt utskottets uppfattning borde denna kunna ersätta diskontot där så behövs, och riksbanken skulle därmed kunna avskaffa diskontot.

Valutapolitiken

Riksbanken meddelade hösten 1987 att ett nytt steg i avregleringen av valutapolitiken skulle tas under 1988 genom att begränsad rätt öppnas för svenskar att förvärva utländska aktier. För sådant köp skall emellertid krävas särskilt tillstånd, vilket inhandlas från riksbanken. Som påtalas i motion Fi223 (m), innebär emellertid detta att det fortfarande kommer att finnas en kostnadshöjande ransonering.

Enligt utskottets mening vittnar detta om de svagheter som är förknippade med en partiell och successiv avveckling av valutaregleringen. Valutautlänningar har redan givits rätt att köpa svenska aktier. När nu reciprocitet skall uppnås, befaras störningar i valutaströmmarna. Varje steg i liberaliserande riktning utlöser till en början ett valutautflöde, när en uppdämd efterfrågan skall tillgodoses. Enligt utskottets mening är det därför viktigt att man samtidigt öppnar för strömmar både till och från Sverige. Utskottet delar således den uppfattning som framförs i motionerna Fi223 (m), Fi218 (fp), Fi220 (c) och Fi224 av Alf Svensson (c) att en snabb och fullständig avreglering av valutapolitiken bör genomföras. Därmed skulle tillgodoses även de förslag som framförs i motionerna Fi211 av Per Stenmarck och Rune Rydén (m) och Fi216 av Siw Persson m.fl. (fp).

Slopas förbudet mot svenskars och utlänningars portföljinvesteringar över gränserna, skulle följden utan tvivel bli att Sverige kunde hålla en avsevärt lägre räntenivå med positiva effekter för bl.a. den svenska kostnads- och investeringsutvecklingen.

Sverige genomför sedan snart tre år tillbaka en successiv smygdevalvering.

Det sammanhänger med konstruktionen av den korg med främmande valutor till vars värde kronan är fixerad. Den amerikanska dollarn har här lagts in med dubbel vikt jämfört med dess andel av vår utrikeshandel. Dollarkursens fall har medfört att om man i stället jämför med ett handelsvägt index, har Sverige genomfört en avsevärd devalvering gentemot omvärlden.

Den sjunkande dollarkursen och dess genomslag via valutakorgen i form av en successiv deprecicring leder till att ett extra utrymme uppstår i särskilt exportföretagen, som i den mån det inte stannar där som ökad vinst kan leda till ökad löneglidning, vilket driver på den redan alltför snabba svenska kostnadsutvecklingen.

En del bedömare anser att dollarn nu befinner sig nära sin bottennivå. Volymmässigt har handelsströmmarna i USA redan vänt. Om de förhållandevis gynnsamma handelssiffrorna för november och december 1987 förebådar en omsvängning även värdemässigt, kan dollarn röra sig uppåt igen. För Sveriges del skulle detta betyda att kronan successivt apprecieras både generellt sett och speciellt gentemot D-marken.

I motion Fi223 (m) föreslås att den svenska kronan skall anknytas till det europeiska monetära samarbetet (EMS). Motionärerna anför att det i t.ex. Norge förekommer överväganden om sådan anknytning för den norska kronan. Utskottet anser inte att detta för närvarande är aktuellt för Sverige.

Vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken med anledning av främst motionerna Fi218 (fp) yrkande 1 och Fi220 (c) yrkande 7 bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksbanken till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *kredit- och valutapolitiken*
>
> att riksdagen med avslag på motion 1987/88:Fi214 yrkande 9 samt med anledning av motionerna 1987/88:Fi211, 1987/88:Fi216, 1987/88:Fi218 yrkande 1, 1987/88:Fi220 yrkande 7, 1987/88:Fi223 yrkande 6 och 1987/88:Fi224 yrkande 6 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

11. Kredit- och valutapolitiken (mom. 7)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Hugo Hegeland (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 38 börjar med "Ett alternativ" och på s. 41 slutar med "till känna" bort ha följande lydelse:

Utskottet ser mycket positivt på den avreglering som ägt rum på kreditmarknaden de senaste åren. Enligt utskottets mening bör strävan vara att avlägsna också återstående rester av kreditregleringen.

Utskottet konstaterar med tillfredsställelse att den under föregående år genomförda utvidgningen av rätten att föreskriva kassakrav till att omfatta andra kreditinstitut än banker inte har utnyttjats i praktiken. Enligt utskottets uppfattning kan i stället konkurrensneutralitet uppnås genom att banker erhåller skälig ränta på kassakravsmedel hos riksbanken.

Utskottet tillstyrker vidare förslaget i motion Fi223 (m) att den fullt

genomförda avregleringen bör bekräftas genom att lagen om kreditpolitiska medel ersätts med en regelrätt beredskapslag för extraordinära situationer.

Riksbanken bör också närmare överväga att avskaffa diskontot. Det har mist sin betydelse och bankerna har under senare tid frigjort sig alltmera från diskontot i sin räntesättning. Bl.a. noteras numera ett slags jämförelseränta i form av STIBOR (Stockholm Interbank Offered Rates). Enligt utskottets uppfattning borde denna kunna ersätta diskontot där så behövs, och riksbanken skulle därmed kunna avskaffa diskontot.

Valutapolitiken

Riksbanken meddelade hösten 1987 att ett nytt steg i avregleringen av valutapolitiken skulle tas under 1988 genom att begränsad rätt öppnas för svenskar att förvärva utländska aktier. För sådant köp skall emellertid krävas särskilt tillstånd, vilket inhandlas från riksbanken. Som påtalas i motion Fi223 (m), innebär emellertid detta att det fortfarande kommer att finnas en kostnadshöjande ransonering.

Enligt utskottets mening vittnar detta om de svagheter som är förknippade med en partiell och successiv avveckling av valutaregleringen. Valutautlänningar har redan givits rätt att köpa svenska aktier. När nu reciprocitet skall uppnås, befaras störningar i valutaströmmarna. Varje steg i liberaliserande riktning utlöser till en början ett valutautflöde, när en uppdämd efterfrågan skall tillgodoses. Enligt utskottets mening är det därför viktigt att man samtidigt öppnar för strömmar både till och från Sverige. Utskottet delar således den uppfattning som framförs i motionerna Fi223 (m), Fi218 (fp), Fi220 (c) och Fi224 av Alf Svensson (c) att en snabb och fullständig avreglering av valutapolitiken bör genomföras. Därmed skulle tillgodoses även de förslag som framförs i motionerna Fi211 av Per Stenmarck och Rune Rydén (m) och Fi216 av Siw Persson m.fl. (fp).

Slopas förbudet mot svenskars och utlänningars portföljinvesteringar över gränserna, skulle följden utan tvivel bli att Sverige kunde hålla en avsevärt lägre räntenivå med positiva effekter för bl.a. den svenska kostnads- och investeringsutvecklingen.

Sverige genomför sedan snart tre år tillbaka en successiv smygdevalvering. Det sammanhänger med konstruktionen av den korg med främmande valutor till vars värde kronan är fixerad. Den amerikanska dollarn har här lagts in med dubbel vikt jämfört med dess andel av vår utrikeshandel. Dollarkursens fall har medfört att om man i stället jämför med ett handelsvägt index, har Sverige genomfört en avsevärd devalvering gentemot omvärlden.

Den sjunkande dollarkursen och dess genomslag via valutakorgen i form av en successiv depreciering leder till att ett extra utrymme uppstår i särskilt exportföretagen, som i den mån det inte stannar där som ökad vinst kan leda till ökad löneglidning, vilket driver på den redan alltför snabba svenska kostnadsutvecklingen.

En del bedömare anser att dollarn nu befinner sig nära sin bottennivå. Volymmässigt har handelsströmmarna i USA redan vänt. Om de förhållandevis gynnsamma handelssiffrorna för november och december 1987 förebådar en omsvängning även värdemässigt, kan dollarn röra sig uppåt igen. För

Sveriges del skulle detta betyda att kronan successivt apprecieras både generellt sett och speciellt gentemot D-marken.

Enligt utskottets uppfattning är svängningar av detta slag störande för en så utlandsberoende ekonomi som Sveriges. En fastare punkt att anknyta kronan till erbjuder sig i form av EMS (Europeiska monetära systemet), i vilket flertalet EG-länders valutor ingår. Inom EMS skulle också riksbanken kunna påkalla andra riksbankers stöd för att försvara kronans värde. I Storbritannien och Norge förekommer nu överväganden med sikte på inträde i EMS, vilket ytterligare skulle vidga kretsen av samarbetsländer.

När Sverige i slutet av 1970-talet under trycket av våra stora ekonomiska obalanser utträdde ur valutaormen, utlovades en förnyad anknytning till ett europeiskt valutasamarbete, så snart förutsättningar för detta åter förelåg. Enligt utskottets mening är tiden nu mogen för detta steg.

Vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken med anledning av främst motionerna Fi223 (m) yrkande 6, Fi218 (fp) yrkande 1 och Fi220 (c) yrkande 7 bör riksdagen som sin mening ge fullmäktige i riksbanken till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

> 7. beträffande *kredit- och valutapolitiken*
>
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi223 yrkande 6 och med avslag på motion 1987/88:Fi214 yrkande 9 samt med anledning av motionerna 1987/88:Fi211, 1987/88:Fi216, 1987/88:Fi218 yrkande 1, 1987/88:Fi220 yrkande 7 och 1987/88:Fi224 yrkande 6 som sin mening ger fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört,

12. Kredit- och valutapolitiken (mom. 7)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 38 som börjar med "Som utskottet" och slutar med "stramare finanspolitiken" bort ha följande lydelse:

Utskottet har tidigare pekat på risken med en fortsatt försvagning av bytesbalansen under år 1988, vilket skulle kunna innebära en fortsatt hög inhemsk räntenivå. I *motion Fi220* (c) förordas en stramare finanspolitik för att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan och dämpa påfrestningarna på bytesbalansen.

Som utskottet ser det ökar en omfördelning av ekonomiska resurser till förmån för de mest eftersatta i samhället i och för sig deras efterfrågan, men samtidigt minskar det deras behov av lånefinansierad konsumtion. Genom en kraftfull omfördelningspolitik åstadkoms en åtstramning för dem som berikat sig på den förda ekonomiska politiken eller lever under mycket goda förhållanden. Detta medför att den totala efterfrågan inte behöver stiga dramatiskt, trots att breda grupper i samhället kan få en välförtjänt förbättring av hushållsekonomin.

Det finns också anledning att anta att de lågavlönades ökade efterfrågan i första hand inriktas på att kvalitativt förbättra mat- och bostadskonsumtio-

nen. Denna efterfrågan har ett mycket lågt importinnehåll.

Vidare kan åtgärder mot utlandsinvesteringar och en offensiv politik för utbyggnad av infrastruktur och industri öka investeringarnas andel av tillväxten. En likviditetsindragning från företagen till förmån för en långsiktig utbyggnad av den gemensamma sektorn ger på sikt också en efterfrågan som i högre grad riktar sig mot den inhemska marknaden, vilket i sin tur minskar behovet av en höginäntepolitik.

Med hänvisning till det anförda avvisas den politik som föreslås i motion Fi220 (c).

dels att den del av utskottets yttrande på s. 39 som börjar med "Utskottet vill" och slutar med "mycket snabbt" bort ha följande lydelse:

I motsats till vad som hävdas i *motion Fi232* (m) anser utskottet att diskontot bör återfå en större betydelse för räntesättningen, och att räntegleringen bör återinföras. De åtgärder som vidtagits för att begränsa den gråa lånemarknadens expansion har inte varit tillräckliga, varför ytterligare åtgärder bör vidtas med detta syfte. Under en period av sjunkande reallöner har den lånefinansierade konsumtionen tilltagit, vilket innebär att framtida köpkraft tas i anspråk för amorteringar och räntebetalningar. Dessutom tvingas människor, beroende på olika ekonomiska resurser och relationer till långivare, att ta lån under mycket olika villkor till nackdel för de sämst bemedlade.

De mycket höga vinsterna inom näringslivet har under flera år medfört att ökade ekonomiska resurser kommit till användning för annat än för produktiva investeringar. Detta har bl.a. medfört en offensiv marknadsföring av olika lån – många med mycket oförmånliga villkor för låntagarna. Därutöver har också likvida medel satsats på spekulation i fastigheter, på börsen och i options- och terminsaffärer.

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 40 börjar med "Företrädare för" och på s. 41 slutar med "och valutakursutvecklingen" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser i likhet med motion Fi214 (vpk) att den långtgående avreglering av valutapolitiken som genomförts under 1980-talet bör återtas. Därutöver bör vissa skärpningar vid tillämpningen av förordningarna ske med avsikt att begränsa bl.a. utlandsinvesteringarna och utlänningars möjlighet att köpa aktier i svenska bolag. Detta skall ses som ett led i en strävan att motverka den transnationalisering av den svenska ekonomin som nu äger rum i snabb takt och på storfinansens villkor. Utskottet avstyrker med det anförda motionerna Fi211 (m) och Fi216 (fp).

dels att den del av utskottets yttrande på s. 41 som börjar med "Det fortsatta" och slutar med "sättas in" bort utgå,

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 41 börjar med "I *motion Fi214*" och på s. 42 slutar med "yrkande 9" bort ha följande lydelse:

I *motion Fi214* (vpk) anförs att arbetarrörelsen måste formulera ett program för att motverka de problem som en ökad transnationalisering för med sig.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att detta är en angelägen

uppgift, om arbetarrörelsen skall kunna stå fri och obunden gentemot den ekonomiska planering som kapitalet bedriver över huvudet på såväl folk som nationalstater och dessas valda regeringar.

En sådan politik måste med nödvändighet innebära att den inhemska marknaden får en ökad betydelse. Samtidigt bör dock strävan vara att öka länderspridningen i utrikeshandeln. Ett avståndstagande till en fortsatt transnationalisering står inte i motsättning till ökat internationellt samarbete eller till fri handel mellan länder.

Vad utskottet här anfört om transnationalisering av företag bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *kredit- och valutapolitiken*

att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi214 yrkande 9 och med avslag på motionerna 1987/88:Fi211, 1987/88:Fi216, 1987/88:Fi218 yrkande 1, 1987/88:Fi220 yrkande 7, 1987/88:Fi223 yrkande 6 samt 1987/88:Fi224 yrkande 6 som sin mening ger regeringen och fullmäktige i riksbanken till känna vad utskottet anfört om kredit- och valutapolitiken,

13. Avveckling av löntagarfonderna (mom. 9)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 42 börjar med "Utskottet vill" och på s. 43 slutar med "och 3" bort ha följande lydelse:

Löntagarfonderna är ett hot mot marknadsekonomin. De måste därför avskaffas. Denna avveckling skall ske snabbt och vara definitiv.

Vid avvecklingen måste dock vissa restriktioner beaktas.

1. Avvecklingen skall stärka möjligheterna att uppnå centrala mål för den svenska ekonomin genom att stimulera till ett brett individuellt sparande.

2. Avvecklingen får inte leda till att kurserna på aktiebörsen utsätts för ett kraftigt fall.

Det första och viktigaste steget i avvecklingen bör enligt utskottets mening vara att fondskatterna upphävs och att fondbyråkratin i form av styrelser och kanslier befrias från sina arbetsuppgifter. Detta bör ske redan den 1 juli 1988.

Vinstskatt skall inte tas ut för år 1987 och senare. Denna skatt har lett till många orimligheter, men genom avvecklingen begränsas dessa till att avse inkomståren 1984–1986 (eller motsvarande verksamhetsår). Skulle företag till följd av orimligheter i vinstskattens konstruktion komma i stora svårigheter bör särskilda åtgärder övervägas.

Den särskilda löneskatten på 0,2 % skall avvecklas fr.o.m. andra halvåret 1988.

Enligt utskottets mening bör löntagarfondernas tillgångar främst användas för att stimulera det frivilliga individuella sparandet i svensk ekonomi. Omvandlingen av fondernas tillgångar från kollektivt ägande till individuellt ägande bör ske på följande sätt:

- För alla som är berättigade att delta i allemanssparandet, drygt 6,5 miljoner personer, framräknas en andel i fondtillgångarna. Det exakta beloppet fastställs när fonderna skiftas ut. Värdet på varje andel maximeras dock till 1 200 kr.
- Fondandelen utgår i form av en sparpremie till personer som under en tvåårsperiod efter avvecklingsbeslutet deltar i allemansfondsparandet. För att erhålla en fondandel krävs att minst 2 400 kr. sparas.

De medel som inte tas i anspråk för sparpremier enligt ovan bör användas för att på andra sätt stimulera tillväxten och sparandet i svensk ekonomi. Medel bör avsättas till fristående stiftelser med syfte att finansiera forskning vid främst universitet och högskolor, bl.a. miljöstrategisk forskning. De bör också användas för att stimulera ett långsiktigt bundet sparande till egen bostad eller för pensionsåldern. Någon del av fondmedlen kan också överföras till det egentliga ATP-systemet.

Genom att fondtillgångarna i första hand används för att stimulera till individuellt riskvilligt sparande tas ett viktigt steg i riktning mot ett breddat enskilt ägande i näringslivet.

Preciseringen av hur fondmedlen slutligt skall skiftas bör bli föremål för utredning och beslut senast våren 1990. Fram till dess måste en interimistisk förvaltning ske. Utskottet anser att denna bör handhas av en särskild avvecklingsnämnd.

Avslutningsvis vill utskottet anföra följande.

Det har riktats skarp och berättigad kritik mot tillvägagångssättet när löntagarfonderna infördes. Myndigheter och organisationer fick inte möjlighet att förutsättningslöst granska löntagarfondsförslaget på remisstadiet. Även lagrådet har kritiserat handläggningen. Regeringen drev igenom löntagarfonderna utan att på ett tillfredsställande sätt utreda de konstitutionella grunderna. Utskottet instämmer i den uppfattning som redovisas i den avvikande meningen som har fogats till konstitutionsutskottets yttrande, KU 1983/84:2 y.

Frågan har förts inför internationell domstol i syfte att få klarlagt om löntagarfonderna är förenliga med svensk grundlag och internationella konventioner som Sverige har anslutit sig till.

När fonderna avskaffas, upphör det förfarande som är konstitutionellt tvivelaktigt; att ekonomiska tillgångar utan ersättning tas i anspråk för att överföra ägarmakt till de fackliga organisationerna.

Eventuella konsekvenser av rättsliga utslag till följd av pågående mål får självfallet bäras av staten.

Utskottets uppfattning i denna fråga innebär att utskottet biträder de krav på avveckling av löntagarfonderna som framförs i här aktuella motioner.

Med hänvisning till vad utskottet har anfört angående hur avvecklingen skall verkställas avstyrker utskottet motion Fi226 yrkandena 2 och 3.

dels att utskottets hemställan under 9 bort ha följande lydelse:

9. beträffande *avveckling av löntagarfonderna*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi201, 1987/88:Fi204 och 1987/88:Fi213 och med anledning av motion 1987/88:Fi226

yrkande 1 samt med avslag på motion 1987/88:Fi226 yrkandena 2 och 3 hemställer om förslag hos regeringen om ett snabbt avskaffande av löntagarfonderna,

14. Vinstandelssystem (mom. 10)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 43 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

Utskottet får med anledning härav anföra följande. Regeringen genomdrev våren 1987 försämringar i den skattemässiga behandlingen av anställdas vinstandelar, som därvid i stort sett kom att jämställas med lön. Enligt utskottets mening är detta fel.

För det första är vinstandelar till skillnad från lön osäkra. Den anställde vet inte förrän i efterhand om det blir någon vinst och hur stor en eventuell vinstandel blir. För det andra kan den anställde inte omedelbart disponera vinstandelen, eftersom denna är bunden i minst fem år. För det tredje bestäms vinstandelen inte i löneförhandlingar mellan företagsledning och fackliga organisationer utan beslutas av ägarna i enlighet med aktiebolagslagens regler om disposition av vinsten.

Utskottet anser i likhet med motionärerna att vinstandelssystem har gynnsamma effekter för samhälle, näringsliv och anställda. För att stimulera och underlätta en fortsatt utveckling av vinstandelssystem bör därför inte vinstandelar beläggas med socialavgifter. Därutöver bör ytterligare lättnader i skatteregler övervägas för att stimulera tillkomsten av vinstandelssystem.

Vad utskottet här anfört innebär således att utskottet biträder förslagen i motionerna Fi205, Fi208 yrkande 1, Fi217, Fi218 yrkande 2, Fi231 yrkande 1 och Fi613 yrkande 8.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *vinstandelssystem*

att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi205, 1987/88:Fi208 yrkande 1, 1987/88:Fi217, 1987/88:Fi218 yrkande 2, 1987/88:Fi231 yrkande 1 och 1987/88:Fi613 yrkande 8 samt med anledning av motion 1987/88:Fi226 yrkande 4 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att avskaffa socialavgifter på vinstandelar,

15. Utnyttjande av investeringsfonderna m.m. (mom. 11)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp) och Hugo Hegeland (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Regeringen har" och slutar på s. 44 med "aktuella motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

Investeringsfonderna tillskapades ursprungligen som ett konjunkturpolitiskt medel. Efter flera års erfarenheter framstår det emellertid som

uppenbart att den typen av konjunkturell styrning inte är effektiv. Under många år var därför investeringsfonderna generellt frisläppta och utgjorde en skattestimulans för investeringar. För närvarande råder ett partiellt frisläpp av investeringsfonderna. Dessa är sålunda fria för byggnadsinvesteringar endast utanför storstadsområdena samtidigt som det är möjligt att utnyttja fonderna för maskininvesteringar bara i stödområdet. Vidare får företagen ta i anspråk investeringsfonder för miljöinvesteringar. Utskottet anser inte att det finns skäl att begränsa utnyttjandet av investeringsfondsmedel. Det är t.ex. uppenbart att för många mindre och medelstora företag är det främst investeringar i maskiner, som är nödvändiga om företagen skall kunna expandera. Fonderna borde även vara tillgängliga för satsningar på forskning och utveckling.

Frågan om investeringsfondernas framtid prövas för närvarande i den pågående översynen av företagsbeskattningen. I avvaktan härpå bör enligt utskottets mening de allmänna investeringsfonderna och investeringsreserverna vara generellt frisläppta.

Utskottet tillstyrker med det anförda motionerna Fi202, Fi218 yrkande 4, Fi221, Fi223 yrkande 3 och Fi230 yrkande 1. Därmed tillgodoses även de motioner i vilka krävs ett frisläpp av investeringsfonderna i vissa delar av landet utifrån regionalpolitiska motiveringar.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

> 11. beträffande *utnyttjande av investeringsfonderna m.m.*
> att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi202, 1987/88:Fi203, 1987/88:Fi218 yrkande 4, 1987/88:Fi221, 1987/88:Fi223 yrkande 3 och 1987/88:Fi230 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1987/88:Fi324 yrkande 2 och 1987/88:Fi618 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om ett generellt frisläpp av investeringsfonderna och investeringsreserverna,

16. Utnyttjande av investeringsfonderna m.m. (mom. 11)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 43 börjar med "Regeringen har" och slutar på s. 44 med "aktuella motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns det skäl att ifrågasätta investeringsfondernas allmänna roll i ekonomin. Uppenbart är att investeringsfonderna innebär ett gynnande av stora företag. De regionalpolitiska effekterna är inte entydiga.

I motionerna Fi324 och Fi618 pekas på problem som kan uppstå för utsatta orter utanför det regionalpolitiska stödområdet när reglerna tillämpas på det sätt som nu sker. Motionärerna exemplifierar med områden i sydöstra Sverige, Hälsingland och västra Gästrikland. Enligt utskottets mening finns ytterligare områden där det är motiverat att släppa investeringsfonderna fria av regionalpolitiska skäl.

Det finns som utskottet ser det skäl att tillämpa en generös praxis när det

gäller frisläpp av investeringsfondsmedel i regionalt utsatta områden också utanför nuvarande stödområde, i Bergslagsregionen och i sydöstra delen av Sverige. Också branschskäl bör i viss mån motivera frisläpp.

Vad utskottet nu anfört bör ges regeringen till känna. Motionerna Fi324 och Fi618 är härmed tillgodosedda.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

> 11. beträffande *utnyttjande av investeringsfonderna m.m.*
> att riksdagen med avslag på motionerna 1987/88:Fi202, 1987/88:Fi203, 1987/88:Fi218 yrkande 4, 1987/88:Fi221, 1987/88:Fi223 yrkande 3 och 1987/88:Fi230 yrkande 1 samt med anledning av motionerna 1987/88:Fi324 yrkande 2 och 1987/88:Fi618 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om regionala frisläpp av investeringsfonder,

17. Förnyelsefonderna (mom. 12)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Utskottet får" och slutar med "motion Fi207" bort ha följande lydelse:

Utmärkande för de nuvarande förnyelsefonderna är att de inte kommer alla till del. Anställda i företag med stora vinster har goda möjligheter att komma i åtnjutande av fonderna. Däremot får de som arbetar i företag med stora behov men låga vinster inget utbyte av förnyelsefonderna. Detsamma gäller för anställda i den offentliga sektorn som står helt utanför fondsystemet. Förnyelsefonderna bidrar härigenom till att underbygga de stora skillnader som redan föreligger.

I motion Fi207 anvisar vänsterpartiet kommunisterna en väg att komma till rätta med detta problem. Denna möjlighet bör enligt utskottets mening tas till vara. I överensstämmelse med motionärernas förslag bör företagen åläggas att göra ytterligare fondavsättningar men denna gång till en gemensam förnyelsefond som inte är företagsanknuten. Riksdagen bör enligt utskottets mening hos regeringen begära förslag om en utbyggnad av förnyelsefonderna på det sätt som anges i motion Fi207 (vpk). I den nya fondens styrelse skall de fackliga organisationerna innehа en majoritet av platserna. Ungefär hälften av fondens medel bör användas för teknisk-humanistisk vuxenutbildning varvid särskild prioritet bör ges åt dem som har mindre än tio års skolgång.

Det får ankomma på regeringen att i överensstämmelse med dessa riktlinjer utforma mer detaljerade föreskrifter för ett sådant fondsystem. Vad utskottet anfört bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

> 12. beträffande *förnyelsefonderna*
> att riksdagen med bifall till motion 1987/88:Fi207 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om en utbyggnad av fondsystemet,

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "motion Fi210" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar den uppfattning som framförs i motion Fi210 att det för en effektiv inflationsbekämpning är viktigt att ha en ingående kunskap om de bestämmande faktorerna i prisbildningen, särskilt med tanke på att både regeringen och de borgerliga partierna felaktigt framhäver lönerna som orsak till inflationen.

Av särskild vikt är att studera sambandet lön-pris-profit och de illusioner om den perfekta marknadsekonomin som odlas av de borgerliga partierna och borgerliga ekonomer. Förhållanden som konkurrensbegränsning, marknadsuppdelning, monopolprissättning och anpassning till andra aktörers prissättning bör studeras ingående. Dessutom bör räntepolitiken och dess allmänna inverkan på investeringar och de mycket starka kraven på snabb och hög avkastning på insatt kapital granskas. Kapitalägarnas ständiga strävan att maximera profitkvoten, oavsett stora samhällsekonomiska kostnader för arbetslöshet och kapitalförstöring, leder till att priserna stiger trots en god produktivitetsutveckling. Produktionens koncentration till vissa regioner, transnationaliseringen och därav orsakade transport- och distributionskostnader bör också granskas.

Utskottet är av samma mening som motionären att en utredning bör tillsättas för att granska här redovisade frågor rörande prisbildningen.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. beträffande *utredning om prisbildningen*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Fi210 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

19. Utredning om prisbildningen (mom. 13, motiveringen)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser att den del av utskottets yttrande på s. 44 som börjar med "Utskottet delar" och slutar med "motion Fi210" bort ha följande lydelse:

Enligt utskottets mening finns redan den kunskap om de bestämmande faktorerna i prisbildningen som motionären efterlyser. En stor mängd både teoretiska och empiriska studier har genomförts inom detta område. Utskottet anser därför inte att den begärda utredningen bör tillsättas. Utskottet avstyrker motion Fi210.

20. Avskaffande av prisregleringen (mom. 14)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 45 som börjar med "Utskottet behandlade" och slutar med "aktuella motionsyrkanden" bort ha följande lydelse:

I motionerna framförs stark kritik mot regeringens ständigt återkommande förlängningar av prisregleringslagen och införande av prisstopp.

Det råder i dag en bred enighet om att ett långvarigt prisstopp får betydande negativa verkningar på möjligheterna att utnyttja våra produktionsresurser effektivt. Samtidigt hämmas kapitalbildningen, dvs. den nödvändiga utbyggnaden av vår produktionskapacitet, om prisregleringar utnyttjas som ett ständigt återkommande inslag i den ekonomiska politiken. Redan denna insikt om prisregleringars skadeverkningar borde leda till att prisstopp eller andra former av prisregleringar utnyttjas endast när riket befinner sig i ett akut krisläge. Detta är också orsaken till att den allmänna prisregleringslagen utformats som en beredskapslag.

I en gemensam reservation till utskottets betänkande om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (FiU 1987/88:3) underströk representanter för moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern att prisregleringslagen inte bör utnyttjas som ett ständigt återkommande medel i den ekonomiska politiken. I reservationen hänvisar man till den starka kritik mot att använda prisregleringen som ett stabiliseringspolitiskt medel som har framförts av både konjunkturinstitutet och näringsfrihetsombudsmannen i remissvar på utredningen Ny prisregleringslag (Ds Fi 1987:5).

Utskottet delar helt denna uppfattning, som nu återkommer i här aktuella motioner. Utskottet tillstyrker sålunda motionerna.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

> 14. beträffande *avskaffande av prisregleringen*
>
> att riksdagen med bifall till motionerna 1987/88:Fi218 yrkande 3, 1987/88:Fi220 yrkande 6, 1987/88:Fi223 yrkande 4 och 1987/88:Fi228 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om att upphäva tillämpningen av de delar av den allmänna prisregleringslagen som nu är i kraft,

21. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 15)

Lars Tobisson, Rune Rydén och Hugo Hegeland (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med rubriken "Budgetutvecklingen" och på s. 55 slutar med "ramstyrning fullföljas" bort ha följande lydelse:

Inledning

Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har i sina motioner redovisat en politik som i viktiga delar sammanfaller. Denna allmänna

inriktning bör enligt utskottets mening läggas till grund för budgetpolitiken.

Den privata konsumtionen bör hållas tillbaka genom stimulanser för hushållssparandet och begränsningar i vissa transfereringar, inte – som i regeringens politik – genom skattehöjningar. En målsättning måste vara att sänka skattetrycket. Av stor betydelse för hushållssparandet är den stimulans för ökat sparande som förslaget om avveckling av löntagarfonderna innebär.

I anslutning till de tre partiernas gemensamma motion om familjepolitiken har i likalydande avsnitt i de tre partiernas ekonomiska motioner presenterats en finansiering av förslaget till vårdnadsbidrag. Statsbidraget till kommunerna för barnomsorg reduceras med motsvarande 12 000 kr. per år och heltidsplats för varje barn på daghem. Vidare förordas avdragsrätt för barnomsorgskostnader och beskattning av vårdnadsbidraget. Resterande finansiering sker genom sänkt schablonavdrag och utebliven kompensation till kommunerna avseende garantibeskattningen och beskattningen av juridiska personer. Utskottet instämmer i förslagen och finner dem väl ägnade att skapa ökad valfrihet i barnomsorgen.

Utskottet ansluter sig vidare till de tre partiernas gemensamma strävan att öka inslaget av egenavgifter i finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet delar uppfattningen att ökade krav kan ställas på de statliga affärsverkens förräntning av statskapitalet. En sådan skärpning ger bestående positiva budgeteffekter. Det är vidare angeläget att genom utförsäljning av statliga företag till ägare som är bättre lämpade att driva företag minska statsskulden och därigenom räntebelastningen på budgeten.

De allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern redovisar i sina partimotioner skulle på ett bättre sätt än regeringens förslag lägga en stabil grund för den ekonomiska politiken.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Budgetpolitiken spelar, som framhålls i motion Fi223 (m), en central roll i arbetet på att uppnå ökad valfrihet, högre tillväxt och tryggare välfärd i framtiden. Den fortgående ökningen av såväl statsbudgetens inkomst- som dess utgiftssida i förhållande till bruttonationalprodukten måste brytas. Enligt utskottets mening är det nödvändigt att både skattetrycket och den offentliga utgiftsandelen sänks.

Budgetpolitiken bör inriktas på att de offentliga finanserna skall vara i balans. Detta mål måste ses över en konjunkturcykel. Som utgångspunkt skall gälla, att offentliga underskott bör bemötas med utgiftssänkningar och offentliga överskott hanteras med skattesänkningar, vilket i sin tur förutsätter ett tillräckligt stort sparande i den privata sektorn.

För att en successiv sänkning av skattetrycket skall vara möjlig måste de offentliga utgifternas andel av BNP löpande sänkas. Att en sådan utveckling är fullt möjlig visar bl.a. utvecklingen 1982–1987, då de offentliga utgifternas andel av BNP successivt sänktes från 67,4 % till 62,6 %.

Utskottet anser, i överensstämmelse med vad som framhålls i motion Fi223 (m), att skattetrycket i genomsnitt bör sänkas med ca en procentenhet per år. Om tillväxten av totalproduktionen (BNP) blir 2,0–2,5 % i genomsnitt per år, måste ökningen av de totala offentliga utgifterna i fasta priser begränsas till 0,5–1,0 % per år.

En sådan inriktning av budgetpolitiken förutsätter avregleringar och avmonopoliseringar av den offentliga verksamheten så att nödvändiga besparingar därigenom kan göras samtidigt som ett tillräckligt utrymme för att klara också nytillkommande offentliga utgiftsbehov skapas.

Utskottet ansluter sig till det förslag till statsbudget för det kommande budgetåret som framförs i motion Fi223 (m) och som innebär en utgiftsnivå som ligger 13,9 miljarder kronor lägre jämfört med regeringens förslag. Av dessa utgiftsminskningar är 5,7 miljarder kronor av mer eller mindre engångskaraktär, t.ex. utförsäljning av statliga företag.

Utskottet delar också motionärernas uppfattning att skatteintäkterna för nästa budgetår bör vara 5 miljarder kronor mindre än vad regeringen utgått ifrån. Det kassamässiga underskottet skulle därmed bli nästan 10 miljarder kronor lägre än det av regeringen föreslagna. Därtill kommer en beräknad ökning av skatteinkomsterna med ca 0,4 miljarder kronor genom marginalskattesänkningarnas effekter på bl.a. arbetsutbudet. Utskottet förordar att denna budgetpolitik genomförs.

Den av utskottet förordade budgetpolitiken innebär att finanspolitikens inriktning framstår som något stramare för budgetåret 1988/89 än för helåret 1989. Den närmare avvägningen av finanspolitiken under senare hälften av 1989 får anstå till behandlingen av budgeten för nästkommande budgetår. Då föreligger också bättre förutsättningar att bedöma konjunktursituationen.

Tonvikten i budgetpolitiken är lagd på besparingar som minskar de automatiska utgiftsökningarna. Avvägningen mellan utgiftsbegränsningar och skattesänkningar har gjorts så att hushållens ekonomiska situation totalt sett skall förbättras.

Utskottet ser det som angeläget att hushållens resurser i större utsträckning består av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun. På samma sätt som de grundläggande obalanserna i svensk ekonomi orsakats av en växelverkan mellan offentliga utgiftsökningar och skattehöjningar, förutsätter återvunnen balans att besparingar och skattesänkningar följs åt.

I motionerna Fi232 (fp) och Fi220 (c) redovisas budgetalternativ som i vissa stycken överensstämmer med förslagen i motion Fi223 (m). Enligt utskottets mening innebär emellertid inte besparingarna i motionerna Fi232 (fp) och Fi220 (c) att alla önskvärda skattesänkningar kan genomföras.

I motion Fi214 (vpk) förordas såväl stora skatteskärpningar som utgiftsökningar. En sådan budgetpolitik avvisar utskottet bestämt. Likaså avstyrker utskottet motion Fi224 av Alf Svensson (c).

Med det anförda avstyrker utskottet det förslag till budgetpolitiska riktlinjer som föreslås i proposition 1987/88:100 bilaga 1 moment 2, motionerna Fi232 (fp) yrkande 2, Fi220 (c) yrkande 2, Fi214 (vpk) yrkande 2 och Fi224 av Alf Svensson (c) yrkande 3 samt tillstyrker de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som anges i motion Fi223 (m) yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi214 yrkande 2, 1987/88:Fi220 yrkande 2, 1987/88:Fi224 yrkande 3 och 1987/88:Fi232 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1987/88:Fi223 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

22. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 15)

Anne Wibble och Lars De Geer (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med rubriken "Budgetutvecklingen" och på s. 55 slutar med "ramstyrning fullföljas" bort ha följande lydelse:

Inledning

Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har i sina motioner redovisat en politik som i viktiga delar sammanfaller. Denna allmänna inriktning bör enligt utskottets mening läggas till grund för budgetpolitiken.

Den privata konsumtionen bör hållas tillbaka genom stimulanser för hushållssparandet och begränsningar i vissa transfereringar, inte – som i regeringens politik – genom skattehöjningar. En målsättning måste vara att sänka skattetrycket. Av stor betydelse för hushållssparandet är den stimulans för ökat sparande som förslaget om avveckling av löntagarfonderna innebär.

I anslutning till de tre partiernas gemensamma motion om familjepolitiken har i likalydande avsnitt i de tre partiernas ekonomiska motioner presenterats en finansiering av förslaget till vårdnadsbidrag. Statsbidraget till kommunerna för barnomsorg reduceras med motsvarande 12 000 kr. per år och heltidsplats för varje barn på daghem. Vidare förordas avdragsrätt för barnomsorgskostnader och beskattning av vårdnadsbidraget. Resterande finansiering sker genom sänkt schablonavdrag och utebliven kompensation till kommunerna avseende garantibeskattningen och beskattningen av juridiska personer. Utskottet instämmer i förslagen och finner dem väl ägnade att skapa ökad valfrihet i barnomsorgen.

Utskottet ansluter sig vidare till de tre partiernas gemensamma strävan att öka inslaget av egenavgifter i finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet delar uppfattningen att ökade krav kan ställas på de statliga affärsverkens förräntning av statskapitalet. En sådan skärpning ger bestående positiva budgeteffekter. Det är vidare angeläget att genom utförsäljning av statliga företag till ägare som är bättre lämpade att driva företag minska statsskulden och därigenom räntebelastningen på budgeten.

De allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern redovisar i sina partimotioner skulle på ett bättre sätt än regeringens förslag lägga en stabil grund för den ekonomiska politiken.

Budgetutvecklingen

Utvecklingen av budgetunderskottet tillhör de delar av den ekonomiska politiken som regeringen ofta åberopar som lyckosamma. I folkpartiets partimotion Fi232 konstateras att en väsentlig del av budgetförstärkningen sedan 1983 bestått av skattehöjningar och engångsåtgärder på utgifts- och inkomstsidan. Utskottet instämmer i den kritik som där framförs och betonar att en politik som i så hög grad bygger på skattehöjningar är skadlig för den svenska ekonomin. Den stramhet i budgetpolitiken som är nödvändig bör enligt utskottet i stället bygga på minskningar av utgifterna.

Utskottet konstaterar också att det underliggande budgetsaldot – dvs. budgetsaldot rensat för ändrad bokföringsprincip för statsskuldväxlar och andra engångseffekter – inte minskar utan tvärtom ökar med drygt 6 miljarder kronor. Utskottet ser med oro på denna utveckling.

Utskottet vill också påpeka att en bedömning av budgetens finanspolitiska effekter starkt försvåras av storleken på posten tillkommande utgifter. I budgetpropositionen finns ett nettobelopp upptaget med 5 miljarder kronor. För bedömning av budgetens samhällsekonomiska konsekvenser gör det stor skillnad om detta netto framkommer som skillnaden mellan 5 miljarder kronor i ökade utgifter och noll i ökade intäkter eller som skillnaden mellan 11 miljarder kronor i ökade utgifter och 6 miljarder kronor i ökade intäkter. Inte minst påverkas utvecklingen av skattekvot och utgiftsandel av vilka bruttobelopp som döljer sig i det angivna nettot. Enligt utskottets mening är det angeläget att budgetens inkomster och utgifter redovisas så öppet som möjligt i budgetpropositionen.

Riktlinjer för budgetpolitiken

Utskottet har ovan instämt i uppfattningen i folkpartiets partimotion Fi232 att den strama finanspolitiken måste bygga på minskade utgifter snarare än höjda skatter. Utskottet delar också folkpartiets uppfattning att det är önskvärt med vissa skattesänkningar totalt.

Folkpartiet redovisar sitt budgetförslag under följande rubriker: Det måste löna sig att arbeta, ökad valfrihet för barnfamiljerna, ökade barnbidrag, rättvisa för det glömda Sverige, det går att rädda miljön, kamp mot drogmissbruket, bättre kommunikationer, utrymme för satsning på barnomsorg, äldreomsorg och sjukvård samt en bättre skola. Utskottet delar motionärernas uppfattning att denna budgetpolitiska inriktning är en väl avvägd kombination av åtgärder för att stimulera ökad resurstillväxt och åtgärder för en rättvis fördelning.

Motionärerna föreslår en rad förändringar i skatter och utgifter. Sammantaget innebär dessa för budgetåret 1988/89 att skatterna minskar med ca 2,5 miljarder kronor och att utgifterna minskar med drygt 4 miljarder kronor. Budgetsaldot förstärks därmed med ca 1,5 miljarder kronor. Därtill föreslås utförsäljningar av statliga företag m.m. varav åtminstone någon del kan väntas resultera i budgetförstärkning under budgetåret. Utskottet anser dessa förslag väl avvägda.

På helår räknat blir effekterna av förslagen i motion Fi232 (fp) att både utgifterna och skatteinkomsterna minskar med ca 3 miljarder kronor.

Skatterna som andel av BNP minskar således med ca 0,3 procentenheter. Effekterna på statsbudgeten av utförsäljningen av statliga företag m.m. kan på helår beräknas till drygt 4,5 miljarder kronor. Bortsett från dessa engångsförstärkningar innebär förslagen således ett i stort sett oförändrat budgetsaldo på helår räknat jämfört med regeringens förslag. Utskottet delar motionärernas uppfattning att underlag för närvarande saknas för att göra en annan bedömning. Mot bakgrund av den väntade allmänna ekonomiska utveckling som utskottet ovan beskrivit instämmer utskottet i förslagen i motion Fi232 (fp).

De ovan beskrivna nettoeffekterna av förändringar i utgifter och inkomster består av ett stort antal bruttoförändringar. Dessa framgår av nedanstående tabeller. Utskottet anser att dessa förslag bör genomföras.

De föreslagna **utgiftsökningarnas fördelning** på departementens ansvarsområden uppgår till följande belopp.

Departement	Budgetåret 1988/89	Helår
Justitiedepartementet	25	25
Utrikesdepartementet	100	100
Socialdepartementet	5 246	10 096
Finansdepartementet	269	538
Utbildningsdepartementet	187	187
Jordbruksdepartementet	255	255
Arbetsmarknadsdepartementet	48	48
Bostadsdepartementet	10	10
Industridepartementet	145	145
Civildepartementet	1	1
Miljö- och energidepartementet	80	80
Totalt	*6 366*	*11 485*

De av utskottet föreslagna **utgiftsminskningarna** uppgår till följande belopp.

Departement	Budgetåret 1988/89	Helår
Justitiedepartementet	5	5
Socialdepartementet	5 480	7 630
Kommunikationsdepartementet	584	584
Finansdepartementet	942	1 802
Utbildningsdepartementet	458	458
Jordbruksdepartementet	628	1 178
Arbetsmarknadsdepartementet	1 568	1 568
Bostadsdepartementet	590	1 155
Industridepartementet	243	243
Civildepartementet	2	2
Totalt	*10 500*	*14 623*

Utskottets förslag till **skatteförändringar** har följande effekt på statsbudgetens inkomster.

	Budgetåret 1988/89	Helår
Sänkt marginalskatt	− 2 680	− 6 700
Inflationsskydd	0	0
Arbetande kapital	0	− 100
Skattered. aktier	− 40	− 300
Skattebortfall transf.	− 560	− 560
Nej till höjd bensinskatt	− 1 280	− 1 280
Slopat fackavdrag	+ 200	+ 1 300
Sänkt schablonavdrag	+ 520	+ 1 300
Alkohol och tobak	+ 540	+ 540
Sänkt grundbidrag	+ 800	+ 2 000
Skatt vårdnadsavdrag	+ 440	+ 1 100
Reserverad skattesänkning	− 400	− 400
Totalt	*− 2 460*	*− 3 100*

Sammanfattning av utskottets budgetförslag

	Budgetåret 1988/89	Helår
Ökade utgifter	− 6 366	− 11 485
Minskade utgifter	+ 10 500	+ 14 625
Besparingar, netto	*+ 4 134*	*+ 3 140*
Höjda skatter	+ 2 500	+ 6 240
Sänkta skatter	− 4 960	− 9 340
Skattesänkning, netto	*− 2 460*	*− 3 100*
Förstärkt budgetsaldo	**+ 1 674**	**+ 40**
Engångsbesparingar	+ 1 000	+ 4 650
Ränteeffekt	0	+ 200

Utgiftsökningarna består av vårdnadsbidrag för förskolebarn, höjt barnbidrag, höjt vårdbidrag för handikappade barn, höjt bistånd, åtgärder för att höja kvaliteten i ungdomsskolan, stimulansbidrag för att påskynda ombyggnad till eget rum inom äldreomsorgen, stöd till de s.k. undantagandepensionärerna samt vissa ökade insatser inom regionalpolitiken, miljöpolitiken och sysselsättningen för arbetshandikappade.

Utgiftsminskningarna gäller i första hand sådana transfereringar som riktar sig till alla medborgare. Därigenom minskar statens utgifter med stora belopp trots att effekten för den enskilde blir blygsam. Detta gäller förslagen inom sjukförsäkringen samt minskningen av statsbidragen till arbetslöshetskassorna. Minskningen av livsmedelssubventionerna motsvaras av en lika stor höjning av barnbidraget. Andra utgiftsminskningar gäller bostadssubventionerna, vuxenutbildningen och selektivt industripolitiskt stöd. Dessutom bör inleveranserna från televerket öka. Därtill kommer utebliven kompensation för viss avskaffad kommunal beskattning, vilket utskottet kommenterat inledningsvis.

Utskottet instämmer i dessa förslag, både i fråga om storlek och sammansättning.

I motion Fi232 (fp) föreslås också betydande förändringar inom skattepolitiken. Det gäller framför allt en kraftig sänkning av marginalskatten redan den 1 januari 1989, med 4 procentenheter för alla med beskattningsbar inkomst över 70 000 kr. Dessutom föreslås att inflationsskyddet i skatteskalan återinförs. Vidare anser folkpartiet att marginalskatterna även därefter måste sänkas ytterligare så att marginalskatten för de allra flesta heltidsarbetande minskar till 40 % och taket sätts vid 50 %.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att sänkningar av marginalskatterna och återinfört inflationsskydd är av största vikt för att komma till rätta med kvarstående problem i den svenska ekonomin. Utskottet vill i detta sammanhang poängtera att syftet med de föreslagna marginalskattesänkningarna är att öka ekonomins tillväxtförmåga. Bara genom ökad tillväxt kan resurser skapas för höjda reallöner, ökad satsning på sjukvård eller andra insatser som innebär ökat välstånd för alla. Utskottet instämmer i motionärernas uppfattning att avsaknaden av förslag om sänkta marginalskatter är ett allvarligt och avgörande fel i regeringens budgetförslag.

Motionärerna avvisar regeringens förslag till höjd bensinskatt. Dessutom föreslås att förmögenhetsskatten på arbetande kapital avskaffas samt att en skattereduktion för aktiesparande införs. Motionärerna föreslår också vissa skattehöjningar, nämligen avskaffad skattereduktion för fackföreningsavgift, en reducering av grundavdraget med 1 000 kr. (samtidigt som pensionärernas extra avdrag höjs med samma belopp så att pensionärer med enbart grundförmåner ej påverkas), sänkt schablonavdrag samt höjd skatt på alkohol och tobak. Utskottet anser dessa förslag väl avvägda.

De föreslagna engångsåtgärderna, i vilka utskottet instämmer, avser utförsäljning av statliga företag, försäljning av statlig skog och statlig jordbruksmark samt utflyttning från statsbudgeten av lokaliseringslånen. De summerar till 4 650 milj. kr.

Sammanfattningsvis instämmer utskottet i samtliga förslag i folkpartiets partimotion Fi232. Med det anförda tillstyrker utskottet yrkande 2 i folkpartiets partimotion Fi232.

Moderata samlingspartiet föreslår i sin partimotion Fi223 en budgetpolitisk inriktning som i stora delar överensstämmer med vad utskottet ovan förordat. Motionärerna föreslår emellertid också stora besparingar i fråga om biståndet till de fattiga länderna, i vilka utskottet inte kan instämma. Utskottet avstyrker därför motion Fi223 (m) yrkande 2.

Centern föreslår i sin partimotion Fi220 likaså en budgetpolitik som delvis överensstämmer med utskottets uppfattning. Motionärerna föreslår emellertid också en differentiering av mervärdeskatten till tre nivåer, vilket utskottet inte kan biträda. Yrkande 2 i motion Fi220 (c) avstyrks därför. Även yrkande 3 i motion Fi224 av Alf Svensson (c) avstyrks.

I vänsterpartiet kommunisternas partimotion Fi214 föreslås en budgetpolitik som helt avviker från vad utskottet anser riktigt. Motionärerna föreslår mycket stora skattehöjningar och ännu större utgiftsökningar, vilket resulterar i ett kraftigt ökat budgetunderskott. Utskottet avstyrker bifall till motion Fi214 (vpk) yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi214 yrkande 2, 1987/88:Fi220 yrkande 2, 1987/88:Fi223 yrkande 2 och 1987/88:Fi224 yrkande 3 godkänner vad som förordas i motion 1987/88:Fi232 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

23. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 15)

Gunnar Björk och Rolf Kenneryd (båda c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 45 börjar med rubriken "Budgetutvecklingen" och på s. 55 slutar med "ramstyrning fullföljas" bort ha följande lydelse:

Inledning

Moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern har i sina motioner redovisat en politik som i viktiga delar sammanfaller. Denna allmänna inriktning bör enligt utskottets mening läggas till grund för budgetpolitiken.

Den privata konsumtionen bör hållas tillbaka genom stimulanser för hushållssparandet och begränsningar i vissa transfereringar, inte – som i regeringens politik – genom skattehöjningar. En målsättning måste vara att sänka skattetrycket. Av stor betydelse för hushållssparandet är den stimulans för ökat sparande som förslaget om avveckling av löntagarfonderna innebär.

I anslutning till de tre partiernas gemensamma motion om familjepolitiken har i likalydande avsnitt i de tre partiernas ekonomiska motioner presenterats en finansiering av förslaget till vårdnadsbidrag. Statsbidraget till kommunerna för barnomsorg reduceras med motsvarande 12 000 kr. per år och heltidsplats för varje barn på daghem. Vidare förordas avdragsrätt för barnomsorgskostnader och beskattning av vårdnadsbidraget. Resterande finansiering sker genom sänkt schablonavdrag och utebliven kompensation till kommunerna avseende garantibeskattningen och beskattningen av juridiska personer. Utskottet instämmer i förslagen och finner dem väl ägnade att skapa ökad valfrihet i barnomsorgen.

Utskottet ansluter sig vidare till de tre partiernas gemensamma strävan att öka inslaget av egenavgifter i finansieringen av arbetslöshetsförsäkringen.

Utskottet delar uppfattningen att ökade krav kan ställas på de statliga affärsverkens förräntning av statskapitalet. En sådan skärpning ger bestående positiva budgeteffekter. Det är vidare angeläget att genom utförsäljning av statliga företag till ägare som är bättre lämpade att driva företag minska statsskulden och därigenom räntebelastningen på budgeten.

De allmänna riktlinjer för budgetpolitiken som moderata samlingspartiet, folkpartiet och centern redovisar i sina partimotioner skulle på ett bättre sätt än regeringens förslag lägga en stabil grund för den ekonomiska politiken.

I likhet med vad centern förordar i motion Fi220 anser utskottet att ytterligare insatser bör göras för bättre miljö, rättvisare fördelning och en varaktig tillväxt i ekonomin. Dessutom måste skattetrycket och budgetunderskottet minska något ytterligare under nästa budgetår. Sänkningen av skattetrycket bör åstadkommas främst genom att avskaffa löntagarfondsskatterna. Därmed uppkommer ingen likvidiserande verkan på ekonomin. Utskottet motsätter sig den av regeringen föreslagna höjningen av bensinskatten och kilometerskatten.

Enligt utskottet bör barnfamiljerna få bättre valfrihet i barnomsorgen och bättre ekonomiska villkor. Det åstadkoms, förutom genom förslaget om beskattat vårdnadsbidrag, genom sänkt moms på baslivsmedel och genom bibehållna mjölksubventioner i enlighet med vad som förordas i motion Fi220 (c).

Det är som utskottet ser det angeläget att pensionärernas grundtrygghet kan förbättras. Friåret i sjukvården bör behållas och bättre förutsättningar bör skapas för hemtjänst och anhörigvård. Vidare bör rättvisa pensionsvillkor utformas för de pensionärer med låg eller ingen ATP som fortfarande förnekas pensionstillskott.

På bostadspolitikens område bör vissa besparingar genomföras för att barnfamiljernas bostadsbidrag skall kunna förstärkas och ett stimulansbidrag införas för att trygga ungdomars boende i nyproduktionen. För att dämpa byggnationen i överhettade regioner bör en särskild investeringsavgift införas.

Rättvisa och likvärdiga villkor för landets olika delar bör enligt utskottet prioriteras. Det kommunala skatteutjämningsystemet måste ges en sådan inriktning att det bättre tar hänsyn till många av de fattigaste kommunernas situation. Andra angelägna åtgärder i detta sammanhang är en kraftfull utbyggnad av regionalpolitiken med satsningar på de små högskolorna, utveckling av skogslänens väg- och järnvägsnät samt en rejäl satsning på småföretagsamhet och landsbygdsutveckling. Den överhettning som under år 1987 präglat och inom flera regioner och branscher fortfarande präglar svensk ekonomi måste minskas.

I miljöpolitiken bör man införa ekonomiska styrmedel, vilket ger en omedelbar budgetmässig effekt. Sådana miljöavgifter bör efter hand ersätta arbetsgivaravgifter vilka successivt bör sänkas. En omläggning av skattetrycket från arbete till skatter och avgifter på råvaror och miljöhotande produkter sker härigenom. Som ett led i en sådan omläggning bör en uranskatt och en särskild svavelavgift införas. Vidare bör kol- och oljeskatten höjas samt avgifter införas för att styra bort samhället från kärnkraftsberoendet.

Insatserna på miljöpolitikens område är avgörande för att skapa förutsättningar för en varaktig tillväxt. En annan förutsättning är att ge småföretagande och nyföretagande bättre villkor. En omläggning av arbetsgivaravgifterna bör ske så att egenavgiften helt slopas för ett belopp motsvarande 1 basbelopp samt att sjukförsäkringsavgiften sänks med 5 procentenheter för en lönesumma motsvarande 500 000 kr. Dessa förslag bör enligt utskottets

mening finansieras i sin helhet genom höjningar av avgiftsuttaget i övrigt.

På jordbruksområdet förordar utskottet insatser för att underlätta jordbrukets omställning till ny produktion och insatser för bättre livsmedelskvalitet.

En ytterligare förutsättning för en varaktig tillväxt är enligt utskottet att särskilda insatser görs för att utveckla skolan och den högre utbildningen samt forskningen.

Utskottet förordar ökade inleveranser från televerket och luftfartsverket till staten. Vidare avvisar utskottet de tilltänkta investeringarna i Vattenfalls kraftledningsnät.

Utskottet förordar en omfattande omfördelning av skattetrycket. I enlighet härmed bör mervärdeskatten differentieras med sänkt skatt på mat samt arbetsgivaravgifterna sänkas för småföretag och höjas för stora företag. Skatten skall också användas som ett regionalpolitiskt instrument, bl.a. i den kommunala skatteutjämningen.

Med de fördelningspolitiska förutsättningar som här angivits kan skatteskalan för inkomstskatten år 1989 inflationsskyddas samt vissa marginalskattesänkningar genomföras i avvaktan på förslag från pågående skatteutredningar. Utskottet har i sitt budgetalternativ satt av medel för skattesänkningarna.

Utskottet ställer sig med det anförda bakom det budgetalternativ som redovisas i motion Fi220 (c). Mot bakgrund av den politik utskottet nu förordat bedömer utskottet att tillkommande utgiftsförslag kommer att rymmas inom en kostnadsram som netto uppgår till 4 miljarder kronor.

Moderata samlingspartiet och folkpartiet föreslår en budgetpolitisk inriktning som i stora delar överensstämmer med vad utskottet här förordat. Motionärerna föreslår emellertid också besparingar i livsmedelssubventionerna, vilket utskottet inte kan godta. Utskottet avstyrker därför motionerna Fi223 (m) yrkande 2 och Fi232 (fp) yrkande 2. Även yrkande 3 i motion Fi224 av Alf Svensson (c) avstyrks.

I vänsterpartiet kommunisternas motion Fi214 föreslås en budgetpolitik som helt avviker från vad utskottet anser vara en riktig politik. Utskottet avstyrker därför bifall till motion Fi214 (vpk) yrkande 2.

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

> 15. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*
> att riksdagen med avslag på proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi214 yrkande 2, 1987/88:Fi223 yrkande 2, 1987/88:Fi224 yrkande 3 och 1987/88:Fi232 yrkande 2 godkänner vad som förordats i motion 1987/88:Fi220 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 47 som börjar med "Liksom tidigare" och slutar med tabell 6 bort utgå,

dels att den del av utskottets yttrande som på s. 52 börjar med "*Vänsterpartiet kommunisterna*" och på s. 55 slutar med "ramstyrning fullföljas" bort ha följande lydelse:

Vänsterpartiet kommunisterna framhåller i sin *motion Fi214* att partiet vill omfördela delar av efterfrågan och konsumtion genom att beskatta kapital och spekulation till förmån för de sämst ställda. Så t.ex. vill motionärerna sänka mat- och hyreskostnaderna. De vill också förbättra folkflertalets levnadsförhållanden genom att öka utbudet av offentliga tjänster. Motionärerna betonar att de fördelningspolitiska frågorna måste sättas i centrum i budgetpolitiken.

Utskottet delar denna uppfattning. Regeringen avstår i budgetpropositionen från att föreslå behövliga reformer. I motsats till regeringen anser utskottet att det finns utrymme för viktiga reformer och att dessa på sikt befrämjar den samhällsekonomiska utvecklingen. Utskottet biträder således vänsterpartiet kommunisternas förslag och förordar en kraftig utbyggnad av den offentliga sektorn. I kommunerna bör 50 000 nya daghemsplatser tillkomma nästa budgetår. För att stimulera en sådan utbyggnad bör statsbidraget till barnomsorg förstärkas. Vidare bör stora delar av daghemspersonalen vidareutbildas med statligt stöd. Barnbidragen bör höjas och föräldraförsäkringen byggas ut till 18 månader. I en första etapp bör livsmedelssubventionerna höjas med 4 miljarder kronor, för att man i ett senare skede skall kunna slopa mervärdeskatten på livsmedel. Folkpensionsförmånerna bör vidare förbättras och de kommunala bostadstilläggen höjas genom bl.a. stimulanser via utökade statsbidrag. Detta ser utskottet som viktiga fördelningspolitiska reformer.

Ett viktigt inslag i fördelningspolitiken är också skattepolitiken. Enligt utskottets mening bör skattebördorna för lönearbetare, barnfamiljer och pensionärer minska, medan skatteuttaget bör öka för stora inkomster, förmögenheter samt bolags- och spekulationsvinster. Utbyggnaden av barnomsorgen och utbyggnaden av ett nytt studielönesystem bör finansieras genom höjda arbetsgivaravgifter. Tobaksskatten bör höjas och likaså bör energibeskattningen skärpas. Bl.a. bör beskattningen av el framställd i kärnkraftverk höjas. En särskild vattenkraftsavgift bör också tas ut från kraftbolag för att vid sidan av statsbudgeten användas för regionalpolitiska utvecklingsinsatser i skogslänen. Slutligen bör också en ny skatt på 6 % läggas på utlandsinvesteringar för att finansiera utbyggnaden av statens järnvägar.

Den budgetpolitik utskottet förordar kan sammanfattas på följande sätt:

Utgifter	Milj. kr	
Sysselsättning		*4 148,2*
– Fasta jobb i kommuner och landsting	4 000	
– Arbetsskadeärenden	34	
– Arbetsanpassning, handikappade	114	
– Jämotjänst	0,2	
Fördelning		*13 736,2*
– Barnomsorg	2 505	
– Adoptioner	31,2	
– Barnbidrag	1 100	
– Föräldraförsäkring	3 000	
– Underhållsbidrag (höjda avdrag)	300	
– Sjukförsäkring, avgiftsfria året	250	
– Folkpension	1 500	
– Ökat statsbidrag KBT	750	
– Slopad matmoms (subventioner)	4 000	
– Ökat fackför. avg. avdrag	300	
Utbildning		*1 469,4*
– Grundskolan	185,7	
– Gymnasieskolan	43	
– Vuxenutbildning	460,6	
– Folkhögskolan	5,4	
– Datorutrustning handikappade	5	
– Rotprogram för skolan	500	
– Högskolan	269,7	
Kultur		*82,4*
– Kulturarbetarbidrag	30	
– Stöd till dagspressen	25	
– Rätten till ersättning för visning av konst	4	
– Stöd till folkbibliotek	5	
– Utställningsersättning	5	
– Bidrag till fria dans-, teater- och musikgrupper	7	
– Anslag till produktion av punktskrift	2	
– Stöd till kulturtidskrifter	4	
– Immigrantinstitutet i Borås	0,4	
Idrott		*60*
Bostäder		*900*
– Räntebidrag till allmännyttan	400	
– Utvidgat Rot-program	250	
– Bostadsanpassningsbidrag	50	
– Energibidrag och rådgivning	200	
Näringspolitik		*2 490*
– Utökad prospektering	140	
– Miljöexportkrediter	200	
– Nationell utveckling av optiska datorsystem	50	
– Regionalpolitik	400	
– Regionala fonder	1 700	
Diverse		*302,5*
– Civilförsvaret	200	
– Kustbevakningen	1	
– Rättshjälpen	50	
– AIDS (Storstockholm)	25	
– Mer resurser till invandrarpolitik	26,5	

Utgifter	Milj. kr.	
Miljö/energi		*5 341,4*
– Vindkraftprojektet i Blekinge	3,2	
– Alternativ energi	4 000	
– Fiskevård	3	
– Naturvårdsåtgärder	5	
– Igelkottar	0,2	
– Lantbruksuniversitetet	10	
– Skogsbilvägar	20	
– Minskade inkomster från Vattenfall (produktionsavg.)	1 300	
Avgår beräknat tillkommande utgiftsbehov netto		*– 5 000*
Utgiftsökning, netto		*23 530*

Inkomster	Milj. kr.
Fastighetsskatt på industrifastigheter	1 200
Sänkta försvarskostnader	2 388
Halvering av ungdomslag	502
Halvering av inskolningsplatser	125
Höjd vuxenutbildningsavgift	450
Höjd barnomsorgsavgift	2 500
Nedsättning av socialavgift	350
Tobaksvaror	1 000
Aktieomsättningen	4 000
Värdepappersomsättning i övrigt	1 000
Aktier reavinst	500
Aktier förmögenhet (inkomst nästa budgetår)	–
Förmögenheter i övrigt	1 500
Stämpelskatt	500
Privata pensionsförsäkringar	800
Uranskatt	4 000
Vattenkraftsskatt	3 000
Inkomstökning, netto	*23 815*

Det är som utskottet ser det också angeläget att en flerårig budgetplan utarbetas för hur den ekonomiska politiken och budgetpolitiken skall kunna inordnas i en strukturell förändring av de ekonomiska och sociala förhållandena i samhället. Som riktmärke för detta arbete bör gälla att man varje år eftersträvar att omfördela en summa motsvarande den årliga ökningen av BNP, dvs. för närvarande ca 16 miljarder kronor.

De i propositionen och i motionerna Fi223 (m), Fi232 (fp) och Fi220 (c) förordade riktlinjerna för budgetpolitiken leder som utskottet visat till konsekvenser som inte kan godtas. Utskottet har därför inte kunnat ställa sig bakom dessa förslag. Av samma skäl avstyrker utskottet bifall till yrkande 3 i motion Fi224 av Alf Svensson (c).

dels att utskottets hemställan under 15 bort ha följande lydelse:

15. beträffande *de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen*

att riksdagen med avslag på regeringens förslag i proposition 1987/88:100 bilaga 1 mom. 2 och motionerna 1987/88:Fi220 yrkande 2,

1987/88:Fi223 yrkande 2, 1987/88:Fi224 yrkande 3 och 1987/88:Fi232 yrkande 2 godkänner vad som förordas i motion 1987/88:Fi214 yrkande 2 samt som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

25. Engångsförstärkningar av statsbudgeten (mom. 16)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 55 som börjar med "I anslutning" och slutar med "yrkande 8" bort ha följande lydelse:

Staten äger i dag en rad företag som kunde drivas i privat regi. Utskottet har vid ett flertal tillfällen behandlat konkreta förslag till försäljning av hela eller delar av de statliga företagen. Det finns enligt utskottets mening flera skäl till varför privata ägare är bättre lämpade att driva företag än staten.

Som utskottet tidigare har anfört skulle sådana utförsäljningar innebära en förstärkning av statsbudgeten som kan upprepas under en följd av år.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Fi220 (c) yrkande 8 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 16 bort ha följande lydelse:

16. beträffande *engångsförstärkningar av statsbudgeten*
att riksdagen med anledning av motion 1987/88:Fi220 yrkande 8 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Särskilda yttranden

1. Avveckling av löntagarfonderna (mom. 9)

Hans Petersson i Hallstahammar (vpk) anför:

Vänsterpartiet kommunisterna har vid upprepade tillfällen kritiserat löntagarfonderna för deras placeringspolitik. De kan inte gärna fortsätta som de hittills har gjort. De bedriver i själva verket en konventionell placeringsverksamhet och skiljer sig knappast från andra institutionella placerare. Följden av detta är i ett längre perspektiv att fonderna bekräftar – eller rentav förstärker – rådande mönster i den ekonomiska utvecklingen.

Ur skilda synvinklar framstår det som helt nödvändigt att ge fonderna en ny inriktning. Vänsterpartiet kommunisterna har i en särskild motion som i betänkandet behandlas i avsnittet om den ekonomiska politiken föreslagit en alternativ inriktning av fonderna inför 1990-talet.

2. Avveckling av tjänstebrevsrätten (mom. 23)

Anne Wibble (fp), Lars Tobisson (m), Rune Rydén (m), Lars De Geer (fp), Gunnar Björk (c), Hugo Hegeland (m) och Rolf Kenneryd (c) anför:

Vi har ingen invändning mot regeringens förslag att successivt avveckla tjänstebrevsrätten. Tvärtom anser vi att detta bör kunna ske i snabbare takt än som för närvarande sker. Enligt vår mening skulle en slopad tjänstebrevsrätt skapa större kostnadsmedvetande hos myndigheterna, vilket skulle bidra till en ökad effektivitet i den statliga förvaltningen.

Tabell- och diagramförteckning

Tabell 1	Internationella förutsättningar	19
Tabell 2	Försörjningsbalans och nyckeltal 1987–1989	21
Tabell 3	Tillväxt i BNP och komponenternas bidrag åren 1983–1989	23
Tabell 4	Finansiering av statens lånebehov 1986–1988 fördelat på sektorer	36
Tabell 5	Budgetsaldo för budgetåren 1982/83, 1986/87–1988/89	46
Tabell 6	Oppositionspartiernas budgetalternativ för budgetåret 1988/89	47
Diagram	Bytesbalansen 1975–1988	22

Innehåll

Sammanfattning 1
Inledning 3
Motionsyrkandena 6
Propositionen 11
Partimotionerna om den ekonomiska politiken 13
Utskottet 19
Den ekonomiska politiken 19
Den internationella utvecklingen 19
Utvecklingen i Sverige 20
Den förda ekonomiska politiken 24
Oppositionspartiernas alternativ 25
Riktlinjer för den ekonomiska politiken 31
Lönebildningen 32
Allmänt 32
Utgiftsramen för löneökningar 33
Särskilda personalförsörjningsåtgärder 35
Den allmänna lönenivån för statsanställda m.m. 36
Penningpolitiken 36
Statsskuldspolitiken 36
Kreditpolitiken 37
Valutapolitiken 39
Avveckling av löntagarfonderna 42
Vinstandelssystem 43
Utnyttjande av investeringsfonderna 43
Förnyelsefonderna 44
Prisbildning och prisreglering 44
Budgetpolitiken 45
Budgetutvecklingen 45
Oppositionspartiernas budgetalternativ 46
Moderata samlingspartiet 48
Folkpartiet 49
Centern 51
Vänsterpartiet kommunisterna 52
Riktlinjer för budgetregleringen 53
Finansfullmakten och statliga kreditgarantier m.m. 55
Utnyttjande av finansfullmakten 55
Statliga garantier 55
Budgettekniska utvecklingsfrågor 55
Statens avkastningsränta och statens utlåningsränta 55
Förändrade bokföringsprinciper för statsskuldväxlar 55
Avveckling av tjänstebrevsrätten 55
Hemställan 55

Reservationer

1. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 a) (m, fp, c) ... 58
2. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 a) (vpk) ... 65
3. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 b) (c) ... 71
4. De allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken (mom. 1 b) (vpk) ... 72
5. Lönebildningen (mom. 2) (m, fp, c) ... 73
6. Lönebildningen (mom. 2, motiveringen) (vpk) ... 74
7. Utgiftsram för löneökningar (mom. 3) (c) ... 74
8. Utgiftsram för löneökningar (mom. 3) (vpk) ... 75
9. Statsskuldspolitiken (mom. 6) (m, fp, c) ... 75
10. Kredit- och valutapolitiken (mom. 7) (fp, c) ... 77
11. Kredit- och valutapolitiken (mom. 7) (m) ... 78
12. Kredit- och valutapolitiken (mom. 7) (vpk) ... 80
13. Avveckling av löntagarfonderna (mom. 9) (m, fp, c) ... 82
14. Vinstandelssystem (mom. 10) (m, fp, c) ... 84
15. Utnyttjande av investeringsfonderna m.m. (mom. 11) (m, fp) ... 84
16. Utnyttjande av investeringsfonderna m.m. (mom. 11) (c) ... 85
17. Förnyelsefonderna (mom. 12) (vpk) ... 86
18. Utredning om prisbildningen (mom. 13) (vpk) ... 87
19. Utredning om prisbildningen (mom. 13, motiveringen) (m, fp, c) 87
20. Avskaffande av prisregleringen (mom. 14) (m, fp, c) ... 88
21. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 15) (m) ... 88
22. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 15) (fp) ... 91
23. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 15) (c) ... 96
24. De allmänna riktlinjerna för budgetregleringen (mom. 15) (vpk) .. 99
25. Engångsförstärkningar av statsbudgeten (mom. 16) (m, fp, c) 102

Särskilda yttranden

1. Avveckling av löntagarfonderna (mom. 9) (vpk) ... 102
2. Avveckling av tjänstebrevsrätten (mom. 23) (m, fp, c) ... 103

Tabell- och diagramförteckning ... 104